

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ

Маріупольський державний університет

Економіко-правовий факультет

Кафедра права

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з навчальної дисципліни «Адміністративно-процесуальне право»

Київ – 2025

Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Адміністративно-процесуальне право» для студентів денної та заочної форм навчання за напрямом підготовки 081 "Право", спеціальністю "Правознавство" / уклад. В. В. Волік. – Київ : МДУ, 2025. – 122 с.

ЗМІСТ

1. Конспект з теми № 1: Теоретико-правові засади адміністративного процесу в Україні.....	3
2. Конспект з теми № 2: Система адміністративних судів. Юрисдикція адміністративних судів.....	17
3. Конспект з теми № 3: Учасники судового адміністративного процесу.....	40
4. Конспект з теми № 4: Строки, судові витрати в адміністративному процесі. Докази і доказування в адміністративному процесі.....	60
5. Конспект з теми № 5: Письмові заяви в адміністративному процесі: вимоги до форми та змісту.....	71
6. Конспект з теми № 6: Зміст і форми провадження в адміністративному процесі. Провадження в адміністративному суді першої інстанції.....	87
7. Конспект з теми № 7: Судові рішення та порядок їх оскарження в адміністративних справах. Особливості апеляційного і касаційного оскарження.....	105

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

1. ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ, МЕТОД І СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.

<u>Адміністративно-процесуальне право</u> – це система юридичних норм, якими регламентуються державно-владні, організуючі суспільні відносини, що виникають у зв'язку з реалізацією адміністративно-процесуальної форми із застосуванням норм відповідної матеріальної галузі права.	<u>Адміністративний процес</u> – це урегульована адміністративно-процесуальними нормами діяльність уповноважених суб'єктів публічної адміністрації, спрямована на реалізацію норм відповідних матеріальних галузей права під час розгляду і вирішення індивідуально-визначених справ.
--	---

Предмет адміністративно-процесуального права – публічно-управлінські, організуючі суспільні відносини, які складаються з приводу реалізації уповноваженими органами публічної влади (їх посадовими особами) встановленого адміністративно-процесуальним законодавством порядку вирішення адміністративних справ.

До ключових ознак предмета адміністративно-процесуального права слід віднести такі:

- ✓ відповідні суспільні відносини завжди мають публічно-управлінський характер;
- ✓ однією зі сторін цих відносин виступають уповноважені органи публічної влади (органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, суди);
- ✓ вони спрямовані на забезпечення реалізації відношень іншого порядку
- ✓ суспільних відносин, які регулюються нормами «матеріальних» галузей права (адміністративного, цивільного, трудового, митного, господарського);
- ✓ щодо останніх адміністративно-процесуальні правовідносини виконують організаційну, а точніше - організуючу функцію;
- ✓ вони складаються з приводу реалізації встановленого порядку розгляду та вирішення адміністративних справ

Метод адміністративного процесуального права в Україні:

У теорії права під ***методом регулювання суспільних відносин*** розуміють поєднання (сукупність) прийомів, способів, операцій юридичного впливу на суб'єктів правовідносин. В усіх галузях права з регулятивною метою використовуються такі узагальнюючі засоби як приписи, заборони, дозволи.

Таким чином, за змістом метод адміністративно-процесуального права є синтезованим, тобто імперативно-диспозитивним, сутність якого може бути зведена до:

- а) встановлення певного порядку здійснення процесуальних дій;
- б) заборони певних дій;
- в) надання можливості вибору одного із варіантів належної поведінки;
- г) надання можливості діяти за своїм бажанням

Система адміністративного процесуального права в Україні:

Адміністративне процесуальне право, як і будь-яка інша галузь права, має власну внутрішню будову, елементами якої є юридичні норми та інститути, спрямовані на забезпечення доступного і зручного розуміння правових приписів під час розгляду і вирішення індивідуальних адміністративних справ, а також вивчення і усвідомлення механізму правового регулювання процесуальних правовідносин.

Ознаками системи адміністративного процесуального права є:

- а) структурність — тобто система складається з визначених елементів — процесуальних норм;
- б) об'єднаність цих норм, розташованих іноді в різних джерелах процесуального права, в правові інститути (підгалузі), що регулюють предметні якісно однорідні суспільні відносини
- в) логічність об'єднання та єдність взаємозв'язків між нормами і правовими інститутами (підгалузями), в результаті чого одні й ті самі норми (інститути) можуть впливати на суспільні відносини в різноманітних провадженнях на їх різних стадіях;
- г) предметність і сфера регулювання суспільних відносин, за якою визначається галузева належність права;
- г) цілісність системи, яка внаслідок динамічності якісно не втрачає властивостей її елементів.

Таким чином, **система адміністративного процесуального права** може бути визначена як сукупність процесуальних норм та інститутів, об'єднаних у логічній послідовності і необхідних взаємозв'язках щодо розгляду і вирішення індивідуальних адміністративних справ у сфері публічних відносин та (визначення) встановлення механізму правового регулювання процесуальних відносин.

Загальна частина адміністративного процесуального права	Особлива частина адміністративного процесуального права
✚ поняття адміністративного процесуального права та його основні категорії; ✚ принципи адміністративного процесуального права; ✚ адміністративні процесуальні відносини; ✚ сутність адміністративного процесу та його зміст; ✚ коло суб'єктів і учасників адміністративних проваджень; ✚ докази в адміністративному процесі; ✚ процесуальні строки та їх значення; ✚ заходи процесуального примусу та відповідальності в адміністративному процесі тощо	✚ провадження за заявою суб'єкта звернення щодо визнання, реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів та визначення кола обов'язків; ✚ провадження за ініціативою органів владних повноважень; ✚ провадження за скаргою суб'єкта звернення; ✚ провадження з адміністративного судочинства; ✚ провадження у справах про адміністративні правопорушення.

2. ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Із теорії держави і права відомо, що *джерела права* — це конкретні форми зовнішнього вираження загальнообов'язкових правил поведінки, встановлених державою, через яке ці правила справляють свій владно-регулюючий вплив на суспільні відносини. Це визначення не є винятком і для адміністративного процесуального права з точки зору юридичного позитивізму, адже в Україні джерелом права офіційно визнається нормативний акт.

Загальноприйнято, що у романо-германській правовій родині основним джерелом права, тобто конкретною формою зовнішнього вираження правил поведінки, є нормативний акт. Нормативні акти, в свою чергу, складають певну сукупність, яку можна визначити як систему адміністративного процесуального законодавства.

З огляду на різноманітність джерел (нормативних актів) адміністративного процесуального права, з урахуванням ієрархічності підлеглості їх доцільно класифікувати таким чином:

- **Конституція України** — як основний закон, що встановлює загальні правові принципи, права, свободи і особисту недоторканність людини, гарантії їх забезпечення та здійснення правосуддя в державі. Конституція України є основним джерелом прав, має найвищу юридичну силу. Вона виступає як юридична база поточного законодавства.
- **Міжнародні договори (угоди)**, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України відповідно до ст. 19 Закону України від 29 червня 2004 р. «Про міжнародні договори України», є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства.
- **Кодекси України:**
 - *Кодекс України про адміністративні правопорушення. Розділ III* цього Кодексу встановлює перелік органів, які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, порядок їх утворення, права, обов'язки та компетенція цих органів, а також підвідомчість справ. У *розділі IV* регламентуються умови і порядок провадження в справах про адміністративні правопорушення, розгляд адміністративних справ, винесення постанов про накладення адміністративних стягнень, їх оскарження і опротестування. *Розділ V* встановлює порядок виконання постанов про накладення адміністративних стягнень;
 - *Кодекс адміністративного судочинства України*, завданням якого є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій. Кодекс визначає повноваження адміністративних судів щодо розгляду справ адміністративної юрисдикції, порядок звернень до адміністративних судів і порядок здійснення адміністративного судочинства;
 - *Митний кодекс України* також визначає засади організації провадження у справах про порушення митних правил (статті 356—415).
- **Закони України:**
 - Закон України «Про судоустрій і статус суддів» № 1402-VIII від 02.06.2016
 - Закон України «Про звернення громадян» № 393/96-ВР від 02.10.1996
 - Закон України «Про запобігання корупції» № 1700-VII від 14.10.2014 тощо
- **Укази Президента України:**

- Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» № 109/2008 від 07.02.2008
 - Указ президента України «Про ліквідацію апеляційних адміністративних судів та утворення апеляційних адміністративних судів в апеляційних округах» № 455/2017 від 29.12.2017
 - Та ін.
- Норми адміністративного процесуального права містяться у **постановах Кабінету Міністрів України**, нормативних актах (інструкціях, правилах, методиках) центральних органів виконавчої влади, а також у Цивільному процесуальному кодексі України, Господарському процесуальному кодексі України, Кримінально-процесуальному кодексі України, які взаємодіють з нормами адміністративно-процесуального права.
- **Постанови Пленуму Верховного Суду України** та **постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України**, котрі містять роз'яснення з питань застосування норм адміністративного матеріального та процесуального права.

Такий досить інформативний перелік нормативних актів, який концентрує у собі норми адміністративного процесуального права, дає змогу пересвідчитися в наявності достатньої нормативної бази, як кодифікованої, так і на рівні поточних законів та інших нормативних актів, щоб можна було стверджувати про сформовану самостійну нову галузь — адміністративне процесуальне право і виокремлення її із системи адміністративного права.

3. ЗАВДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

У відповідності до **ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України** **завданням адміністративного судочинства** є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Завдання адміністративного судочинства визначаються через:

- ✓ мету судочинства - захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб;
- ✓ сферу судочинства - публічно-правові відносини;
- ✓ визначення порушника - орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова і службова особа, інший суб'єкт під час виконання делегованих повноважень;
- ✓ характер порушення - при здійсненні ними владних управлінських функцій;
- ✓ спосіб захисту та його якісні характеристики - шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ.

- ✓ **Захист прав, свобод та інтересів слід відрізняти від їх охорони.** Охорона прав та інтересів має на меті ***запобігти*** їх порушенню. Охорона здійснюється шляхом встановлення відповідних норм права, правових стимулів, заборон тощо. Натомість, захист прав здійснюється у разі їх ***порушення***.

З цього слідує, що під час розгляду кожної справи суд повинен встановити чи має місце порушення прав позивача, адже без цього не можна виконати завдання судочинства. Якщо

позивач не довів факту порушення особисто своїх прав, то навіть у разі, якщо дії суб'єкта владних повноважень є протиправними, підстав для задоволення позову немає. Звернення до суду є способом захисту порушених суб'єктивних прав, а не способом відновлення законності та правопорядку у публічних правовідносинах.

Водночас визначення завдання судочинства як захисту особи від суб'єкта владних повноважень є, до певної міри, умовним. Не в кожній адміністративній справі має місце порушення з боку суб'єкта владних повноважень. Так, органи Пенсійного фонду України звертаються до суду з позовами про стягнення недоїмки, задекларованої і не сплаченої платником. У таких справах порушником є не суб'єкт владних повноважень, а особа, яка прострочила сплату внесків. Відтак, звертаючись до суду, позивач захищає публічні інтереси, які полягають в отриманні відповідних платежів, а не права та інтереси особи, яка є відповідачем.

Якщо завданням судочинства (а отже й суду) вважати захист особи від суб'єкта владних повноважень, то постає питання про дотримання принципу рівності усіх учасників адміністративного процесу перед законом і судом. Адже наперед закладається характеристика суб'єкта владних повноважень як правопорушника. Натомість рівність мала б виявлятися у відсутності упередженого ставлення суду до обох сторін.

Усе це свідчить про те, що визначення завдання судочинства через захист позивача є неправильним. Завданням адміністративного судочинства є вирішення публічно-правового спору між сторонами. Рішення суду усуває спірність і в цей спосіб досягається захист прав та інтересів особи. Отже, захист прав - це наслідок вирішення спору, а не завдання суду.

4. СПІВВІДНОШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ З ІНШИМИ ВИДАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Співвідношення адміністративного процесу та конституційного процесу	<i>Адміністративний процес</i> встановлює порядок вирішення конкретних адміністративних спорів між органами влади та громадянами чи організаціями. Його метою є забезпечення вирішення правових відносин у сфері діяльності державних органів. <i>Конституційний процес</i>, з іншого боку, встановлює рамки та принципи функціонування держави, обмежуючи владні повноваження та встановлюючи права та свободи громадян. Конституція є основним законом країни і визначає її конституційний порядок. Співвідношення адміністративного та конституційного процесів полягає в тому, що адміністративний процес повинен додержуватись конституційних норм і принципів. Це означає, що усі дії державних органів у межах адміністративного процесу повинні бути відповідними конституційним стандартам і не суперечити принципам правової держави та захисту прав людини.
---	---

Співвідношення адміністративного процесу та кримінального процесу	<u>Зв'язки між адміністративним та кримінальним процесами полягають у наступному:</u> 1. Причинно-наслідкові зв'язки: В деяких випадках адміністративне правопорушення може бути спрямоване на кримінальний процес, якщо виявляються елементи злочину, тобто, коли адміністративне правопорушення насправді є кримінальним злочином. 2. Доказова база: У деяких справах докази та обставини, що виявляються у процесі вирішення адміністративного питання, можуть стати основою для розпочатку кримінальної справи. 3. Поновлення прав: Адміністративний процес може бути спрямований на відновлення порушених прав та інтересів громадян або організацій, в той час як кримінальний процес спрямований на покарання винуватців за вчинення злочинів.
Співвідношення адміністративного процесу та цивільного процесу	Цивільний процес: включає вирішення спорів, які стосуються майна, прав і обов'язків осіб між собою та спрямований на врегулювання цивільних правовідносин між особами, які виникають у зв'язку з цивільно-правовими відносинами, такими як договори, власність, обов'язкові відносини тощо. Адміністративний процес: спрямований на вирішення спорів, що виникають у зв'язку з діяльністю державних органів та інших суб'єктів публічного права та стосується спорів, які виникають у зв'язку з діяльністю державних органів та інших суб'єктів публічного права. Таким чином, цивільний і адміністративний процеси різняться за цілями, об'єктами, суб'єктами і процедурами, але вони обидва спрямовані на вирішення правових спорів між сторонами, які виникають у певних сферах права.
Співвідношення адміністративного процесу та господарського процесу	Перш за все, господарський процес, на відміну від адміністративного спрямований на вирішення спорів, що виникають у сфері господарської діяльності, такі як підприємницькі спори, конкурентні суперечки тощо та включає у себе вирішення спорів, які виникають у сфері господарської

	діяльності, такі як договори, конкурентні суперечки, патентні спори тощо.
--	---

5. РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ «АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО», «АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС», «АДМІНІСТРАТИВНА ЮСТИЦІЯ», «АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА»

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО

Адміністративне судочинство – це нормативно визначена діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішення адміністративних справ, які порушуються з приводу правових спорів, що виникають між органами публічної адміністрації та фізичними і юридичними особами щодо відновлення порушеного суб'єктивного права заінтересованої особою. Адміністративне судочинство є невід'ємною складовою адміністративної юстиції.

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС

На сьогодні немає єдиного підходу до розуміння адміністративного процесу, натомість виділяють **три основні підходи**:

1. згідно з «юрисдикційним» (вузьке розуміння адміністративного процесу) підходом, адміністративний процес розглядається як врегульований нормами адміністративного-процесуального права порядок застосування заходів адміністративного примусу, і, насамперед, адміністративних стягнень;

2. згідно з «управлінським» (широке розуміння адміністративного процесу) підходом, адміністративний процес – це врегульований нормами адміністративно-процесуального права порядок розгляду індивідуально-конкретних справ у сфері виконавчої діяльності органів державного управління, а у передбачених законом випадках – й іншими уповноваженими органами;

3. згідно з «управлінським» підходом, адміністративний процес – це судовий розгляд публічно-правових спорів, віднесений до компетенції адміністративних судів (власне адміністративне судочинство).

АДМІНІСТРАТИВНА ЮСТИЦІЯ

Виділяють два підходи до розуміння адміністративної юстиції:

- 1) «вузький» підхід (адміністративна юстиція визначається тільки як судовий захист);
- 2) «широкий» підхід (включає не тільки вирішення адміністративно-правових спорів судами (власне адміністративне судочинство), а й іншими уповноваженими на те державними органами – оскарження адміністративних актів в управлінському порядку).

Властивості адміністративної юстиції:

- ✓ становить правосуддя (судову, а не виконавчу владу);
- ✓ до її відання віднесено спори, що виникають у сфері публічної діяльності між громадянами чи юридичними особами з одного боку, і публічною адміністрацією – з іншого;
- ✓ наявність системи судових органів, до компетенції яких належить розгляд зазначених справ за позовами на рішення, дії чи бездіяльність державних органів у сфері публічної діяльності;

Таким чином, **адміністративна юстиція** – це система спеціальних судових органів, які створені для розгляду і вирішення правових спорів у визначеній законодавством процесуальній формі, що виникають з приводу діяльності публічної адміністрації між громадянами та юридичними особами з одного боку, і органами публічної адміністрації – з іншого, в результаті чого може бути прийняте рішення про визнання недійсності і (чи) скасування незаконного акта чи інший спосіб відновлення порушеного суб'єктивного права заінтересованої особи.

АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА

Адміністративна процедура – це встановлений адміністративно-процесуальними нормами порядок діяльності уповноважених суб'єктів щодо розгляду і вирішення індивідуально-визначених справ.

6. МОДЕЛІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Адміністративна юстиція – це система правових засобів і механізмів, які дозволяють фізичним та юридичним особам у судовому порядку оспорювати рішення, дії чи бездіяльність представників влади і захищати свої права, свободи та інтереси.

Призначенням адміністративної юстиції є розв'язання правових конфліктів (публічно-правових спорів), які виникають між фізичними та юридичними особами, з одного боку, і представниками влади - з другого внаслідок здійснення останніми управлінських функцій. Отже, йдеться про розв'язання спорів між нерівними суб'єктами права – органами держави та підвладними їм особами. У зв'язку з цим адміністративна юстиція передбачає запровадження таких процедур, які забезпечують рівність учасників спору в судовому процесі.

Адміністративна юстиція функціонує у *процесуальній формі*, яка, незважаючи на низку особливостей, характерних для різних країн, у цілому відповідає моделі загального судового процесу.

Адміністративна юстиція включає більш менш розвинену систему судових органів або квазісудових установ, спеціально створених або пристосованих для вирішення спорів за участю владарюючих суб'єктів.

🌈 Моделі адміністративної юстиції, у свою чергу, визначають основні принципи та принципи організації діяльності у сфері адміністративного правосуддя.

Залежно від виду органів, що вирішують публічно-правові спори, та процесуальної форми їх розв'язання вирізняють чотири моделі адміністративної юстиції:

- ✓ Перша, так звана **адміністративна, або французька**, модель, передбачає, що законність, обґрунтованість та доцільність прийняття і виконання актів управління перевіряють адміністративні суди, які підтримують багатоаспектні, органічні зв'язки з апаратом управління.
- ✓ Інша, **адміністративно-судова, або німецька**, модель, характеризується тим, що публічно-правові спори вирішують спеціалізовані адміністративні суди, які

становлять єдину систему і незалежні у здійсненні правосуддя від адміністрації та функціонуючих у країні інших судових установ.

Перша і друга моделі характеризуються тим, що судовий розгляд відбувається відповідно до спеціальних процесуальних правил, придатних для розв'язання конфліктів, що виникають з відносин між представниками влади і підвладними їм суб'єктами.

- ✓ **Квазісудова, або англосаксонська**, модель адміністративної юстиції характеризується утворенням спеціальних трибуналів, які репрезентують виконавчу владу і підконтрольні судам загальної юрисдикції. Такі трибунали вирішують публічно-правові спори за правилами, максимально наближеними до судових процедур.
- ✓ **Остання, так звана загальносудова**, модель передбачає, що скарги на дії, бездіяльність, рішення органів управління вирішують загальні суди, використовуючи при цьому правила, розміщені в цивільному процесуальному законі. Така модель донедавна існувала в Україні й існує у деяких країнах нині (Білорусь, Російська Федерація).

На підставі викладеного адміністративну юстицію можна визначити як особливий процесуальний порядок розв'язання публічно-правових спорів, який здійснюється спеціалізованими адміністративними судами, квазісудовими органами або загальними судами з метою захисту прав, свобод і інтересів фізичних та юридичних осіб від зловживань з боку представників влади, уповноважених на виконання управлінських функцій.

7. ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ЗАСАД (ПРИНЦИПІВ) АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА. СИСТЕМА ЗАСАД (ПРИНЦИПІВ) АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА.

Принципами адміністративного судочинства є основні вимоги щодо справедливого розгляду і вирішення адміністративних справ.

Система принципів судового процесу – це комплекс згрупованих положень, які характеризуються єдністю цілей та завдань сукупності самостійних за своїм змістом, але взаємопов'язаних та об'єктивно обумовлених засад, утворюючих саме в цій сукупності таку якісну єдність, без якої відповідний вид судочинства втрачає свій сенс.

Принципи адміністративного судочинства закріплено у Конституції України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та інших міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, КАСУ.

До характерних особливостей принципів адміністративного судочинства необхідно віднести:

- ✚ ідейну визначеність;
- ✚ нормативну визначеність;
- ✚ демократичність;
- ✚ дієвість;
- ✚ автономність;
- ✚ системність

Відповідно до **ч. 3 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України** встановлено **галузеві принципи адміністративного судочинства:**

- ✓ верховенство права;

- ✓ рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- ✓ гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
- ✓ змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі;
- ✓ обов'язковість судового рішення;
- ✓ забезпечення права на апеляційний перегляд справи;
- ✓ забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, визначених законом;
- ✓ розумність строків розгляду справи судом;
- ✓ неприпустимість зловживання процесуальними правами;
- ✓ відшкодування судових витрат фізичних та юридичних осіб, на користь яких ухвалене судові рішення».

Такі галузеві принципи адміністративного судочинства певною мірою дублюють загальні принципи правосуддя, що визначені у ч. 1 **ст. 129 Конституції України**, а саме:

- 1) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- 2) забезпечення доведеності вини;
- 3) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;
- 4) підтримання публічного обвинувачення в суді прокурором
- 5) забезпечення обвинуваченому права на захист;
- 6) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
- 7) розумні строки розгляду справи судом;

9. ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДАХ

Принцип адміністративного судочинства	Його зміст
1. Верховенство права	Людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями. Застосування цього принципу здійснюється з урахуванням судової практики Європейського суду. Звернення до суду гарантується безпосередньо на підставі Конституції України. Забороняється відмова в розгляді та вирішенні адміністративної справи з мотивів неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює спірні відносини. Суд вирішує справи відповідно до Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлені інші правила, ніж ті, що встановлені законом, то застосовуються правила міжнародного договору України;

2. Рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом	Усі учасники судового процесу є рівними перед законом і судом. Не може бути привілеїв чи обмежень прав учасників судового процесу за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;
3. Гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами.	Розгляд справ в адміністративних судах проводиться відкрито, крім випадків, визначених цим Кодексом. Будь-яка особа має право бути присутньою у відкритому судовому засіданні. Від особи, яка бажає бути присутньою у судовому засіданні, забороняється вимагати будь-які документи, крім документа, що посвідчує особу. Особи, присутні в залі судового засідання, представники засобів масової інформації можуть проводити в залі судового засідання фотозйомку, відео- та аудіозапис без отримання окремого дозволу суду. Трансляція судового засідання здійснюється з дозволу суду. В суді може здійснюватися режим відео конференції. Розгляд справи у закритому судовому засіданні проводиться у випадках, коли відкритий судовий розгляд може мати наслідком розголошення таємної чи іншої інформації, що охороняється законом, необхідності захисту особистого та сімейного життя людини, а також в інших випадках. Офіційним записом судового засідання є лише технічний запис, здійснений судом у порядку, визначеному цим Кодексом. Судове рішення (повне або скорочене), ухвалене у відкритому судовому засіданні, оголошується прилюдно у порядку, визначеному цим Кодексом. Ніхто не може бути позбавлений права на інформацію про дату, час і місце розгляду своєї справи або обмежений у праві отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи.;
4. Змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі	Розгляд і вирішення справ в адміністративних судах здійснюються на засадах змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості. Суд розглядає адміністративні справи не інакше як за позовною заявою, поданою відповідно до цього Кодексу, в межах позовних вимог. Суд може вийти за межі позовних вимог, якщо це необхідно для ефективного захисту прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.;

5. Обов'язковість судового рішення	Судове рішення, яким закінчується розгляд справи в адміністративному суді, ухвалюється іменем України та яке набрало законної сили, є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами на всій території України. Невиконання судового рішення тягне за собою відповідальність, встановлену законом.
6. Забезпечення права на апеляційний перегляд справи	Учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право на апеляційний перегляд справи;
7. Забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, визначених законом.	У визначених законом випадках учасники справи мають право на касаційне оскарження судового рішення. Не допускається касаційне оскарження судового рішення першої інстанції без його перегляду в апеляційному порядку.;
8. Розумність строків розгляду справи судом.	Складність справи, а отже й розумність тривалості судового розгляду, має визначатися з урахуванням наступних критеріїв: ✓ складності справи; ✓ поведінки заявника; ✓ поведінки органів державної влади (насамперед суду); ✓ важливістю предмета позову для заявника у справі. Відповідальність держави за затягування провадження у справі настає в разі нерегулярного призначення судових засідань, призначення судових засідань з великими інтервалами, затягування при переданні або пересиланні справи з одного суду в інший, невжиття судом заходів для дисциплінування сторін у справі, свідків, експертів, повторного направлення справи на додаткове розслідування чи новий судовий розгляд. Аналіз практики Європейського суду щодо тлумачення положення «розумний строк» свідчить: в рішенні у справі «Броуган (Brogan) та інші проти Сполученого Королівства» він роз'яснив, що строк, який можна визначити розумним, не може бути однаковим для всіх справ, і було б неприродно встановлювати один строк в конкретному цифровому виразі для усіх випадків. ;
9. Неприпустимість зловживання процесуальними правами.	В КАСУ визначено перелік дій, які трактуються судом як зловживання процесуальними правами, а саме:

	✚ подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана), подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заява про завідомо безпідставний відвід або вчинення інших аналогічних дій, які спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення; ✚ подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між судьями; ✚ подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер ✚ необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи, або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою; ✚ узгодження умов примирення, спрямованих на шкоду правам третіх осіб, умисне неповідомлення про осіб, які мають бути залучені до участі у справі. Вказаний перелік не є вичерпним та може доповнюватись в кожному конкретному випадку;
10. Відшкодування судових витрат фізичних та юридичних осіб, на користь яких ухвалене судові рішення.	Судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи, до яких, в свою чергу належать витрати: ❖ на професійну правничу допомогу; ❖ сторін та їхніх представників, що пов'язані із прибуттям до суду; ❖ пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертиз; ❖ пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів; ❖ пов'язані із вчиненням інших процесуальних дій або підготовкою до розгляду справи.

11. Мова судочинства та діловодства в адміністративному процесі	Судочинство і діловодство в адміністративних судах провадиться державною мовою. Суди забезпечують рівність прав учасників судового процесу за мовною ознакою. Суди використовують державну мову в процесі судочинства та гарантують право учасників судового процесу на використання ними в судовому процесі рідної мови або мови, якою вони володіють. Учасники судового процесу, які не володіють або недостатньо володіють державною мовою, мають право робити заяви, надавати пояснення, виступати в суді і заявляти клопотання рідною мовою або мовою, якою вони володіють, користуючись при цьому послугами перекладача, в порядку, встановленому цим Кодексом.
---	---

10. НЕФОРМАЛІЗОВАНІ ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ.

За способом закріплення принципи адміністративного процесу поділяють на:

- ❖ конституційні принципи, принципи, закріплені у Кодексі адміністративного судочинства, принципи, передбачені Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод;
- ❖ формалізовані (писані) принципи (закріплені у чинному національному законодавстві) та неформалізовані(неписані) (ті, що реалізуються у судовій практиці і виводяться із положень законодавства про адміністративне судочинство).

Неформалізовані принципи, у свою чергу, можуть бути:

- ✚ закріплені в інших законах України або в міжнародних актах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;
- ✚ вироблені і визнані судовою практикою Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), але не імplementовані в законодавство України;
- ✚ ніде не закріплені і не визнані судовою практикою.

У перших двох випадках відповідно до положень ст. 3, ч. 2 ст. 6 та ст. 7 КАС України ними мають керуватися адміністративні суди, в останньому випадку вони є результатом наукових досліджень і не мають практичного значення для вирішення адміністративних спорів, хоча становлять інтерес щодо вироблення шляхів подальшого вдосконалення адміністративного судочинства.

ТЕМА 2. СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ. ЮРИСДИКЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

1. СИСТЕМА ТА СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

Адміністративні суди є спеціалізованими судами у системі судів загальної юрисдикції. Адміністративні суди утворюються і ліквідуються Президентом України за поданням міністра юстиції України, погодженим з Головою Верховного Суду України або головою відповідного вищого спеціалізованого суду.

Систему адміністративних судів, відповідно до ст. 22-24 КАС утворюють:

- ✓ місцеві адміністративні суди (місцеві адміністративні суди округів, місцеві загальні суди як адміністративні суди);
- ✓ апеляційні адміністративні суди;
- ✓ Верховний Суд (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду);
- ✓ Вищий антикорупційний суд

Відповідно до **ч. 1 ст. 22 КАСУ місцеві адміністративні суди** (місцеві загальні суди як адміністративні суди та окружні адміністративні суди) вирішують адміністративні справи як суди першої інстанції, крім випадків, визначених ч. 2-4 ст. 22.

Апеляційному адміністративному суду в апеляційному окрузі, що включає місто Київ, як суду першої інстанції підсудні адміністративні справи:

- ✓ щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності Центральної виборчої комісії (крім визначених ч. 4 ст. 22), дій кандидатів на пост Президента України, їх довірених осіб;
- ✓ про заборону політичної партії, передбачені статтею 289-3 цього Кодексу;
- ✓ щодо оскарження рішень Національного агентства з питань запобігання корупції про відмову у наданні державного фінансування статутної діяльності політичної партії або про зупинення (припинення) державного фінансування статутної діяльності політичної партії.

Апеляційним адміністративним судам як судам першої інстанції підсудні справи за позовами про примусове відчуження з мотивів суспільної необхідності земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені.

Апеляційним адміністративним судам як судам першої інстанції підсудні справи за позовами про примусове відчуження з мотивів суспільної необхідності земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, а також спори за участю суб'єктів владних повноважень з приводу проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства та спори, що виникають у зв'язку з проведенням та/або визначенням результатів конкурсу з визначення приватного партнера та концесійного конкурсу.

Крім того, відповідно до **ч. 1 ст. 23 КАСУ** апеляційні адміністративні суди переглядають судові рішення місцевих адміністративних судів (місцевих загальних судів як адміністративних судів та окружних адміністративних судів), які знаходяться у межах їхньої територіальної юрисдикції, в апеляційному порядку як суди апеляційної інстанції.

Верховному Суду як суду першої інстанції підсудні справи щодо встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів або всеукраїнського референдуму,

справи за позовом про дострокове припинення повноважень народного депутата України, а також справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, рішень, дій чи бездіяльності органів, які обирають (призначають), звільняють членів Вищої ради правосуддя, щодо питань обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя, звільнення їх з таких посад, оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів призначення суддів Конституційного Суду України у процесі конкурсного відбору кандидатів на посаду судді Конституційного Суду України, а також Дорадчої групи експертів щодо оцінювання таких кандидатів на посаду судді Конституційного Суду України, бездіяльності Кабінету Міністрів України щодо невнесення до Верховної Ради України законопроекту на виконання (реалізацію) рішення Українського народу про підтримку питання загальнодержавного значення на всеукраїнському референдумі за народною ініціативою.

А також, відповідно до **ч. 1 ст. 24 КАСУ** Верховний Суд переглядає судові рішення місцевих та апеляційних адміністративних судів у касаційному порядку як суд касаційної інстанції.

Вищий антикорупційний суд вирішує адміністративні справи щодо застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про санкції», як суд першої інстанції.

2. ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ СУДУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Відповідно до **п. 3-4 ч. 1 ст. 4 КАСУ адміністративний суд** – суд, до компетенції якого цим Кодексом віднесено розгляд і вирішення адміністративних справ, а суд – суддя адміністративного суду, який розглядає і вирішує адміністративну справу одноособово, колегія суддів, інший визначений цим Кодексом склад адміністративного суду.

Тобто, таким чином, КАСУ передбачає можливість **як одноособового, так і колегіального розгляду адміністративних справ.**

Ст. 32 КАСУ встановлює загальне правило, що усі адміністративні справи в суді першої інстанції, крім випадків, встановлених цим Кодексом, розглядаються і вирішуються суддею одноособово.

І як виняток з цього правила **ст. 33 КАСУ**, що визначає випадки здійснення адміністративного судочинства колегією суддів.

1. Адміністративні справи, предметом оскарження в яких є рішення, дії чи бездіяльність Кабінету Міністрів України, крім випадку, **встановленого ч. 4 ст. 22 КАСУ**, Національного банку України, окружної виборчої комісії (окружної комісії з референдуму), розглядаються і вирішуються в адміністративному суді першої інстанції колегією у складі **трьох суддів.**

2. Будь-яку справу, що відноситься до юрисдикції суду першої інстанції, залежно від категорії і складності справи, може бути розглянуто колегіально у складі трьох суддів, крім справ, які розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження. Питання про призначення колегіального розгляду вирішується до закінчення підготовчого засідання у справі (до початку розгляду справи, якщо підготовче засідання не проводиться) суддею, який розглядає справу, за власною ініціативою або за клопотанням учасника справи, про що постановляється відповідна ухвала.

3. Перегляд судових рішень в адміністративних справах в апеляційному порядку здійснюється колегією у складі **трьох суддів.**

4. Перегляд судових рішень в адміністративних справах у касаційному порядку здійснюється колегією у складі **трьох або більшої непарної кількості суддів.**

5. Адміністративні справи, підсудні апеляційним адміністративним судам як судам першої інстанції, розглядаються і вирішуються колегією **у складі трьох суддів**.

6. Адміністративні справи, підсудні Верховному Суду як суду першої інстанції, розглядаються і вирішуються колегією у складі **не менше трьох суддів**.

7. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами здійснюється судом у такому самому кількісному складі, в якому ці рішення були ухвалені **(одноособово або колегіально)**.

8. Незалежно від того, у якому складі розглядалася справа, перегляд судових рішень за виключними обставинами з підстав, ***визначених п.1-2 ч. 5 ст. 361 КАСУ***, здійснюється колегією у складі трьох або більшої непарної кількості суддів, а з підстав, визначених ***п. 3 ч. 5 ст. 361 КАСУ***, - Великою Палатою Верховного Суду.

9. У визначених цим Кодексом випадках перегляд судових рішень судом касаційної інстанції здійснюється судовою палатою Касаційного адміністративного суду (палатою), об'єднаною палатою Касаційного адміністративного суду (об'єднаною палатою) або Великою Палатою Верховного Суду (Великою Палатою).

10. Засідання палати в суді касаційної інстанції вважається правомочним за умови присутності на ньому більше половини її складу.

11. Засідання об'єднаної палати, Великої Палати вважається правомочним, якщо на ньому присутні не менше ніж дві третини її складу.

12. Питання про розгляд справи колегією у складі більше трьох суддів вирішується, враховуючи категорію і складність справи, колегією суддів, визначеною в порядку, встановленому ***ч. 2 ст. 31 КАСУ***, до початку розгляду справи, про що постановляється відповідна ухвала.

!!!! Стосовно презумпції підсудності справи одноособовому складу суду, окремі науковці та теоретики права у своїх дослідженнях стверджують, що це питання вирішено законодавцем позитивно, оскільки при реєстрації позовної заяви автоматизованою системою документообігу визначається й одноособовий склад суду (суддя). Однак, коли суддя вважає, що справа є особливо складною, то вона стає підсудною колегіальному складу суду.

При виникненні зазначених обставин доцільно за письмовим розпорядженням голови суду (особи, яка виконує його обов'язки) призначити повторний автоматизований розподіл справи для визначення складу колегії суддів. За загальним правилом повторний розподіл справи здійснюється без урахування судді, якому було розподілено справу для одноособового розгляду. Однак у ситуації, коли справа стає підсудною колегіальному складу суду, доцільно закріпити на нормативно-правовому рівні положення, відповідно до якого вважати суддю, якому було розподілено справу для одноособового розгляду – головуючим суддею, інші ж члени колегії визначаються автоматизованою системою документообігу на загальних підставах.

Але, важливо зазначити, як вже було вказано раніше, згідно до ***ст. 33 КАСУ*** **перегляд судових рішень в адміністративних справах завжди здійснюється колегіальним складом суду:**

- ✚ в апеляційній інстанції – адміністративні справи розглядаються колегією суддів у складі трьох суддів;
- ✚ в касаційній інстанції – адміністративні справи розглядаються колегією у складі не менше трьох суддів;
- ✚ Адміністративні справи, підсудні Верховному Суду як суду першої інстанції, розглядаються і вирішуються колегією у складі не менше трьох суддів.

- ✚ Але, згідно зі **ч. 7 ст. 33 КАСУ** перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами здійснюється судом у такому самому кількісному складі, в якому ці рішення були ухвалені (одноособово або колегіально).

Адміністративні справи щодо:

- ✓ законності (крім конституційності) постанов Верховної Ради України, указів і розпоряджень Президента України;
- ✓ законності дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
- ✓ законності актів Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
- ✓ законності бездіяльності Кабінету Міністрів України щодо невнесення до Верховної Ради України законопроекту на виконання (реалізацію) рішення Українського народу про підтримку питання загальнодержавного значення на всеукраїнському референдумі за народною ініціативою.

– розглядаються у порядку спрощеного позовного провадження Верховним Судом у складі колегії Касаційного адміністративного суду не менше ніж з п'яти суддів.

Крім того, законодавець також визначився, що для гарантування неупередженого розгляду і вирішення справи в адміністративному судочинстві передбачено **інститут відводу (самовідводу) суддів**. Підстави ж для відводу, у тому числі самовідводу судді слід поділяти на безумовні – які чітко визначені законом, й оцінні – які вимагають оцінки.

Суддя не може брати участі в розгляді адміністративної справи і підлягає відводу (самовідводу):

1) якщо він брав участь у справі як свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, представник, адвокат, секретар судового засідання або надавав правничу допомогу стороні чи іншим учасникам справи в цій чи іншій справі;

2) якщо він прямо чи опосередковано заінтересований в результаті розгляду справи;

3) якщо він є членом сім'ї або близьким родичем (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, член сім'ї або близький родич цих осіб) сторони або інших учасників судового процесу, або осіб, які надавали стороні або іншим учасникам справи правничу допомогу у цій справі, або іншого судді, який входить до складу суду, що розглядає чи розглядав справу;

4) за наявності інших обставин, які викликають сумнів у неупередженості або об'єктивності судді;

5) у разі порушення порядку визначення судді для розгляду справи, встановленого ст. 31 КАСУ.

2. Суддя підлягає відводу (самовідводу) також за наявності обставин, встановлених ст. 37 КАСУ.

3. До складу суду не можуть входити особи, які є членами сім'ї, родичами між собою чи родичами подружжя.

!!!! Важливо зазначити, що правовий інститут складу суду характеризується його незмінністю протягом розгляду і вирішення адміністративної справи у суді однієї інстанції. Якщо до розгляду справи залучено нового суддю, то судовий розгляд адміністративної справи починається спочатку. Важливим є й положення щодо нормативної заборони участі

судді в розгляді адміністративної справи в разі, якщо такий суддя брав участь у вирішенні цієї самої справи в суді будь-якої іншої інстанції.

3. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОГО СПОРУ, ЯК ПРЕДМЕТУ ЮРИСДИКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

Публічно-правовий спір необхідно розглядати у єдності його матеріального та процесуального аспектів.

Матеріальний аспект публічно-правового спору розкриває сутність протиріч між суб'єктами такого спору, які виникли у зв'язку з реалізацією прав, свобод та інтересів цих суб'єктів у сфері публічно-правових відносин.

Процесуальний аспект розкриває сутність публічно-правового спору як предмета розгляду адміністративним судом, тобто адміністративної справи.

Публічно-правовий спір є видом правового спору, для якого характерні такі ознаки:

- спір виникає з публічно-правових відносин;
- сторонами спору є суб'єкти публічно-правових відносин, серед яких особливим правовим статусом наділені органи публічної адміністрації;
- сфера виникнення спору зумовлена реалізацією публічного інтересу;
- предметом спору є рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів публічно-правових відносин, які порушують або можуть порушити права, свободи та інтереси інших суб'єктів.

Публічна адміністрація визначається в літературі як певним чином побудована система органів державної виконавчої влади та виконавчих органів місцевого самоврядування, підприємств, установи, організації та інші суб'єкти, наділені адміністративно-управлінськими функціями.

Основним критерієм, який визначає сферу публічно-правових відносин, а отже і сферу виникнення публічно-правових спорів, є **публічний інтерес**. У загальних рисах публічний інтерес можна визначити як необхідність забезпечити благ, які мають важливе значення для суспільства чи територіальної громад. Зокрема, публічний інтерес може полягати у створенні кращих умов для фізичних та юридичних осіб з метою реалізації їх прав та обов'язків. *До прикладу*, забороняючи будівництво підприємства, що негативно впливатиме на стан навколишнього природного середовища, орган публічної адміністрації повинен створити умови для повноцінної реалізації конституційного права на безпечне для життя і здоров'я довкілля усім мешканцям відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Таким чином, зміст публічного інтересу проявляється у забезпеченні прав та інтересів фізичних і юридичних осіб та виконанні обов'язків контролю з боку публічної адміністрації за дотриманням цих прав.

Суб'єкти публічно-правового спору	Особи, між якими виник конфлікт з приводу реалізації їхніх прав та обов'язків у правовідносинах. Особливістю суб'єктів публічно-правового спору є те, що одним з його учасників, як правило, виступає орган
--	---

	публічної влади, його посадова або службова особа. Відповідно до <u>п. 7 ч. 1 ст. 4 КАС України, суб'єктом владних повноважень</u> є орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ним владних управлінських функцій на основі законодавства, зокрема на виконання делегованих повноважень.
Об'єкт публічно-правового спору	Права, свободи та інтереси, реалізації або задоволенню яких перешкоджає суб'єкт владних повноважень.
Предмет публічно-правового спору	Рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, а також дії чи бездіяльність суб'єктів публічно-правових відносин, які не є суб'єктами владних повноважень, але є суб'єктами публічно-правового спору.

!!!! Важливо зауважити, що до юрисдикції адміністративних судів належать не усі публічно-правові спори, а лише ті, одним із учасників у яких є суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції, за незначними винятками, зокрема, у сфері виборчих правовідносин.

Тобто не відносяться до адміністративної юрисдикції спори з публічно-правових відносин, де відсутній суб'єкт, який наділений публічно-владними повноваженнями, а також з відносин, де такий суб'єкт хоч і є, але він не здійснює владні управлінські функції (наприклад, з відносин щодо прийняття законів чи ухвалення судового рішення).

4. ВІДМІННІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ВІД ЦИВІЛЬНОГО І ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Ч.1, 3, 8 ст. 19 ЦПК	Ч.1, 2 ст. 20 ГПК	Ч.1, 2, 3 ст.19 КАС
1. Суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства. Також вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, якщо такі вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових	1. Господарські суди розглядають справи у справах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема: 1)...; 2)...; 11) справи про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказу на примусове виконання рішень третейських судів, утворених	1. Юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових справах , зокрема: 1) справах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом

прав, якщо цей спір підлягає розгляду в місцевому загальному суді і переданий на його розгляд з такими вимогами. 3. Наказне провадження призначене для розгляду справ за заявами про стягнення грошових сум незначного розміру, щодо яких відсутній спір або про його наявність заявнику невідомо. 8. Суди розглядають справи про оскарження рішень третейських судів, про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів, про оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу, а також про визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, іноземного суду.	відповідно до Закону України «Про третейські суди», якщо такі рішення ухвалені у спорах, зазначених у цій статті; ... 13) вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, визнання недійсними актів, що порушують права на майно (майнові права), якщо такі вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав чи спору, що виник з корпоративних відносин, якщо цей спір підлягає розгляду в господарському суді і переданий на його розгляд разом з такими вимогами; 16) справи за заявами про видачу судового наказу, якщо заявником та боржником є юридична особа або фізична особа - підприємець	встановлено інший порядок судового провадження; 2, ... 15). 2. Юрисдикція адміністративних судів не поширюється на справи: 1) що віднесені до юрисдикції Конституційного Суду України; 2) що мають вирішуватися в порядку кримінального судочинства; 3) про накладення адміністративних стягнень, крім випадків, визначених цим Кодексом; 4) щодо відносин, які відповідно до закону, статуту (положення) громадського об'єднання, саморегульованої організації віднесені до його (її) внутрішньої діяльності або виключної компетенції, крім справ у спорах, визначених пунктами 9, 10 частини першої цієї статті. 3. Адміністративні суди не розглядають позовні вимоги, які є похідними від вимог у приватноправовому спорі і заявлені разом з ними, якщо цей спір підлягає розгляду в порядку іншого, ніж адміністративне, судочинства і знаходиться на розгляді відповідного суду.
---	---	---

Ч.1 ст.20 ЦПК:	Ч.6 ст.21 КАС:	Ч.1 ст.20 ГПК:
Не допускається об'єднання в одне провадження вимог, які підлягають розгляду за правилами різних видів судочинства, якщо інше не встановлено законом	Не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, якщо інше не встановлено законом.	Не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, які підлягають розгляду в порядку різного судочинства, якщо інше не передбачено цим Кодексом.

п. 23 ст. 4 КАС України: похідна позовна вимога
- вимога, задоволення якої залежить від задоволення

П.1 ч. 1 ст. 186 ЦПК України Суддя відмовляє у відкритті
провадження у справі, якщо заява не підлягає розгляду в порядку

5. ВИДИ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ, ЯКІ НАЛЕЖАТЬ ДО ЮРИСДИКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

Ч. 1 ст. 19 КАСУ виокремлює такі види публічно-правових спорів:

- ❖ спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження;
- ❖ спори адміністратора за випуском облігацій, який діє в інтересах власників облігацій відповідно до положень Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності;
- ❖ спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби;
- ❖ спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень;
- ❖ спори, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів;
- ❖ за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, коли право звернення до суду для вирішення публічно-правового спору надано такому суб'єкту законом;
- ❖ спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму;
- ❖ спори фізичних чи юридичних осіб із розпорядником публічної інформації щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності у частині доступу до публічної інформації;
- ❖ спори щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності;
- ❖ спори щодо оскарження рішень атестаційних, конкурсних, медико-соціальних експертних комісій та інших подібних органів, рішення яких є обов'язковими для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших осіб;

- ❖ спори щодо формування складу державних органів, органів місцевого самоврядування, обрання, призначення, звільнення їх посадових осіб;
- ❖ спори фізичних чи юридичних осіб щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності державного замовника у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України «Про оборонні закупівлі», крім спорів, пов'язаних із укладенням державного контракту (договору) про закупівлю з переможцем спрощених торгів із застосуванням електронної системи закупівель, а також зміною, розірванням і виконанням державних контрактів (договорів) про закупівлю;
- ❖ спори щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів охорони державного кордону у справах про правопорушення, передбачені Законом України «Про відповідальність перевізників під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень»;
- ❖ спори щодо оскарження рішень Національної комісії з реабілітації у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років»;
- ❖ спори із суб'єктами владних повноважень з приводу проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства;
- ❖ спори, що виникають у зв'язку з оголошенням, проведенням та/або визначенням результатів конкурсу з визначення приватного партнера та концесійного конкурсу;
- ❖ спори щодо здійснення державного регулювання, нагляду і контролю у сфері медіа.

6. ПУБЛІЧНО-ПРАВОВІ СПОРИ, ЯКІ НЕ РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ АДМІНІСТРАТИВНИМИ СУДАМИ

Публічні спори, що віднесені до юрисдикції Конституційного Суду України	<u>Ст. 150 Конституції України:</u> 1) вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність): ❖ законів та інших правових актів Верховної Ради України; ❖ актів Президента України; ❖ актів Кабінету Міністрів України; ❖ правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; 2) офіційне тлумачення Конституції України; 3) здійснення інших повноважень, передбачених Конституцією України.
Публічні спори, що належить вирішувати в порядку кримінального судочинства	Зокрема, шляхом подання цивільного позову в кримінальній справі у визначених законом випадках.
Публічні спори про накладення адміністративних стягнень (крім випадків, визначених Кодексом)	—
Публічні спори щодо відносин, які відповідно до закону, статуту (положення) об'єднання	—

громадян віднесені до його внутрішньої діяльності або виключної компетенції.	
Окремі правники звертають увагу, що публічно-правові спори можуть вирішуватися також в порядку господарського судочинства.	<i>Ст. 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції»</i> передбачено, що оскаржити рішення органів Антимонопольного комітету України можна до господарського суду у двомісячний строк з дня одержання рішення.
Адміністративні суди не розглядають позовні вимоги, які є похідними від вимог у приватно-правовому спорі і заявлені разом з ними, якщо цей спір підлягає розгляду в порядку іншого, ніж адміністративне, судочинства і знаходиться на розгляді відповідного суду.	—

7. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Адміністративна юрисдикція – це певна категорія справ, яка підпадає під компетенцію адміністративних органів; це діяльність органів державного управління та посадових осіб з розгляду адміністративних справ, винесення з них рішень (постанов), а також застосування санкцій в адміністративному порядку (без звернення до суду).

Юрисдикційна діяльність органів виконавчої влади може полягати у розгляді скарг громадян і юридичних осіб органами виконавчої влади, хоча і така діяльність повинна супроводжуватися прийняттям рішення про усунення порушень режиму законності і застосування при необхідності державно-примусових заходів до правопорушника.

Обов'язковою умовою здійснення адміністративної юрисдикції є наявність факту вчинення адміністративного правопорушення або наявність спору про право.

У зв'язку з цим вважаємо за доцільне виокремити **основні функції адміністративної юрисдикції**: охоронна, регулятивна та виховна.

Зважаючи на викладене вище, вважаємо, що основне призначення адміністративно-юрисдикційної діяльності полягає у:

- ❖ наданні правової оцінки відповідності поведінки об'єкта правового впливу вимогам, що встановлені на рівні нормативно-правових актів;
- ❖ розгляді, у разі виявлення порушень законодавства, справ про адміністративні правопорушення, винесенню по них рішень щодо застосування до правопорушника адміністративних стягнень та виконанні прийнятих рішень.

Під суб'єктами адміністративно-юрисдикційної діяльності слід розуміти учасників адміністративно-юрисдикційних проваджень,

У даному випадку учасниками адміністративно-юрисдикційних проваджень виступають:

 органи державної влади та їх посадові особи;

- органи місцевого самоврядування, їх посадові особи та окремі внутрішньо організаційні структури (наприклад, адміністративні комісії), що реалізують делеговані їм органами виконавчої влади повноваження.

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ, ВЛАСТИВІ ВИКЛЮЧНО ЇЙ:

- ✓ наявність правового спору (або правопорушення). Юрисдикція виникає тільки тоді, коли необхідно вирішити спір про право або у зв'язку з порушенням чинних правових норм. Щодо адміністративної юрисдикції такі спори виникають між сторонами суспільних відносин, що регулюються адміністративно-правовими нормами, набуваючи характеру адміністративно-правових спорів;
- ✓ основою адміністративно-правових спорів, у процесі вирішення яких здійснюється правова оцінка поведінки (дій) сторін, є *індивідуальні адміністративні справи*. Розгляд тільки спірних конкретних справ становить зміст юрисдикцій його адміністративного процесу (наприклад, розгляд справ про адміністративне правопорушення, скарг громадян)
- ✓ адміністративно-юрисдикційна діяльність через свою суспільну значущість *потребує належного процесуально-правового регулювання*. Установлення та доведення подій і фактів, їх юридична оцінка здійснюються в рамках особливої процесуальної форми, що є важливою й обов'язковою для юрисдикції. Адміністративна юрисдикція значно відрізняється від інших видів юрисдикційної діяльності, що існують у рамках кримінального та цивільного процесів. Вона є менш деталізованою процесуальною діяльністю.

ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ:

Вид адміністративної юрисдикції	Ознаки
Адміністративно-регулятивна	Компетентність вирішування адміністративних справ, що виникають за іншими підставами, крім виникнення спору про право і здійснення адміністративного правопорушення (справи про видачу ліцензій, державну реєстрацію автотранспортних засобів тощо);
Адміністративно-судочинна	Компетентність адміністративних судів щодо вирішення відповідних справ;
Адміністративно-деліктна	Компетентність щодо вирішення справ про адміністративні правопорушення та винесення по них постанов.

8. ПРЕДМЕТНА, ІНСТАНЦІЙНА, ТЕРИТОРІАЛЬНА ЮРИСДИКЦІЯ (ПІДСУДНІСТЬ)

ПРЕДМЕТНА ЮРИСДИКЦІЯ (визначається ст. 19-20 КАС України)

1.) Юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, зокрема:

- ❖ спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження;
- ❖ спори адміністратора за випуском облігацій, який діє в інтересах власників облігацій відповідно до положень Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності;
- ❖ спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби;
- ❖ спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень;
- ❖ спори, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів;
- ❖ за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, коли право звернення до суду для вирішення публічно-правового спору надано такому суб'єкту законом;
- ❖ спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму;
- ❖ спори фізичних чи юридичних осіб із розпорядником публічної інформації щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності у частині доступу до публічної інформації;
- ❖ спори щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності;
- ❖ спори щодо оскарження рішень атестаційних, конкурсних, медико-соціальних експертних комісій та інших подібних органів, рішення яких є обов'язковими для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших осіб;
- ❖ спори щодо формування складу державних органів, органів місцевого самоврядування, обрання, призначення, звільнення їх посадових осіб;
- ❖ спори фізичних чи юридичних осіб щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності державного замовника у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України «Про оборонні закупівлі», крім спорів, пов'язаних із укладенням державного контракту (договору) про закупівлю з переможцем спрощених торгів із застосуванням електронної системи закупівель, а також зміною, розірванням і виконанням державних контрактів (договорів) про закупівлю;
- ❖ спори щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів охорони державного кордону у справах про правопорушення, передбачені Законом України «Про відповідальність перевізників під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень»;
- ❖ спори щодо оскарження рішень Національної комісії з реабілітації у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років»;
- ❖ спори із суб'єктами владних повноважень з приводу проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства;
- ❖ спори, що виникають у зв'язку з оголошенням, проведенням та/або визначенням результатів конкурсу з визначення приватного партнера та концесійного конкурсу;
- ❖ спори щодо здійснення державного регулювання, нагляду і контролю у сфері медіа.

2.) Місцевим загальним судам як адміністративним судам підсудні:

- адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності;
- адміністративні справи, пов'язані з виборчим процесом чи процесом референдуму, щодо:
 - оскарження рішень, дій чи бездіяльності дільничних виборчих комісій, дільничних комісій з референдуму, членів цих комісій;
 - уточнення списку виборців;
 - оскарження дій чи бездіяльності суб'єктів у сфері медіа, підприємств, установ, організацій, їх посадових та службових осіб, творчих працівників суб'єктів у сфері медіа, що порушують законодавство про вибори та референдум;
 - оскарження дій чи бездіяльності кандидата у депутати сільської, селищної ради, кандидатів на посаду сільського, селищного голови, їх довірених осіб;
- адміністративні справи, пов'язані з перебуванням іноземців та осіб без громадянства на території України, щодо:
 - примусового повернення в країну походження або третю країну іноземців та осіб без громадянства;
 - примусового видворення іноземців та осіб без громадянства за межі України;
 - затримання іноземців або осіб без громадянства з метою їх ідентифікації та (або) забезпечення примусового видворення за межі території України;
 - продовження строку затримання іноземців або осіб без громадянства з метою їх ідентифікації та (або) забезпечення примусового видворення за межі території України;
 - затримання іноземців або осіб без громадянства до вирішення питання про визнання їх біженцями або особами, які потребують додаткового захисту в Україні, або особами без громадянства;
 - затримання іноземців або осіб без громадянства з метою забезпечення їх передачі відповідно до міжнародних договорів України про реадмісію;
- адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби щодо виконання ними рішень судів у справах, визначених пунктами 1-3 частини першої цієї статті;
- адміністративні справи щодо оскарження рішень Національної комісії з реабілітації у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років».

ІНСТАНЦІЙНА ЮРИСДИКЦІЯ (визначається ст. 22-24 КАС України)

Суд першої інстанції (ст. 22 КАСУ)

1. **Місцеві адміністративні суди** (місцеві загальні суди як адміністративні суди та окружні адміністративні суди) вирішують адміністративні справи як суди першої інстанції, крім випадків, визначених частинами другою - четвертою цієї статті.

2. **Апеляційному адміністративному суду в апеляційному окрузі**, що включає місто Київ, як суду першої інстанції підсудні адміністративні справи:

1) щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності Центральної виборчої комісії

	(крім визначених частиною четвертою цієї статті), дій кандидатів на пост Президента України, їх довірених осіб; 2) про заборону політичної партії, передбачені статтею 289-3 цього Кодексу; 3) щодо оскарження рішень Національного агентства з питань запобігання корупції про відмову у наданні державного фінансування статутної діяльності політичної партії або про зупинення (припинення) державного фінансування статутної діяльності політичної партії. 3. Апеляційним адміністративним судам як судам першої інстанції підсудні справи за позовами про примусове відчуження з мотивів суспільної необхідності земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені. Апеляційним адміністративним судам як судам першої інстанції підсудні справи за позовами про примусове відчуження з мотивів суспільної необхідності земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, а також спори за участю суб'єктів владних повноважень з приводу проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства та спори, що виникають у зв'язку з проведенням та/або визначенням результатів конкурсу з визначення приватного партнера та концесійного конкурсу. 4. Верховному Суду як суду першої інстанції підсудні справи щодо встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів або всеукраїнського референдуму, справи за позовом про дострокове припинення повноважень народного депутата України, а також справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, рішень, дій чи бездіяльності органів, які обирають (призначають), звільняють членів Вищої ради правосуддя, щодо питань обрання (призначення) на посади членів
--	--

	Вищої ради правосуддя, звільнення їх з таких посад, оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів призначення суддів Конституційного Суду України у процесі конкурсного відбору кандидатів на посаду судді Конституційного Суду України тощо... 5. Вищий антикорупційний суд вирішує адміністративні справи щодо застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України «Про санкції», як суд першої інстанції.
Суд апеляційної інстанції (ст. 23 КАСУ)	1. Апеляційні адміністративні суди переглядають судові рішення місцевих адміністративних судів (місцевих загальних судів як адміністративних судів та окружних адміністративних судів), які знаходяться у межах їхньої територіальної юрисдикції, в апеляційному порядку як суди апеляційної інстанції. 2. У випадках, визначених цим Кодексом, Верховний Суд переглядає в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції судові рішення апеляційного адміністративного суду. 3. У випадках, визначених цим Кодексом, Велика Палата Верховного Суду переглядає в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції судові рішення у справах, розглянутих Верховним Судом як судом першої інстанції. 4. Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду переглядає судові рішення Вищого антикорупційного суду в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції.
Суд касаційної інстанції (ст. 24 КАСУ)	1. Верховний Суд переглядає судові рішення місцевих та апеляційних адміністративних судів у касаційному порядку як суд касаційної інстанції.

ТЕРИТОРІАЛЬНА ПІДСУДНІСТЬ (визначається ст. 25-30 КАС України)

Підсудність справ за вибором позивача (ст. 25 КАСУ)	1. Адміністративні справи з приводу оскарження індивідуальних актів, а також дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, які прийняті (вчинені, допущені) стосовно конкретної фізичної чи юридичної особи (їх об'єднань), вирішуються за вибором позивача
--	--

	адміністративним судом за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем проживання (перебування, знаходження) цієї особи-позивача або адміністративним судом за місцезнаходженням відповідача, крім випадків, визначених цим Кодексом. Якщо така особа не має місця проживання (перебування) в Україні, тоді справу вирішує адміністративний суд за місцезнаходженням відповідача. У разі невизначеності КАС України територіальної підсудності адміністративної справи така справа розглядається адміністративним судом за вибором позивача.
Підсудність справ за місцем проживання або місцезнаходженням відповідача (ст. 26 КАСУ)	1. Позови до фізичної особи пред'являються в суд за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем її проживання або перебування, якщо інше не передбачено цим Кодексом. 2. Позови до юридичних осіб пред'являються в суд за їхнім місцезнаходженням згідно з Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, якщо інше не передбачено цим Кодексом.
Виключна підсудність (ст. 27 КАСУ)	1. Адміністративні справи з приводу оскарження нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади, Національного банку України чи іншого суб'єкта владних повноважень, повноваження якого поширюються на всю територію України, крім випадків, визначених цим Кодексом, адміністративні справи з приводу оскарження рішень Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель та рішень у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання, адміністративні справи за позовом Антимонопольного комітету України у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання, адміністративні справи, відповідачем у яких є дипломатичне представництво чи консульська установа України, їх посадова чи службова особа, а також адміністративні справи про

	оскарження актів, дій чи бездіяльності органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо прокурорів, та про анулювання реєстраційного свідоцтва політичної партії вирішуються окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ. 2. Адміністративні справи з приводу оскарження рішень суб'єктів владних повноважень, прийнятих на контрольних пунктах в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію, їхніх дій або бездіяльності вирішуються адміністративним судом за місцезнаходженням відповідного контрольного пункту.
--	---

9. ПІДСУДНІСТЬ КІЛЬКОХ, ПОВ'ЯЗАНИХ МІЖ СОБОЮ ВИМОГ

Пов'язаними можна вважати позовні вимоги:

- ✚ що впливають з одних правовідносин;
- ✚ які хоч і не впливають з одних правовідносин, але спрямовані до одного відповідача.

Вимоги можуть бути поєднані в одній позовній заяві, якщо вони:

- ❖ пов'язані між собою;
- ❖ належать до адміністративної юрисдикції відповідно до статті 17 КАСУ;
- ❖ підсудні одному адміністративному суду відповідно до правил, визначених статтями 18 - 20 КАСУ.

!!!! Наявність трьох цих умов є обов'язковою.

Відповідно до ст. 21 КАС України:

1. Позивач може заявити кілька вимог в одній позовній заяві, якщо вони пов'язані між собою.
2. Якщо справа щодо пов'язаних вимог територіально підсудна різним місцевим адміністративним судам, то її розглядає один з цих судів за вибором позивача.
3. Якщо справа щодо однієї з вимог підсудна окружному адміністративному суду, а щодо іншої вимоги (вимог) - місцевому загальному суду як адміністративному суду, таку справу розглядає окружний адміністративний суд.
4. Якщо справа щодо однієї з вимог підсудна апеляційному адміністративному суду, а щодо іншої вимоги (вимог) - місцевому адміністративному суду, таку справу розглядає апеляційний адміністративний суд.
5. Вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або іншим порушенням прав, свобод та інтересів суб'єктів публічно-правових відносин, або вимоги про витребування майна, вилученого на підставі рішення суб'єкта владних повноважень, розглядаються

адміністративним судом, якщо вони заявлені в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правовий спір. Інакше такі вимоги вирішуються судами в порядку цивільного або господарського судочинства.

6. Не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, якщо інше не встановлено законом.

10. НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ЮРИСДИКЦІЇ.

За чинним адміністративним процесуальним законодавством ці наслідки залежать від того, на якій стадії адміністративного процесу виявлено це порушення.

Так, недотримання правил територіальної юрисдикції (підсудності) при зверненні до суду, встановлене при відкритті провадження у справі або після такого відкриття, згідно з *п.п. 2-3 ч. 1 ст. 29 КАС* України є підставою для передачі справи з одного суду до іншого. На стадіях апеляційного і касаційного перегляду справи вказане порушення у передбачених у *ст. 318, п. 7 ч. 3 ст. 353 КАС України* випадках є підставою для скасування рішення суду з направленням справи на новий розгляд до суду першої інстанції за встановленою підсудністю.

Крім того, відповідно до *п. 1 ч. 1 ст. 238 КАСУ* суд закриває провадження у справі якщо справу не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства – порушення правил предметної підсудності.

Відповідно до *ч. 1 ст. 319 КАСУ* порушення правил юрисдикції адміністративних судів, встановлених статтею 19, є обов'язковою підставою для скасування рішення із закриттям провадження незалежно від доводів апеляційної скарги.

А також *ст. 318 КАСУ* встановлено, що:

1. Рішення суду підлягає скасуванню з направленням справи на розгляд за встановленою законом підсудністю, якщо рішення прийнято судом з порушенням правил юрисдикції (підсудності), визначених статтями 20, 22, 25-28 цього Кодексу.

2. Справа не підлягає направленню на новий розгляд у зв'язку з порушеннями правил територіальної юрисдикції (підсудності), якщо учасник справи, який подав апеляційну скаргу, при розгляді справи судом першої інстанції без поважних причин не заявив про непідсудність справи.

11. ПЕРЕДАЧА АДМІНІСТРАТИВНОЇ СПРАВИ З ОДНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ ДО ІНШОГО

ПЕРЕДАЧА АДМІНІСТРАТИВНОЇ СПРАВИ З ОДНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ ДО ІНШОГО (стаття 29 КАС України)

1. Суд передає адміністративну справу на розгляд іншого адміністративного суду, якщо:

1) до початку розгляду справи по суті задоволено клопотання відповідача, зареєстроване у встановленому законом порядку, місце проживання (перебування) якого раніше не було відоме, про передачу справи за місцем його проживання (перебування);

2) при відкритті провадження у справі суд встановить, що справа належить до територіальної юрисдикції (підсудності) іншого суду;

3) після відкриття провадження у справі суд встановить, що справа належить до територіальної юрисдикції (підсудності) іншого суду;

4) після задоволення відводів (самовідводів) чи в інших випадках неможливо утворити новий склад суду для розгляду справи;

5) ліквідовано або з визначених законом підстав припинено роботу адміністративного суду, який розглядав справу;

6) однією із сторін у справі є суд, в якому розглядається справа, або суддя цього суду;

7) справа підлягає розгляду як зразкова у порядку, визначеному статтею 290 цього Кодексу.

2. Суд передає адміністративну справу на розгляд іншому адміністративному суду, що найбільш територіально наближений до цього суду, у випадку, визначеному пунктами 4 і 6 частини першої цієї статті.

3. У разі ліквідації або припинення роботи адміністративного суду справи, що перебували у його провадженні, невідкладно передаються до суду, визначеного відповідним законом або рішенням про припинення роботи адміністративного суду, а якщо такий суд не визначено - до суду, що найбільш територіально наближений до суду, який ліквідовано або роботу якого припинено.

4. У випадку, визначеному пунктом 7 частини першої цієї статті, справа передається до Верховного Суду.

5. Питання про передачу адміністративної справи, крім випадків, визначених пунктами 4-6 частини першої цієї статті, розглядається судом у порядку письмового провадження або, за ініціативою суду, в судовому засіданні. Неприбуття у судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду цього питання.

6. Питання про передачу адміністративної справи, крім випадку, визначеного пунктами 4-6 частини першої цієї статті, суд вирішує ухвалою. Ухвалу про передачу адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого може бути оскаржено.

7. Передача справ за підсудністю у випадках, визначених пунктами 4-6 частини першої цієї статті, здійснюється за розпорядженням голови суду.

8. Передача адміністративної справи з одного суду до іншого на підставі відповідної ухвали, яка підлягає оскарженню, здійснюється не пізніше наступного дня після закінчення строку на оскарження такої ухвали, а в разі подання апеляційної скарги - після залишення її без задоволення.

9. Передача адміністративної справи з одного суду до іншого в інших випадках здійснюється не пізніше наступного дня після видання відповідного розпорядження голови суду або постановлення відповідної ухвали, яка не підлягає оскарженню.

10. Передача справи на вирішення Верховного Суду як зразкової справи здійснюється відповідно до вимог статті 290 цього Кодексу.

12. ОСОБЛИВОСТІ І ВИНЯТКОВІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Як єдиний орган конституційної юрисдикції Конституційний Суд України — не єдиний суб'єкт правової охорони Конституції України. За визначенням ключовими учасниками цієї системи є саме суди загальної юрисдикції, що зумовлює необхідність завчасного вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням обґрунтованого співвідношення їх функцій та повноважень, як і їх повноцінної реалізації.

Тому забезпечення реальної дії Основного Закону України потребує не лише ефективної системи стримувань і противаг, а й гармонійної синергії у взаємодії державних

органів, об'єднанні їх активних зусиль у реалізації головного обов'язку держави — утвердженні та забезпеченні прав і свобод людини. Поки що ця мета була не більше ніж декларацією, натомість має стати ключовою ціннісною основою конституційної реформи, дороговказом у роботі як Конституційного Суду України, так і судів загальної юрисдикції.

Так, *зі статті 147 Конституції України* вилучено положення про те, що Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції.

Конституцією України надається достатньо повноважень судам загальної юрисдикції безпосередньо застосовувати її норми навіть в разі дії чинного, але неправового закону чи іншого нормативно-правового акту. **Водночас Основним Законом України в жодному разі не допускається можливості підміни судами загальної юрисдикції виключних повноважень Конституційного Суду України.**

Водночас не можна забувати, що виключна конституційна юрисдикція має дуже конкретні межі і жодним чином не позбавляє суди загальної юрисдикції їх обов'язку застосовувати чинний закон при розгляді справи тільки в тому випадку, якщо він не суперечить Конституції України. Як не дивно, але це, на перший погляд, очевидне твердження дуже важко втілюється на практиці, незважаючи на те, що питання конституційності закону чи іншого нормативного акту в умовах подальшої демократизації України закономірно все частіше постає перед судами при розгляді цивільних, кримінальних, адміністративних та інших категорій судових справ. Очевидно, що і надалі максимально коректне та ефективне застосування компетенційного інструментарію судами загальної юрисдикції при застосуванні ними Конституції України набуватиме все більшого значення, особливо в контексті запровадження інституту конституційної скарги.

13. ЗМІСТ СПОРУ ПРО ПРАВО ПУБЛІЧНЕ І ПРАВО ПРИВАТНЕ

Залежно від того, чиї саме інтереси захищаються в тому чи іншому спорі, всі правові спори можна поділити на **публічно-правові** (захист публічного інтересу від посягання на реалізацію норм об'єктивного права та правопорядок загалом) та **приватно-правові** (захист приватного інтересу, виходячи з суб'єктивних цивільних і публічних прав).

ВИД ПРАВОВОГО СПОРУ	ОСОБЛИВОСТІ
<u>Публічно-правовий спір</u>	Публічно-правовий спір — спір, в якому: ✓ хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, в тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій; або ✓ хоча б одна сторона надає адміністративні послуги на підставі законодавства, яке уповноважує або зобов'язує надавати такі послуги виключно суб'єкта владних повноважень, і спір виник у зв'язку із

	наданням або ненаданням такою стороною зазначених послуг; або ✓ хоча б одна сторона є суб'єктом виборчого процесу або процесу референдуму і спір виник у зв'язку із порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи. 1. Публічно-правовий спір має особливий суб'єктний склад. Участь суб'єкта владних повноважень є обов'язковою ознакою для того, щоб класифікувати спір як публічно-правовий. Проте сама собою участь у спорі суб'єкта владних повноважень не дає підстав ототожнювати спір з публічно-правовим та відносити його до справ адміністративної юрисдикції. 2. Сфера виникнення спору зумовлена реалізацією публічного інтересу; 3. Предметом спору є рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів публічно-правових відносин, які порушують або можуть порушити права, свободи та інтереси інших суб'єктів.
<u>Приватно-правовий спір</u>	Приватноправові відносини вирізняються наявністю майнового чи немайнового, особистого інтересу учасника. Спір має приватноправовий характер, якщо він обумовлений порушенням або загрозою порушення приватного права чи інтересу, як правило, майнового, конкретного суб'єкта, що підлягає захисту в спосіб, передбачений законодавством для сфери приватноправових відносин.

Основним критерієм, який визначає сферу публічно-правових відносин, а отже і сферу виникнення публічно-правових спорів та відмежовує їх від категорії приватно-правових спорів є **публічний інтерес**. У загальних рисах публічний інтерес можна визначити як необхідність забезпечити блага, які мають важливе значення для суспільства чи територіальної громади.

Зокрема, публічний інтерес може полягати у створенні кращих умов для фізичних та юридичних осіб з метою реалізації їх прав та обов'язків.

До прикладу, забороняючи будівництво підприємства, що негативно впливатиме на стан навколишнього природного середовища, орган публічної адміністрації повинен створити умови для повноцінної реалізації конституційного права на безпечне для життя і здоров'я довкілля усім мешканцям відповідної адміністративно-територіальної

одиниці. Таким чином, зміст публічного інтересу проявляється у забезпеченні прав, свобод й інтересів фізичних і юридичних осіб та виконанні обов'язків контролю з боку публічної адміністрації за дотриманням цих прав.

Разом з тим **неправильним є поширення юрисдикції адміністративних судів на той чи інший спір тільки тому, що відповідачем у справі є суб'єкт владних повноважень, а предметом перегляду - його акт індивідуальної дії**. Визначальною ознакою справи адміністративної юрисдикції є суть (зміст, характер) спору. Публічно-правовий спір, на який поширюється юрисдикція адміністративних судів, є спором між учасниками публічно-правових відносин і стосується саме цих відносин.

14. ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ ЮРИСДИКЦІЇ СУДІВ

По-перше, важливо зазначити, що вирішення проблеми розмежування судових юрисдикцій можливе в процесі напрацювання судової практики, переважно без втручання законодавця. *По-друге*, при вирішенні питання про належність справи до предмету адміністративної юрисдикції необхідно пам'ятати, що:

- ✓ адміністративні суди можуть надавати захист не лише публічним, а й цивільним правам, якщо їх було порушено суб'єктом владних повноважень у публічно-правових відносинах;
- ✓ категорія **«спір про право»** не повинна бути підставою для звуження на практиці компетенції адміністративних судів, що визначена Кодексом адміністративного судочинства;
- ✓ договори з фізичними чи юридичними особами щодо розпорядження державним чи комунальним майном, навіть якщо вони укладаються на підставі рішення суб'єкта владних повноважень, за логікою законодавця, не слід вважати адміністративними, а тому спори щодо них сьогодні не належать до юрисдикції адміністративних судів, за винятком спорів щодо оскарження владних рішень, дій чи бездіяльності адміністративного органу, що пов'язані з процесом укладання чи виконання цих договорів. Однак таку позицію, зважаючи на досвід інших європейських держав, з часом може бути переглянуто українським законодавцем.

Дослідження правових позицій Верховного Суду засвідчує, що під час визначення предметної юрисдикції справ суди мають оцінити такі критерії:

- ✚ суть права та/або інтересу, за захистом якого звернулася особа; – зміст заявлених вимог;
- ✚ характер спірних правовідносин;
- ✚ зміст і юридичну природу обставин у справі.

15. ВІДМІННІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ВІД КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО	КРИМІНАЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО
1. Завдання судочинства: Відповідно до ч. 1 ст. 2 КАС України: Завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного	1. Завдання судочинства: Відповідно до ч. 1 ст. 2 КПК України: Завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів

захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.	учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.
2. В адміністративному процесі існує велика кількість нормативних актів, які регулюють відносини в різних галузях права.	2. В кримінальному процесі — регулювання чітко і визначене в Кримінальному процесуальному кодексі.
3. В адміністративному процесі виокремлюється конфліктний та неконфліктний процеси, або конфліктні та неконфліктні провадження, які відрізняються за формою здійснення	3. Кримінальний процес є єдиним і здійснюється тільки в тій формі, яка передбачена Кримінальним процесуальним кодексом України,

ТЕМА 3: УЧАСНИКИ СУДОВОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

1. УЧАСНИКИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ СПРАВИ ТА ЇХ ВИДИ.

Учасником адміністративного процесу є особа, яку чинним законодавством України наділено процесуальними правами та обов'язками в сфері розгляду адміністративних справ адміністративними судами. Тобто це особа, яка може вчиняти процесуальні дії, спрямовані на досягнення мети процесу, хоча б в одній зі стадій адміністративного процесу.

Відповідно до **ст. 42 КАСУ**: Учасниками справи є сторони, треті особи. У справах можуть також брати участь органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Факт наявності у учасника справи обсягу процесуальних прав та обов'язків прямим чином залежить від адміністративної правосуб'єктності.

Стаття 43. Адміністративна процесуальна правосуб'єктність

1. Здатність мати процесуальні права та обов'язки в адміністративному судочинстві (**адміністративна процесуальна правоздатність**) визнається за громадянами України, іноземцями, особами без громадянства, органами державної влади, іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, підприємствами, установами, організаціями (юридичними особами), адміністратором за випуском облігацій.

2. Здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов'язки, у тому числі доручати ведення справи представникові (**адміністративна процесуальна дієздатність**), належить фізичним особам, які досягли повноліття і не визнані судом недієздатними, а також фізичним особам до досягнення цього віку у спорах з приводу публічно-правових відносин, у яких вони відповідно до законодавства можуть самостійно брати участь.

3. Здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов'язки, у тому числі доручати ведення справи представникові (адміністративна процесуальна дієздатність), належить органам державної влади, іншим державним органам, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування, їх посадовим і службовим особам, підприємствам, установам, організаціям (юридичним особам).

Класифікацію учасників адміністративного процесу здійснюють за різними критеріями. Виходячи з положень коментованої статті та інших положень КАС України, можна дійти висновку, що законодавець провів поділ учасників адміністративного процесу **за підставою наявності в них юридичної зацікавленості** у результатах розв'язання адміністративної справи.

Виходячи з цього, учасників адміністративного процесу можна поділити на дві основні групи:

- ✓ особи, які заінтересовані в результаті справи
- ✓ особи, які не мають юридичної заінтересованості у результатах вирішення адміністративної справи.

Перша група визначена законодавцем, як **«особи, які беруть участь у справі»**. Особи, які беруть участь у справі, реалізують надані їм процесуальні права та обов'язки в адміністративному процесі для того, щоб досягти певного правового результату, в якому вони заінтересовані.

Саме ознака наявності юридичного інтересу в результаті справи первісне відрізняє осіб, які беруть участь у справі, від інших учасників адміністративного процесу. Характер

юридичної заінтересованості в адміністративній справі не є однаковим для всіх осіб, які беруть участь у справі. Деякі з них мають матеріально-правовий інтерес в результаті справи, це — сторони та треті особи; інші мають процесуально-правовий інтерес, це представники сторін та третіх осіб.

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ УЧАСНИКІВ СПРАВИ:

1. Учасники справи мають рівні процесуальні права та обов'язки.
2. Учасники справи зобов'язані добросовісно користуватися належними їм процесуальними правами і неухильно виконувати процесуальні обов'язки.
- 3. Учасники справи мають право:**
 - 1) ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них витяги, копії, одержувати копії судових рішень;
 - 2) подавати докази; брати участь у судових засіданнях, якщо інше не визначено законом; брати участь у дослідженні доказів; ставити питання іншим учасникам справи, а також свідкам, експертам, спеціалістам;
 - 3) подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб;
 - 4) ознайомлюватися з протоколом судового засідання, записом фіксування судового засідання технічними засобами, робити з них копії, подавати письмові зауваження з приводу їх неправильності чи неповноти;
 - 5) оскаржувати судові рішення у визначених законом випадках;
 - 6) користуватися іншими визначеними законом процесуальними правами.
4. Учасники справи можуть за власний рахунок додатково замовити та отримати в суді засвідчені копії документів і витяги з них.

5. Учасники справи зобов'язані:

- 1) виявляти повагу до суду та до інших учасників судового процесу;
- 2) сприяти своєчасному, всебічному, повному та об'єктивному встановленню всіх обставин справи;
- 3) з'являтися в судові засідання за викликом суду, якщо їх явка визнана судом обов'язковою;
- 4) подавати наявні у них докази в порядку та строки, встановлені законом або судом, не приховувати докази;
- 5) надавати суду повні і достовірні пояснення з питань, які ставляться судом, а також учасниками справи в судовому засіданні;
- 6) виконувати процесуальні дії у встановлені законом або судом строки;
- 7) виконувати інші процесуальні обов'язки, визначені законом або судом.

2. СТОРОНИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ. ПОЗИВАЧ ТА ВІДПОВІДАЧ

Відповідно до **ст. 46 КАС**: сторонами в адміністративному процесі є позивач та відповідач.

Позивачем в адміністративній справі можуть бути громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, підприємства, установи, організації (юридичні особи), суб'єкти владних повноважень.

Позивачем в адміністративній справі щодо спорів, що виникають у зв'язку з проведенням та/або визначенням результатів конкурсу з визначення приватного партнера та концесійного конкурсу можуть бути лише претенденти та/або учасники такого конкурсу.

Відповідачем в адміністративній справі є суб'єкт владних повноважень, якщо інше не встановлено цим Кодексом.

Громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, громадські об'єднання, юридичні особи, які не є суб'єктами владних повноважень, можуть бути відповідачами лише за адміністративним позовом суб'єкта владних повноважень:

- 1) про тимчасову заборону (зупинення) окремих видів або всієї діяльності громадського об'єднання;
- 2) про примусовий розпуск (ліквідацію) громадського об'єднання;
- 3) про затримання іноземця або особи без громадянства;
- 4) про встановлення обмежень щодо реалізації права на свободу мирних зібрань (збори, мітинги, походи, демонстрації тощо);
- 5) в інших випадках, коли право звернення до суду надано суб'єкту владних повноважень законом.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ СТОРІН:

1.) Процесуальні права та обов'язки, властиві учасників справи:

1. Учасники справи мають рівні процесуальні права та обов'язки.
2. Учасники справи зобов'язані добросовісно користуватися належними їм процесуальними правами і неухильно виконувати процесуальні обов'язки.

3. Учасники справи мають право:

- 1) ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них витяги, копії, одержувати копії судових рішень;
 - 2) подавати докази; брати участь у судових засіданнях, якщо інше не визначено законом; брати участь у дослідженні доказів; ставити питання іншим учасникам справи, а також свідкам, експертам, спеціалістам;
 - 3) подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб;
 - 4) ознайомлюватися з протоколом судового засідання, записом фіксування судового засідання технічними засобами, робити з них копії, подавати письмові зауваження з приводу їх неправильності чи неповноти;
 - 5) оскаржувати судові рішення у визначених законом випадках;
 - 6) користуватися іншими визначеними законом процесуальними правами.
4. Учасники справи можуть за власний рахунок додатково замовити та отримати в суді засвідчені копії документів і витяги з них.

5. Учасники справи зобов'язані:

- 1) виявляти повагу до суду та до інших учасників судового процесу;
- 2) сприяти своєчасному, всебічному, повному та об'єктивному встановленню всіх обставин справи;
- 3) з'являтися в судові засідання за викликом суду, якщо їх явка визнана судом обов'язковою;
- 4) подавати наявні у них докази в порядку та строки, встановлені законом або судом, не приховувати докази;

- 5) надавати суду повні і достовірні пояснення з питань, які ставляться судом, а також учасниками справи в судовому засіданні;
- 6) виконувати процесуальні дії у встановлені законом або судом строки;
- 7) виконувати інші процесуальні обов'язки, визначені законом або судом.

2.) Відповідно до **ст. 47 КАС**: Крім прав та обов'язків, визначених у ст. 44 Кодексу, **позивач має право на будь-якій стадії судового процесу відмовитися від позову. Позивач має право змінити предмет або підстави позову**, збільшити або зменшити розмір позовних вимог шляхом подання письмової заяви **до закінчення підготовчого засідання або не пізніше ніж за п'ять днів до першого судового засідання**, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження.

У разі направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції зміна предмета, підстав позову не допускаються, крім випадків, визначених цією статтею.

Зміна предмета або підстав позову при новому розгляді справи допускається в строки, встановлені частиною першою цієї статті, лише у випадку, якщо це необхідно для захисту прав позивача у зв'язку із зміною фактичних обставин справи, що сталася після закінчення підготовчого засідання, або, якщо справа розглядалася за правилами спрощеного позовного провадження - початку першого судового засідання при первісному розгляді справи.

Крім прав та обов'язків, визначених у статті 44 Кодексу, відповідач має право визнати позов повністю або частково, подати відзив на позовну заяву.

Сторони можуть досягнути примирення, у тому числі шляхом медіації, на будь-якій стадії судового процесу, що є підставою для закриття провадження в адміністративній справі.

Суд не приймає відмови позивача від позову, визнання позову відповідачем і не визнає умов примирення сторін, якщо ці дії суперечать закону або порушують чий-небудь права, свободи чи інтереси.

Відповідач, який не є суб'єктом владних повноважень, може пред'явити зустрічний позов відповідно до положень **ст. 177 Кодексу**.

3. ПРОЦЕСУАЛЬНА СПІВУЧАСТЬ

Процесуальна співучасть – це особливий процесуальний інститут, що виникає з багатосуб'єктних спірних матеріальних правовідносин або однорідних правовідносин, коли в одному і тому самому процесі беруть участь кілька позивачів або відповідачів, права, вимоги або обов'язки яких не виключають одне одного.

Цей інститут направлений на правильний і своєчасний розгляд справи, встановлення прав і обов'язків сторін; покликаний і здатний за дотримання певних умов на прискорення і спрощення вирішення справи по суті, а також виключення випадків винесення суперечливих рішень за подібними позовами

Процесуальна співучасть в адміністративному судочинстві допускається, якщо:

- ❖ у кількох позивачів чи відповідачів у справі наявні однакові за спрямованістю матеріально-правові вимоги чи юридичні обов'язки;
- ❖ права та обов'язки кількох позивачів чи відповідачів виникли з однієї підстави;
- ❖ інтереси співпозивачів (співвідповідачів) не суперечать одне одному, але є протилежними інтересам іншої особи;
- ❖ наявне одне провадження, у якому розглядається справа за участю співпозивачів чи співвідповідачів

З огляду на чисельний склад і роль співучасників на стороні позивача або відповідача, прийнято розрізняти кілька видів співучасті за такими критеріями:

За формою (процесуально-правовий критерій):	За ступенем обов'язковості (матеріально-правовий критерій):
❖ активна співучасть (кілька співпозивачів проти одного відповідача). Така співучасть є найпоширеніша. У співпозивачів завжди спільні інтереси щодо відповідача; ❖ пасивна співучасть (один позивач проти кількох співвідповідачів). Співвідповідачі за пасивної співучасті пов'язані з позивачем протилежними матеріально-правовими інтересами; змішана співучасть (кілька позивачів проти кількох відповідачів);	❖ обов'язкова співучасть (характер спірного матеріального правовідношення такий, що питання про права та обов'язки одного із суб'єктів неможливо вирішити без залучення до справи інших суб'єктів цих правовідносин); ❖ факультативна співучасть (виникає за розсудом суду). У цьому випадку справи співучасників можуть розглядатися окремо, що не впливає на законність і правильність рішення суду.

Процесуальна співучасть в адміністративному судочинстві є можливою лише для однопорядкових суб'єктів владних повноважень. У разі участі суб'єкта владних повноважень як позивача, участі співвідповідачів у адміністративному судовому процесі не передбачається.

Отже, в адміністративному судочинстві України, з огляду на складні правові відносини, участь різних суб'єктів владних повноважень у виконанні окремих завдань часто виникає необхідність залучення кількох суб'єктів, відповідальних за прийняття рішення (вчинену дію чи бездіяльність), до участі в адміністративній справі на боці відповідача у формі процесуальних співучасників або третіх осіб. Незважаючи на відсутність закріплення у КАС України положень, що врегульовують інститут процесуальної співучасті, логічним і виправданим є доповнення КАС України нормами, які б закріплювали інститут процесуальної співучасті.

4. ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВОНАСТУПНИЦТВО СТОРІН.

Відповідно до **ч. 1 ст. 52 КАС**: У разі вибуття або заміни сторони чи третьої особи у відносинах, щодо яких виник спір, суд допускає **на будь-якій стадії судового процесу заміну відповідної сторони чи третьої особи її правонаступником**. Усі дії, вчинені в адміністративному процесі до вступу правонаступника, обов'язкові для нього в такій самій мірі, у якій вони були б обов'язкові для особи, яку він замінив.

Положення КАС України, на відміну від чинного цивільного чи господарського процесуального законодавства, не пов'язують процесуальне правонаступництво з обов'язковою наявністю факту припинення юридичної особи.

Ключовим за правилами КАС України є **доведення обставин вибуттям сторони – суб'єкта владних повноважень з відносин, щодо яких виник спір**. Такі правила КАС України встановлені, виходячи із специфіки публічно-правових відносин, а саме з тієї обставини, що повноваження відповідних державних органів не є статичними і можуть передаватись від одного органу до іншого у випадку зміни законодавства. При цьому такий перехід може не збігатися у часі з юридичним припиненням суб'єкта владних повноважень унаслідок реорганізації чи ліквідації.

На цьому наголосив Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 803/130/16.

Підставами для залучення до участі у справі правонаступника сторони суб'єкта владних повноважень є або:

- ❖ припинення суб'єкта владних повноважень в результаті реорганізації чи ліквідації,
- ❖ або повне чи часткове передання (набуття) адміністративної компетенції одного суб'єкта владних повноважень до іншого (іншим) внаслідок повного чи часткового припинення його адміністративної компетенції.

Отже, якщо спір виник з приводу реалізації суб'єктом владних повноважень, що припиняється, його компетенції, підстави для правонаступництва виникають з моменту його вибуття з правовідносин, щодо яких виник спір, унаслідок, зокрема, передачі розпорядчим актом Кабінету Міністрів України його адміністративної компетенції іншому (іншим) суб'єктам владних повноважень.

Якщо спір виник у відносинах, що не пов'язані з реалізацією суб'єктом владних повноважень його компетенції, підстави для правонаступництва виникають з моменту припинення сторони – суб'єкта владних повноважень.

5. СУБ'ЄКТ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ЯК СТОРОНА У СПРАВІ.

Відповідно до **п. 7 ч. 1 ст. 4 КАС**: **суб'єкт владних повноважень** – орган державної влади (у тому числі без статусу юридичної особи), орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг;

Такими публічно-управлінськими функціями є:

- 1) вироблення (формулювання) політики;
- 2) правове регулювання;
- 3) надання адміністративних послуг;
- 4) нагляд і контроль

Своєю чергою, відповідно до **ч. 1 ст. 2 КАС України**, завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Таким чином, за КАС України суб'єкт владних повноважень виступає в суді як відповідач в адміністративному процесі, який має довести законність своїх дій, бездіяльності чи рішень. У Кодексі адміністративного судочинства України суб'єкт владних повноважень виступає як сторона, проти якої подається позов. що зумовлює СВП статус відповідача у змагальному процесі.

Попри те, у визначених Конституцією та законами України випадках суб'єкт владних повноважень може бути позивачем у адміністративних справах. У **ч. 2 ст. 46 КАС** вказано, що позивачем в адміністративній справі можуть бути громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, підприємства, установи, організації (юридичні особи), суб'єкти владних повноважень.

Практика Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду вказує на існування двох категорій, які в цьому ракурсі можна виокремити, виходячи з аналізу положень КАС України:

- 1) справи за позовом суб'єкта владних повноважень до іншого суб'єкта владних повноважень;
- 2) справи за позовом суб'єкта владних повноважень до суб'єкта приватних прав

Окрім того, відповідно до висновків Касаційного адміністративного суду Верховного Суду (далі КАС ВС) у справі № 826/1130/16 до компетенцій адміністративних судів належать спори фізичних чи юридичних осіб з органом державної влади, органом місцевого самоврядування, їхньою посадовою або службовою особою, предметом яких є перевірка законності рішень, дій чи бездіяльності цих органів (осіб), прийнятих або вчинених ними під час здійснення владних управлінських функцій, крім спорів, для яких законом установлений інший порядок судового вирішення.

Аналіз рішення КАС ВС, основним предметом якого є розгляд справ адміністративного судочинства, вказує на те, що сформовано певну систему норм, які забезпечують рівність та змагальність сторін у процесі шляхом урізання низки процесуальних можливостей СВП порівняно з фізичними та юридичними особами.

Суб'єкт владних повноважень виступає у суді переважно як сторона-відповідач у адміністративному процесі, яка має довести законність своїх дій чи бездіяльності у справі. Відповідно до законодавства *лише у деяких випадках може бути позивачем у адміністративних справах*, причому втручання може бути виправданим, якщо воно «встановлено законом» та здійснено «згідно із законом».

Суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, загальним принципом юридичної визначеності. За загальним правилом, суб'єкт владних повноважень має право звернутися до адміністративного суду виключно у випадках, визначених Конституцією та законами України згідно *частини 4 статті 5 КАС України* та з метою реалізації покладених на нього повноважень.

Однак доволі довгий час формування судової практики сформував прецеденти, відповідно до яких для справ за позовом суб'єкта владних повноважень до суб'єкта приватного права законом мають бути передбачені підстави для звернення до адміністративного суду. Судова практика вказує саме на те, що *органи наділені владними повноваженнями не виступають на рівних з іншими учасниками відповідних відносин*, а здійснюють управлінські функції спрямовані на забезпечення державних гарантій.

У судових справах, де суб'єкт владних повноважень виступає як позивач до суб'єкта приватного права суд повинен керуватися перш за все принципом пропорційності як універсальним загально правовим, спрямованим на забезпечення у правовому регулюванні розумного балансу приватних і публічних інтересів, що призведе до розумного співвідношення між метою впливу з боку держави в особі її компетентних органів.

6. ПРЕДСТАВНИКИ: ОЗНАКИ ТА ВИДИ. ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗМІСТ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕДСТАВНИКІВ.

Представництво – правовідношення, в якому одна сторона (тобто представник) зобов'язана, або має право, вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє.

Не є представником особа, яка хоч і діє в чужих інтересах, але від власного імені, а також особа, уповноважена на ведення переговорів щодо можливих у майбутньому правочинів. Представництво виникає на підставі договору, закону, акту органу юридичної особи та з інших підстав, встановлених актами цивільного законодавства.

Це правовідношення, відповідно до якого одна особа (представник) на підставі набутих нею повноважень виступає і діє від імені іншої особи, яку представляє, створюючи, змінюючи чи припиняючи безпосередньо для неї певний обсяг прав та обов'язків.

Стаття 59 Конституції України закріплює основоположні засади інституту процесуального представництва та гарантує кожному право на правову допомогу і вільний вибір захисника своїх прав. Дана конституційна норма знайшла своє відображення у **ч. 1 ст. 55 КАС України** – сторона, третя особа в адміністративній справі, а також особа, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, може брати участь у судовому процесі особисто (самопредставництво) та (або) через представника. Особиста участь у справі особи не позбавляє її права мати в цій справі представника.

Стаття 56. Законні представники

1. Права, свободи та інтереси **малолітніх та неповнолітніх осіб, які не досягли віку, з якого настає адміністративна процесуальна дієздатність**, а також **недієздатних фізичних осіб** захищають у суді їхні законні представники - батьки, усиновлювачі, опікуни чи інші особи, визначені законом.

2. Права, свободи та інтереси **неповнолітніх осіб, які досягли віку, з якого настає адміністративна процесуальна дієздатність, непрацездатних фізичних осіб і фізичних осіб, цивільна дієздатність яких обмежена**, можуть захищати в суді їхні законні представники - батьки, усиновлювачі, піклувальники чи інші особи, визначені законом. Суд може залучити до участі у таких справах відповідно неповнолітніх осіб, непрацездатних фізичних осіб і фізичних осіб, цивільна дієздатність яких обмежена.

3. Суд з метою захисту прав, свобод та інтересів неповнолітніх осіб, які досягли віку, з якого настає адміністративна процесуальна дієздатність, непрацездатних фізичних осіб і фізичних осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, та які беруть участь у справі, може залучити до участі у справі їхніх законних представників.

4. У разі відсутності представника у сторони чи третьої особи, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, а також у разі, якщо законний представник цих осіб не має права вести справу в суді з підстав, встановлених законом, **суд зупиняє провадження у справі та ініціює перед органами опіки і піклування чи іншими органами, визначеними законом, питання про призначення чи заміну законного представника.**

5. **Законний представник самостійно здійснює процесуальні права та обов'язки сторони чи третьої особи, яку він представляє, діючи в її інтересах.**

6. Законні представники можуть доручати ведення справи в суді іншим особам, які відповідно до закону мають право здійснювати представництво в суді.

7. Якщо дії законного представника суперечать інтересам особи, яку він представляє, суд може залучити до участі у справі відповідний орган чи особу, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

Особи, які можуть бути представниками (ст. 57 КАС)	Особи, які не можуть бути представниками (ст. 58 КАС)
1. Представником у суді може бути адвокат або законний представник. 2. У справах незначної складності та в інших випадках, визначених цим Кодексом,	1. Не може бути представником в суді особа, яка бере участь у справі як секретар судового засідання, експерт, спеціаліст,

представником може бути фізична особа, яка відповідно до частини другої статті 43 цього Кодексу має адміністративну процесуальну дієздатність. 3. Органи або інші особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах малолітніх чи неповнолітніх осіб або осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена, представляють у суді їх посадові особи, крім випадків, коли такі органи та особи є стороною чи третьою особою у справі. 4. Одна й та сама особа може бути одночасно представником або декількох позивачів, або декількох відповідачів, або декількох третіх осіб на одній стороні, за умови відсутності конфлікту інтересів між ними.	перекладач та свідок, або є помічником судді, що розглядає справу. 2. Особа не може бути представником, якщо вона у цій справі представляє або представляла іншу особу, інтереси якої у цій справі суперечать інтересам її довірителя. 3. Особа не може бути представником, якщо вона є чи була медіатором під час проведення медіації щодо спору, пов'язаного із справою, що розглядається в суді. 4. Судді, прокурори, слідчі, працівники підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, не можуть бути представниками в суді, крім випадків, коли вони діють від імені відповідних органів, що є стороною або третьою особою у справі, чи як законні представники сторони чи третьої особи.
--	---

Документи, що підтверджують повноваження представників (ст. 59 КАС):

1. Повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені такими документами:

- ❖ довіреністю фізичної або юридичної особи;
- ❖ свідоцтвом про народження дитини
- ❖ рішенням про призначення опікуном, піклувальником чи охоронцем спадкового майна.

2. Довіреність фізичної особи повинна бути посвідчена нотаріально або, у визначених законом випадках, іншою особою.

Довіреність фізичної особи, за зверненням якої прийнято рішення про надання їй безоплатної вторинної правничої допомоги, може бути посвідчена посадовою особою органу (установи), який прийняв таке рішення.

3. Довіреність від імені юридичної особи видається за підписом (кваліфікованим електронним підписом) посадової особи, уповноваженої на це законом, установчими документами.

Відповідно до ч. 4 ст. 59 КАС: Повноваження адвоката як представника підтверджуються одним з таких документів:

- 1) довіреністю;
- 2) ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»;
- 3) дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги, виданим відповідно до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу».

Відповідність копії документа, що підтверджує повноваження представника, оригіналу може бути засвідчена підписом судді. Оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи.

ОБСЯГ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕДСТАВНИКА В СУДІ (ст. 60 КАС):

1. Представник, який має повноваження на ведення справи в суді, здійснює від імені особи, яку він представляє, її процесуальні права та обов'язки.
2. Обмеження повноважень представника на вчинення певної процесуальної дії мають бути застережені у виданій йому довіреності або ордері.
3. Про припинення представництва або обмеження повноважень представника за довіреністю має бути повідомлено суду шляхом подання письмової заяви.
4. У разі припинення повноважень представника на здійснення представництва особи у справі він не може бути у цій самій справі представником іншої сторони, третьої особи на іншій стороні або третьої особи із самотійними вимогами на предмет спору.
5. Підстави і порядок припинення представництва за довіреністю, скасування довіреності та відмови представника від наданих йому повноважень визначаються Цивільним кодексом України.

7. ТРЕТІ ОСОБИ: СУТНІСТЬ ТА ВИДИ. ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВОНАСТУПНИЦТВО ТРЕТІХ ОСІБ.

Треті особи в адміністративному судочинстві – це учасники адміністративного процесу, є особами, які беруть участь у справі.

Види третіх осіб в адміністративному процесі:

1. Треті особи, які заявляють самотійні вимоги на предмет спору
2. Треті особи, які не заявляють самотійних вимоги на предмет спору

Вид третіх осіб в адміністративному процесі	Треті особи, які заявляють самотійні вимоги на предмет спору	Треті особи, які не заявляють самотійних вимоги на предмет спору
Поняття	<i>Третя особа, яка заявляє самотійні вимоги на предмет спору – це особа, яка для захисту своїх прав, свобод та інтересів звертається з позовом до сторін у справі, у якій вже відкрито провадження. Позовні вимоги третьої особи обов'язково повинні стосуватися предмету спору.</i>	<i>Третя особа, яка не заявляє самотійних вимог на предмет спору – це особа, яка бере участь у справі на стороні позивача або відповідача у разі, якщо постанова у справі може вплинути на її права, свободи, інтереси чи обов'язки.</i>
Ознаки	<i>✓ Третя особа, яка заявляє самотійні вимоги на предмет спору, як і сторони, є заінтересованою в результатах розгляду справи судом, але її інтерес є самотійним і не збігається з інтересом</i>	<i>✓ Інтерес третьої особи щодо задоволення позову (якщо вона бере участь на стороні позивача) або щодо відмови у задоволенні позову (якщо вона бере участь на стороні</i>

	позивача чи відповідача у справі. ✓ Вимоги позивача і третьої особи із самостійними вимогами є взаємовиключними, а тому вони не можуть діяти як співпозивачі, оскільки між позивачем і третьою особою є конфлікт інтересів. ✓ Третя особа, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, вступає у справу у спосіб подання позову до позивача і відповідача у справі. Ініціатива подання позову виходить від самої третьої особи; така ініціатива може бути наслідком повідомлення судом цієї особи про можливість вступити у справу, якщо позивач заперечує проти заміни його належним позивачем	відповідача) збігається з інтересами відповідно позивача або відповідача. Це відрізняє третю особу, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, від третьої особи, яка заявляє такі вимоги. ✓ Третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, може вступити у справу, самостійно звернувшись до суду із заявою про свою участь у справі із зазначенням, на чийй стороні вона бажає брати участь, та із посиланням на підстави для такої участі.
Регламентация у нормах КАС	Ч. 1 ст. 49 КАС: Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, можуть вступити у справу до закінчення підготовчого провадження або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження, пред'явивши позов до однієї або декількох сторін. Задоволення позову таких осіб має повністю або частково виключати задоволення вимог позивача до відповідача. У разі вступу третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, розгляд адміністративної справи за клопотанням учасника справи починається спочатку.	Ч. 2 ст. 49 КАС: Треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, можуть вступити у справу на стороні позивача або відповідача до закінчення підготовчого засідання або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження, у разі коли рішення у справі може вплинути на їхні права, свободи, інтереси або обов'язки. Вони можуть бути залучені до участі у справі також за клопотанням учасників справи. Якщо адміністративний суд при вирішенні питання про

		відкриття провадження у справі або при підготовці справи до судового розгляду встановить, що судові рішення може вплинути на права та обов'язки осіб, які не є стороною у справі, суд залучає таких осіб до участі в справі як третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору. Вступ третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, не має наслідком розгляд адміністративної справи спочатку.
--	--	---

8. ОРГАНИ ТА ОСОБИ, ЯКИМ ЗАКОНОМ НАДАНО ПРАВО ЗВЕРТАТИСЯ В АДМІНІСТРАТИВНИЙ СУД В ІНТЕРЕСАХ ІНШИХ ОСІБ.

Відповідно до **ч. 1 ст. 53 КАС**: У випадках, встановлених законом, **Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, державні органи, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи** можуть звертатися до адміністративного суду із позовними заявами в інтересах інших осіб і брати участь у цих справах. При цьому Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, державні органи, органи місцевого самоврядування повинні надати адміністративному суду документи та інші докази, які підтверджують наявність визначених законом підстав для звернення до суду в інтересах інших осіб.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини	Прокурор	Національне агентство з питань запобігання корупції
2. З метою захисту прав і свобод людини і громадянина у випадках, встановлених законом, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини може особисто або через свого представника звертатися до адміністративного суду з позовом, брати участь у розгляді справ за його позовом (заявою), а також на будь-якій стадії розгляду вступати у справу, провадження в якій	3. У визначених законом випадках прокурор звертається до суду з позовною заявою, бере участь у розгляді справ за його позовами, вступає за своєю ініціативою у справу, провадження у якій відкрито за позовом іншої особи, до початку розгляду справи по суті, подає апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за	З метою захисту прав викривача, встановлених «Про запобігання корупції», Національне агентство з питань запобігання корупції за зверненням викривача може звертатися до суду з позовом (заявою) в інтересах викривача, брати участь у розгляді справ за такими позовами (заявами), а також на будь-якій стадії розгляду вступати у справу,

відкрито за позовами (заявами) інших осіб, подавати апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, у тому числі у справі, провадження в якій відкрито за позовом (заявою) іншої особи. При цьому Уповноважений Верховної Ради України з прав людини повинен обґрунтувати адміністративному суду неможливість особи самостійно здійснювати захист своїх інтересів. Невиконання Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини вимог щодо надання зазначеного обґрунтування має наслідком застосування положень, визначених статтею 169 цього Кодексу.	нововиявленими або виключними обставинами. 4. Прокурор, який звертається до суду в інтересах держави, в позовній чи іншій заяві, скарзі обґрунтовує, в чому полягає порушення інтересів держави, необхідність їх захисту, визначені законом підстави для звернення до суду прокурора, а також зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах. Невиконання цих вимог має наслідком застосування положень, визначених <u>статтею 169 цього Кодексу.</u> 5. У разі відкриття провадження за позовною заявою, поданою прокурором в інтересах держави в особі органу, уповноваженого здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, зазначений орган набуває статусу позивача. У разі відсутності такого органу або відсутності у нього повноважень щодо звернення до суду прокурор зазначає про це в позовній заяві і в такому разі прокурор набуває статусу позивача.	провадження в якій відкрито за позовами (заявами) викривачів, подавати апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами, у тому числі у справі, провадження в якій відкрито за позовом (заявою) викривача.
---	--	--

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВА ОРГАНІВ ТА ОСІБ, ЯКИМ ЗАКОНОМ НАДАНО ПРАВО ЗВЕРТАТИСЬ ДО СУДУ В ІНТЕРЕСАХ ІНШИХ ОСІБ (ст. 54 КАС):

1. Органи та особи, які визначені у статті 53 цього Кодексу і звертаються до адміністративного суду в інтересах інших осіб, **мають процесуальні права й обов'язки особи, в інтересах якої вони діють**, за винятком права закінчувати справу примиренням.

2. Відмова органів та осіб, визначених у статті 53 цього Кодексу, від позову або зміна позовних вимог не позбавляє особу, в інтересах якої подано позовну заяву, права вимагати від суду розгляду справи, вирішення позову в попередньому обсязі.

3. Якщо фізична особа, яка має адміністративну процесуальну дієздатність і в інтересах якої подано позовну заяву, не підтримує заявлені позовні вимоги, суд залишає позовну заяву без розгляду.

4. Відмова органу, уповноваженого здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах, від позову, поданого прокурором в інтересах держави, не позбавляє прокурора права підтримувати позов і вимагати вирішення спору по суті.

5. Органи та особи, визначені у статті 53 цього Кодексу, які не брали участі у справі, з метою вирішення питання про наявність підстав для подання апеляційної чи касаційної скарги, заяви про перегляд рішення за нововиявленими або виключними обставинами, вступу в розгляд справи за позовом (заявою) іншої особи мають право ознайомлюватися з матеріалами справи в адміністративному суді та робити їх копії.

Прокурор користується таким самим правом з метою вирішення питання про вступ у справу за позовом (заявою) іншої особи.

9. МНОЖИННІСТЬ УЧАСНИКІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ СПРАВИ. ПРОЦЕСУАЛЬНЕ СУМІЩЕННЯ.

Хоча сьогодні й не вироблено єдиного підходу до визначення множинності, потреба законодавчого оформлення особливості позовного захисту однотипних інтересів значної кількості осіб наявна, на що неодноразово було звернено увагу в літературі. Цей концепт теоретики та науковці розкривають крізь категоріальне поняття *«процесуальна співучасть»*, яке визначають через цивільне та господарське процесуальне законодавство.

Так, під час співвідношення таких категоріальних понять слід розуміти, що «перше» є частиною (видом) «другого». Це розглядається через спільні спірні правовідносини, які надважливі й обов'язкові при співучасті та не обов'язкові під час множинності, тобто кількісної характеристики процесу. Наприклад, під час залучення у справу належних сторін так само, як і під час вступу третіх осіб із самостійними вимогами, процесуальної співучасті не виникає, хоча у справі й бере участь декілька позивачів і відповідачів

Принципи інституту множинності, що відображають основні його відмінності:

- ✓ основу позову мають становити обставини, які є повністю або ж частково подібними (тобто предмет спору, предмет позову та предмет доказування).

Існують випадки, коли виникають складнощі у сфері реалізації права на справедливий розгляд справи впродовж розумного строку судом, а саме у частині неузгодженості розмежування вказаних категорій. Варто звернути увагу, що під предметом спору розуміється об'єкт спірних правовідносин, під предметом позову – частина позову, яка містить безпосередню матеріально-правову вимогу позивача до відповідача, тобто позовні вимоги, предметом доказування – сфера обставин, які устанавлюються в конкретній справі та від яких залежить вирішення справи по суті [7];

- ✓ вказані справи неможливо ефективно розглянути в індивідуальних позовах кожного з учасників;
- ✓ у справах, де наявна множинність учасників, невід'ємним процесом є її окреслення у кількісному значенні, тобто встановлення розміру групи учасників залежно від типу позову: груповий, колективний, масовий або ж інші;
- ✓ позивач має надати чіткий опис учасників у справі, на яких спрямований позов

Варто зауважити, що визначення видів множинності відбувається на основі різних критеріїв. Найтиповішими її видами є *проста, складна та змішана форми множинності*. Що стосується класифікації, то з боку процесуально-правового критерію види процесуальної співучасті ототожнюються з класифікацією множинності як більш ширшим поняттям, яким охоплюється «перший» інститут.

Звідси витікають категоріальні поняття:

1. Позов може бути пред'явлений спільно кількома позивачами або до кількох відповідачів, що визначає безумовним ініціатором виникнення інституту процесуальної співучасті відповідно до наведеної норми виключно позивача. А у випадку, якщо позов пред'явлений кількома позивачами до одного відповідача, то така множинність є виключно простою.

2. Поряд із простою потрібно виділити і складну множинність учасників процесу. Вона виникає у випадку, коли один позивач пред'являє свої вимоги до декількох відповідачів.

Наприклад, у 2021 році Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду частково задовольнив позовну заяву судді Господарського суду Дніпропетровської області до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради правосуддя про визнання протиправними і скасування рішень, зобов'язання вчинити певні дії. Верховний Суд визнав протиправним та скасував рішення Вищої ради правосуддя про звільнення позивача з посади але в задоволенні решти позовних вимог відмовив.

3. Необхідно, до речі, розглянути і такий вид класифікації, як змішана множинність. Вона проявляється при пред'явленні позову декількома позивачами, до кількох відповідачів, тобто є узагальненням простої та складної множинності.

Процесуальна співучасть, об'єднання позовів для спільного й одночасного розгляду дає змогу пришвидшити вирішення спору, оскільки суд замість кількох окремих справ розглядає одну і, відповідно, приймає одне рішення. Дана категорія можлива тоді, коли інтереси співучасників однієї сторони не суперечать один одному, і виникає на підставі матеріальних правовідносин, які виникли до процесу.

Звертаючи увагу на опосередковане відношення до розгляду справи за множинності учасників у вітчизняній теорії та практиці, необхідним, вагомим кроком є започаткування розбудови інституту процесуальної співучасті. Неодмінно під час реалізації цього інституту потрібно буде враховувати всі недоліки правового спору.

ПРОЦЕСУАЛЬНЕ СУМІЩЕННЯ

Процесуальне суміщення в адміністративному процесі полягає у можливості одночасного вирішення у рамках одного адміністративного провадження кількох питань, що виникають між сторонами.

Приклади процесуального суміщення:

1. Прийняття рішення про припинення адміністративного провадження та вирішення всіх спорів між сторонами – у такому випадку адміністративне провадження завершується єдиним рішенням, яке вирішує всі спірні питання.

2. Розгляд питань щодо порушення кількох адміністративних правопорушень - одна справа може включати розгляд декількох порушень і винести відповідні рішення по кожному з них.

Особливості процесуального суміщення:

- Економія часу та ресурсів – можливість вирішити кілька питань одночасно в рамках одного адміністративного провадження допомагає зекономити час і ресурси сторін і органу, що веде провадження.

- Стале контролювання ситуації – процесуальне суміщення дозволяє прискорити процес прийняття рішень та забезпечує стале контролювання ситуації сторонами у процесі вирішення спорів.

11. ІНШІ УЧАСНИКИ ПРОЦЕСУ

Відповідно до **ч. 1 ст. 61 КАС**: учасниками судового процесу, крім учасників справи та їх представників, є **помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, експерт з питань права, перекладач, спеціаліст.**

Помічник судді (ст. 62 КАС)	Секретар судового засідання (ст. 63 КАС)	Судовий розпорядник (ст. 64 КАС)
Помічник судді забезпечує підготовку та організаційне забезпечення судового процесу. <u>2. Помічник судді:</u> 1) бере участь в оформленні судових справ, за дорученням судді готує проекти запитів, листів, інших матеріалів, пов'язаних із розглядом конкретної справи, виконавчих документів; 2) здійснює оформлення копій судових рішень для направлення сторонам у справі та іншим учасникам справи відповідно до вимог процесуального законодавства, контролює своєчасність надсилання копій судових рішень; 3) виконує інші доручення судді, що стосуються організації розгляду судових справ. 3. Помічник судді за дорученням судді (головуючого у судовій колегії) може за відсутності секретаря судового засідання здійснювати його повноваження. Під час здійснення таких повноважень помічнику	<u>Секретар судового засідання:</u> 1) здійснює судові виклики і повідомлення; 2) перевіряє, хто з учасників судового процесу з'явився в судове засідання, хто з учасників судового процесу бере участь в судовому засіданні в режимі відео конференції, і доповідає про це головуючому; 3) забезпечує контроль за повним фіксуванням судового засідання технічними засобами і проведення судового засідання в режимі відео конференції; 4) забезпечує ведення протоколу судового засідання; 5) забезпечує оформлення матеріалів адміністративної справи; 6) виконує інші доручення головуючого у справі.	До участі в адміністративному процесі головуючим у судовому засіданні може залучатися судовий розпорядник. <u>2. Судовий розпорядник:</u> 1) забезпечує належний стан зали судового засідання і запрошує до неї учасників судового процесу; 2) оголошує про вхід суду до зали судового засідання і вихід суду із неї; 3) слідкує за дотриманням порядку особами, присутніми у залі судового засідання; 4) приймає від присутніх у залі учасників судового процесу та передає документи і матеріали суду під час судового засідання; 5) виконує розпорядження головуючого про приведення до присяги перекладача, експерта; 6) запрошує до зали судового засідання свідків та виконує розпорядження головуючого про приведення їх до присяги; 7) виконує інші розпорядження головуючого, пов'язані із забезпеченням

судді може бути заявлено відвід з підстав, визначених цим Кодексом для відводу секретаря судового засідання.		умов, необхідних для розгляду адміністративної справи. 3. Вимоги судового розпорядника, пов'язані із виконанням обов'язків, встановлених цією статтею, є обов'язковими для учасників справи, свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів та інших осіб, присутніх у залі судового засідання. 4. У разі відсутності в судовому засіданні розпорядника його функції виконує секретар судового засідання.
--	--	---

ПРАВОВИЙ СТАТУС СВИДКА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ **(СТ. 65 КАС):**

Як свідок в адміністративній справі судом може бути викликана будь-яка особа, якій відомі обставини, що належить з'ясувати у справі.

Свідок викликається в судове засідання з ініціативи суду або учасників справи.

Учасник справи, заявляючи клопотання про виклик свідка, повинен зазначити його ім'я, місце проживання (перебування), роботи чи служби та обставини, щодо яких він може дати показання.

Свідок зобов'язаний з'явитися до суду за його викликом і дати правдиві показання про відомі йому обставини. За відсутності заперечень учасників справи свідок може брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Суд може дозволити свідку брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції незалежно від заперечень учасників справи, якщо свідок не може з'явитися до суду через хворобу, похилий вік, інвалідність або з інших поважних причин.

У разі неможливості прибуття до суду та участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції за викликом суду **свідок зобов'язаний завчасно повідомити про це суд.**

Свідок має право давати показання рідною мовою або мовою, якою він володіє, користуватися письмовими записами, відмовитися від давання показань у випадках, встановлених законом, а також на компенсацію витрат, пов'язаних із викликом до суду.

Особи, які не можуть бути допитані як свідки

1. Не можуть бути допитані як свідки:

1) недієздатні фізичні особи, а також особи, які перебувають на обліку чи на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі і не здатні через свої фізичні або психічні вади правильно сприймати обставини, що мають значення для справи, або давати показання;

2) особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги або послуг медіації під час проведення позасудового врегулювання спору, - про такі відомості;

3) священнослужителі - про відомості, одержані ними на сповіді віруючих;

4) судді та присяжні - про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, або про інформацію, яка стала відома судді під час врегулювання спору за його участю;

5) інші особи, які не можуть бути допитані як свідки згідно із законом чи міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, без їхньої згоди.

2. Особи, які мають дипломатичний імунітет, не можуть бути допитані як свідки без їхньої згоди, а представники дипломатичних представництв - без згоди дипломатичного представника.

!!!! Відповідно до **ст. 67 КАС**: Свідок, який з'явився на вимогу суду, не має права відмовитися від давання показань, крім показань щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, над якою встановлено опіку чи піклування, член сім'ї або близький родич цих осіб), які можуть тягнути юридичну відповідальність для нього або таких членів сім'ї чи близьких родичів.

Свідок, який з'явився на вимогу суду, та відмовляється давати показання, зобов'язаний повідомити причини відмови.

Експерт (ст. 68 КАС)	Експерт з питань права (ст. 69 КАС)	Спеціаліст (ст. 70 КАС)	Перекладач (Ст. 71 КАС)
1. Експертом може бути особа, яка володіє спеціальними знаннями, необхідними для з'ясування відповідних обставин справи. 2. Експерт може призначатися судом або залучатися учасником справи. 3. Експерт зобов'язаний дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на поставлені йому питання. 4. Експерт зобов'язаний з'явитися до суду за викликом суду та роз'яснити свій висновок і відповіді	1. Як експерт з питань права може залучатися особа, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права. Рішення про допуск до участі в справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом. 2. Експерт з питань права зобов'язаний з'явитися до суду за його викликом, відповідати на поставлені судом питання, надавати роз'яснення. За відсутності заперечень учасників справи	1. Спеціалістом є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками, необхідними для застосування технічних засобів, і призначена судом для надання консультацій та технічної допомоги під час вчинення процесуальних дій, пов'язаних із застосуванням таких технічних засобів (фотографування, складання схем, планів, креслень, відбору зразків для проведення експертизи тощо). 2. Допомога та консультації	1. Перекладачем є особа, яка вільно володіє мовою, якою здійснюється адміністративне судочинство, та іншою мовою, знання якої необхідне для усного або письмового перекладу з однієї мови на іншу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми. 2. Перекладач допускається ухвалою суду за клопотанням учасника справи або призначається з ініціативи суду. Участь перекладача, який володіє технікою

на питання суду та учасників справи. За відсутності заперечень учасників справи експерт може брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. 5. Експерт не має права передоручати проведення експертизи іншій особі. 6. Експерт має право: 1) ознайомлюватися з матеріалами справи; 2) заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів і зразків, якщо експертиза призначена судом; 3) викладати у висновку експерта виявлені в ході проведення експертизи факти, які мають значення для справи і з приводу яких йому не були поставлені питання; 4) бути присутнім під час вчинення процесуальних дій, що стосуються предмета і об'єктів дослідження; 5) для цілей проведення експертизи заявляти клопотання про	експерт з питань права може брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. 3. Експерт з питань права має право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі у судовому процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями, а також право на оплату послуг та компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду.	спеціаліста не замінюють висновок експерта. 3. Спеціаліст зобов'язаний з'явитися до суду за його викликом, відповідати на поставлені судом питання, надавати консультації та роз'яснення, у разі потреби надавати суду іншу технічну допомогу. За відсутності заперечень учасників справи спеціаліст може брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. 4. Спеціаліст має право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі у судовому процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями та навичками, звертати увагу суду на характерні обставини чи особливості доказів, а також право на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних із викликом до суду.	спілкування з глухими, німими чи глухонімими, є обов'язковою при розгляді справи, одним із учасників якої є особа з порушенням слуху. Кваліфікація такого перекладача підтверджується відповідним документом, виданим у порядку, встановленому законодавством. 3. Перекладач має право відмовитися від участі в адміністративному судочинстві, якщо він не володіє мовою в обсязі, необхідному для перекладу, право ставити питання з метою уточнення перекладу, а також право на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних із викликом до суду. 4. Перекладач зобов'язаний з'являтися до суду за його викликом, здійснювати повний і правильний переклад, посвідчувати правильність перекладу своїм підписом на процесуальних документах, що вручаються сторонам у перекладі на їх рідну мову або мову, якою вони володіють. За відсутності заперечень
---	---	---	---

опитування учасників справи та свідків; 6) користуватися іншими правами, що надані Законом України «Про судову експертизу». 7. Експерт має право на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних із проведенням експертизи і викликом до суду. 8. Призначений судом експерт може відмовитися від надання висновку, якщо наданих на його запит матеріалів недостатньо для виконання покладених на нього обов'язків. Заява про відмову повинна бути вмотивованою.			учасників справи перекладач може брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції.
---	--	--	--

ТЕМА 4. СТРОКИ, СУДОВІ ВИТРАТИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ. ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

1. Поняття та правова природа строку в адміністративному процесі.

Строк (час) є комплексною міждисциплінарною категорією — предметом дослідження різних галузей науки, включаючи право. При цьому поняття строку як правової категорії визначається в аспекті часових меж або моменту часу реалізації певного суб'єктивного права та виконання обов'язку або проміжку часу, з початком або закінченням якого закон пов'язує настання певних юридичних наслідків.

Згідно з визначенням, яке міститься у *ч. 1 ст. 118 КАС України*:

Процесуальні строки — це встановлені законом або судом строки, у межах яких вчиняються процесуальні дії. Таким чином, вихід за визначені часові межі робить для відповідного учасника процесу вчинення певних процесуальних дій неможливим.

Аналізуючи визначення поняття строків в адміністративному судочинстві, можна виокремити такі найважливіші їх характеристики:

- ❖ Одиницею виміру є певний період часу — години, дні, місяці та роки, або подія, яка повинна неминуче настати (ч. 2 ст. 118 КАС України);
- ❖ Можуть визначатися законом або встановлюватися судом у межах, визначених законом;
- ❖ Мають встановлені часові межі — початок та закінчення, виключно у яких (якщо причини пропуску не визнані поважними) можуть здійснюватися процесуальні дії, реалізовуватися суб'єктивне право чи виконуватися обов'язок, або є певним моментом часу, з настанням якого пов'язане виникнення юридичних наслідків.

Одним із ключових в адміністративному судочинстві є строк звернення до адміністративного суду, що прийнято розуміти як період часу після виникнення спору у публічно-правових відносинах, протягом якого особа має право звернутися до адміністративного суду за захистом своїх прав, свобод чи інтересів. Крім строку звернення до суду, в адміністративному судочинстві також можна виокремити строки: на апеляційне та касаційне оскарження судового рішення; вчинення процесуальних дій; подання процесуальних документів; розгляду адміністративної справи тощо. Також доцільно розмежувати строки, встановлені для учасників справи та для суду.

При цьому **основними інститутами в КАС України, що пов'язані із строками, є:** поновлення строків; продовження строків; зупинення провадження у справі; повернення (відмова у прийнятті) адміністративного позову, апеляційної, касаційної скарги чи іншого процесуального документа; залишення без руху адміністративного позову; залишення без розгляду (відмова у відкритті) адміністративного позову, апеляційної чи касаційної скарги (провадження); поважні/неповажні причини пропуску строку; розумні строки.

Так, аналіз положень КАС України засвідчує той факт, що у деяких випадках пропуск строку означає припинення або позбавлення учасника справи суб'єктивного права. **Зокрема, до правових наслідків пропуску строку в адміністративному судочинстві слід віднести:**

- ✓ повернення: позовної заяви (ст. 123), зустрічної позовної заяви (ст. 178), клопотання позивача про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження (ст. 259), заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами (ст. 366);
- ✓ залишення без розгляду адміністративного позову: у разі пропуску строку звернення до адміністративного суду (ст. 123), при неусуненні недоліків позовної заяви у строк, встановлений судом (ч. 15 ст. 171);

- ✓ залишення без розгляду: клопотань та заяв учасників справи з питань, що пов'язані з підготовчим засіданням, поданих після закриття підготовчого засідання, за винятком випадків, коли вони стосуються доказів, поданих після закриття підготовчого засідання (ч. 4 ст. 180);
- ✓ залишення без розгляду заяви чи клопотання, які без поважних причин не були заявлені в підготовчому провадженні або в інший строк, визначений судом (ч. 2 ст. 204).

Таким чином, повернення або залишення без розгляду заяви (включаючи позовної заяви, апеляційної чи касаційної скарги), клопотання учасника справи, поданих після закінчення встановленого строку (крім випадків, коли строк поновлено або продовжено), фактично позбавляє його можливості реалізувати своє процесуальне право.

Окрім позбавлення учасника справи суб'єктивного права, реалізація якого повинна була здійснитися у визначений строк, його може бути **притягнуто до юридичної відповідальності за недотримання окремих видів строків в адміністративному судочинстві**. Зокрема, згідно зі **ст. 185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення** передбачена відповідальність за прояв неповаги до суду, що виразилась, зокрема, у злісному ухиленні від явки в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача або в непокорі зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуєчого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду або до встановлених у суді правил.

2. СТРОКИ ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ. ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ.

Відповідно до **ч. 1 ст. 118 КАС України** **процесуальні строки** – це встановлені законом або судом строки, у межах яких вчиняються процесуальні дії. Процесуальні строки встановлюються законом, а якщо такі строки законом не визначені - встановлюються судом.

Процесуальні строки визначаються днями, місяцями і роками, а також можуть визначатися вказівкою на подію, яка повинна неминуче настати.

Стаття 122. Строк звернення до адміністративного суду

1. Позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого цим Кодексом або іншими законами.

2. Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється **шестимісячний строк**, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень встановлюється тримісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення визначених законом вимог. Цим Кодексом та іншими законами можуть також встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень.

Для звернення до адміністративного суду з позовами у спорах за участю суб'єктів владних повноважень з приводу проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства та позовами у спорах, що виникають у зв'язку з проведенням та/або

визначенням результатів конкурсу з визначення приватного партнера та концесійного конкурсу, встановлюється тримісячний строк з дня, коли особа дізналася або мала дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

3. Для захисту прав, свобод та інтересів особи цим Кодексом та іншими законами можуть встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду, які, якщо не встановлено інше, обчислюються з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

4. Якщо законом передбачена можливість досудового порядку вирішення спору і позивач скористався цим порядком, або законом визначена обов'язковість досудового порядку вирішення спору, то для звернення до адміністративного суду встановлюється тримісячний строк, який обчислюється з дня вручення позивачу рішення за результатами розгляду його скарги на рішення, дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень.

Якщо рішення за результатами розгляду скарги позивача на рішення, дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень не було прийнято та (або) вручено суб'єктом владних повноважень позивачу у строки, встановлені законом, то для звернення до адміністративного суду встановлюється шестимісячний строк, який обчислюється з дня звернення позивача до суб'єкта владних повноважень із відповідною скаргою на рішення, дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень.

5. Для звернення до суду у справах щодо прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби встановлюється місячний строк.

6. Проведення медіації не впливає на перебіг строку звернення до адміністративного суду.

7. Строк для звернення до суду з позовною заявою про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України «Про санкції», встановлюється статтею 283-1 цього Кодексу.

8. Для звернення до суду у справах щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України під час процедури проведення добору кандидатів на посаду судді, конкурсу на посаду судді чи призначення на посаду судді відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» встановлюється місячний строк.

НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ СТРОКІВ ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ: (ст. 123 КАС)

1. У разі подання особою позову після закінчення строків, установлених законом, без заяви про поновлення пропущеного строку звернення до адміністративного суду, або якщо підстави, вказані нею у заяві, визнані судом неповажними, **позов залишається без руху**. При цьому протягом десяти днів з дня вручення ухвали особа має право звернутися до суду з заявою про поновлення строку звернення до адміністративного суду або вказати інші підстави для поновлення строку.

2. Якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або вказані нею підстави для поновлення строку звернення до адміністративного суду будуть визнані неповажними, **суд повертає позовну заяву**.

3. Якщо факт пропуску позивачем строку звернення до адміністративного суду буде виявлено судом після відкриття провадження в адміністративній справі і позивач не заявить про поновлення пропущеного строку звернення до адміністративного суду, або якщо підстави, вказані ним у заяві, будуть визнані судом неповажними, **суд залишає позовну заяву без розгляду**.

4. Якщо після відкриття провадження у справі суд дійде висновку, що викладений в ухвалі про відкриття провадження у справі висновок суду про визнання поважними причин пропуску строку звернення до адміністративного суду був передчасним, і суд не знайде інших підстав для визнання причин пропуску строку звернення до адміністративного суду поважними, **суд залишає позовну заяву без розгляду.**

3. СУДОВІ ВИТРАТИ. СУДОВИЙ ЗБІР. ВИТРАТИ, ПОВ'ЯЗАНІ З РОЗГЛЯДОМ АДМІНІСТРАТИВНОЇ СПРАВИ

Судові витрати – передбачені законом витрати (грошові кошти) сторін, інших осіб, які беруть участь у справі, понесені ними у зв'язку з її розглядом та вирішенням, а у випадках їх звільнення від сплати – це витрати держави, які вона несе у зв'язку з вирішенням конкретної справи.

Ст. 132 КАС визначає такі види судових витрат:

1. судовий збір;

2. витрати, пов'язані з розглядом справи:

- ✚ на професійну правничу допомогу;
- ✚ сторін та їхніх представників, що пов'язані із прибуттям до суду;
- ✚ пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертиз;
- ✚ пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів;
- ✚ пов'язані із вчиненням інших процесуальних дій або підготовкою до розгляду справи.

Відповідно до Закону України «Про судовий збір», **судовий збір** – збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених цим Законом.

Платниками судового збору є громадяни України, іноземці, особи без громадянства, підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні) та фізичні особи - підприємці, які звертаються до суду чи стосовно яких ухвалене судове рішення.

Витратами на професійну правничу допомогу є витрати пов'язані із залученням адвоката, який надає правову допомогу, у судовий процес.

Згідно зі **ст. 134 КАС України**, витрати, пов'язані з правничою допомогою адвоката, несуть сторони, крім випадків надання правничої допомоги за рахунок держави.

За результатами розгляду справи, витрати на правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом з іншими судовими витратами, за винятком витрат суб'єкта владних повноважень на правничу допомогу адвоката.

Розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

- 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
- 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
- 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
- 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Європейський суд з прав людини присуджуючи судові витрати також керується критерієм **співмірності**. У рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Лавентс проти Латвії» зазначено, що за ст. 41 Конвенції відшкодовуються лише витрати, стосовно яких було встановлено, що вони справді були необхідними і становлять розумну суму.

Витрати сторін та їх представників, що пов'язані із прибуттям до суду складають витрати пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту, а також наймання житла. Компенсація за втрачений заробіток обчислюється пропорційно до розміру середньомісячного заробітку, а компенсація за відрив від звичайних занять – пропорційно до розміру мінімальної заробітної плати.

Свідку у зв'язку з викликом до суду відшкодовуються витрати, що пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту та наймом житла, а також виплачується компенсація за втрачений заробіток чи відрив від звичайних занять.

Виплата винагороди **експерту, спеціалісту чи перекладачу** за виконану роботу, пов'язану із розглядом справи, здійснюється лише у випадку, якщо це не входить до їх службових обов'язків.

У випадках, коли сума витрат на оплату робіт (послуг) спеціаліста, перекладача, експерта або проведення експертизи повністю не була сплачена учасниками справи попередньо (авансом), суд стягує ці суми на користь спеціаліста, перекладача, експерта чи експертної установи зі сторони, визначеної судом відповідно до правил про розподіл судових витрат, встановлених КАС України. Конкретний розмір вказаних витрат встановлюється судом на підставі договорів, рахунків та інших доказів.

При витребуванні доказів особа, яка несе відповідні витрати має право на виплату грошової компенсації своїх витрат. Розмір витрат, пов'язаних з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів та вчиненням інших процесуальних дій або підготовкою справи до розгляду, встановлюється судом на підставі договорів, рахунків та інших доказів. Якщо сторона з поважних причин не може до закінчення судових дебатів у справі подати докази, що підтверджують розмір понесених нею судових витрат, суд може вирішити питання про судові витрати після ухвалення рішення по суті позовних вимог за вмотивованою заявою сторони.

4. ПОНЯТТЯ ДОКАЗУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ. ЗАСОБИ ДОКАЗУВАННЯ.

Відповідно до ст. 72 КАС: **доказами в адміністративному судочинстві** є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення осіб, які беруть участь у справі, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються судом на підставі пояснень сторін, третіх осіб та їхніх представників, показань свідків, письмових і речових доказів, висновків експертів.

Докази суду надають особи, які беруть участь у справі. Суд може запропонувати надати додаткові докази або витребувати додаткові докази за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, або з власної ініціативи.

До засобів доказування належать:

- 1.) письмові, речові і електронні докази;

- 2.) висновки експертів;
- 3) показання свідків.

Предмет доказування — юридична категорія, на пізнання якої спрямована вся доказова діяльність суду і осіб, які беруть участь у справі.

Предметом доказування виступають:

- ✚ обставини, на яких позивач обґрунтовує свої вимоги (підстава позову);
- ✚ обставини, на яких відповідач обґрунтовує свої заперечення (підстави заперечення);
- ✚ інші обставини, які мають значення для правильного вирішення справи.

А взагалі — обставини, які повинні бути встановлені як підстави для вирішення спору між сторонами: всі, які відбулися, і наявні юридичні факти та обставини, що мають значення для справи.

Доказами, що використовуються органами державного, комунального і неpubлічного управління для встановлення істинності виниклої ситуації, варто вважати будь-які фактичні дані, що є засобом встановлення у визначеному законом порядку всіх необхідних обставин справи, що вимагає застосування норми права.

Фактичні дані — це об'єктивна, достовірна інформація про факти, що входять до предмета доказування. Самі ці фактичні дані не входять до предмету доказування.

Залежно від часу виконання дій факти предмета доказування поділяються на факти-явища, які мали місце в минулому і факти-стану, які носять тривалий характер (продовжуються) і можуть безпосередньо сприйматися судом.

Умови надання фактичним даним статусу доказу такі:

- ✓ Належність доказів (ст. 73 КАС) вони повинні мати відношення до предмета доказування. Тобто вони повинні стосуватись справи.
- ✓ Допустимість доказів (ст. 74 КАС) — докази повинні бути одержані і закріплені в передбаченому законом порядку.
- ✓ Достовірність доказів (ст. 75 КАС) — докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи.
- ✓ Достатність доказів (ст. 76 КАС) — докази, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування. Питання про достатність доказів для встановлення обставин, що мають значення для справи, суд вирішує відповідно до свого внутрішнього переконання.

5. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗІВ

Стаття 114. Підстави та порядок забезпечення доказів:

1. Суд за заявою учасника справи або особи, яка може набути статусу позивача, має забезпечити докази, якщо є підстави припускати, що засіб доказування може бути втрачений або збирання чи подання відповідних доказів стане згодом неможливим або утрудненим.

2. Заява про забезпечення доказів може бути подана до суду як до, так і після подання позовної заяви.

3. Забезпечення доказів до подання позовної заяви здійснюється судом першої інстанції за місцезнаходженням засобу доказування або за місцем, де повинна бути вчинена відповідна процесуальна дія. Забезпечення доказів після подання позовної заяви здійснюється судом, який розглядає справу.

4. У разі подання заяви про забезпечення доказів до подання позовної заяви заявник повинен подати позовну заяву протягом десяти днів з дня постановлення ухвали про забезпечення доказів. У разі неподання позовної заяви у зазначений строк, повернення позовної заяви або відмови у відкритті провадження суд скасовує ухвалу про вжиття заходів забезпечення доказів не пізніше наступного дня після закінчення такого строку або постановлення судом ухвали про повернення позовної заяви чи відмови у відкритті провадження.

Якщо ухвала про забезпечення доказів на момент її скасування була виконана повністю або частково, отримані судом докази (показання свідків, висновки експертів тощо) не можуть бути використані в іншій справі.

5. Особа, яка подала заяву про забезпечення доказів, зобов'язана відшкодувати судові витрати, а також збитки, спричинені у зв'язку із забезпеченням доказів, у разі неподання позовної заяви у строк, визначений частиною четвертою цієї статті, а також у разі відмови у позові.

Відповідно до **ч. 1 ст. 115 КАС** до **способів забезпечення доказів належить:**

- ✓ Допит свідків
- ✓ Призначення експертизи
- ✓ Витребування та огляд доказів
- ✓ Заборона вчиняти певні дії щодо доказів
- ✓ Зобов'язання вчинити певні дії щодо доказів

Ст. 116 КАС визначає основний зміст заяви про забезпечення доказів. Таким чином у заяві про забезпечення доказів визначаються:

- 1) найменування суду, до якого подається заява;
- 2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) заявника, його місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), поштовий індекс, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта (для фізичних осіб - громадян України), номери засобів зв'язку, адреса електронної пошти (за наявності), відомості про наявність або відсутність електронного кабінету;
- 3) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) іншої сторони (сторін), якщо вона відома заявнику, а також якщо відомо відомості, що її ідентифікують: її місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), поштовий індекс, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта (для фізичних осіб - громадян України), відомі номери засобів зв'язку, адреса електронної пошти;
- 4) докази, забезпечення яких є необхідним, а також обставини, для доказування яких вони необхідні;
- 5) обґрунтування необхідності забезпечення доказів;
- 6) спосіб, у який заявник просить суд забезпечити докази, у разі необхідності - особу, у якої знаходяться докази;
- 7) перелік документів, що додаються до заяви.

2. За подання до суду заяви про забезпечення доказів сплачується судовий збір у розмірі, встановленому законом. Документ, що підтверджує сплату судового збору, додається до заяви.

Стаття 117. Розгляд заяви про забезпечення доказів

1. Заява про забезпечення доказів розглядається в судовому засіданні в загальному порядку, визначеному цим Кодексом, з особливостями, встановленими цією статтею.

2. Заява розглядається не пізніше п'яти днів з дня її надходження до суду.

3. Заявник та інші особи, які можуть отримати статус учасників справи, повідомляються про дату, час і місце судового засідання, проте їх неявка не перешкоджає розгляду поданої заяви.

4. Суд за клопотанням заявника може забезпечити докази без повідомлення інших осіб, які можуть отримати статус учасників справи:

1) у невідкладних випадках;

2) якщо неможливо встановити, хто є або стане такими особами;

3) якщо повідомлення іншої сторони може унеможливити або істотно ускладнити отримання відповідних доказів.

5. За результатами розгляду заяви про забезпечення доказів суд постановляє ухвалу про задоволення чи відмову у задоволенні заяви.

6. У разі задоволення заяви суд в ухвалі зазначає доказ, а також дії, що необхідно вчинити для його забезпечення.

7. Оскарження ухвали про забезпечення доказів не зупиняє її виконання, а також не перешкоджає розгляду справи.

8. Якщо після вчинення процесуальних дій щодо забезпечення доказів позовну заяву подано до іншого суду, протоколи та інші матеріали щодо забезпечення доказів надсилаються до суду, який розглядає справу.

9. Ухвала про забезпечення доказів (крім забезпечення доказів шляхом допиту свідків, призначення експертизи, огляду доказів) є виконавчим документом та виконується негайно в порядку, встановленому для виконання судових рішень.

6. ОЦІНКА СУДОВИХ ДОКАЗІВ:

Стаття 90. Оцінка доказів:

1. Суд оцінює докази, які є у справі, *за своїм внутрішнім переконанням*, що ґрунтується на їх безпосередньому, всебічному, повному та об'єктивному дослідженні.

2. Жодні докази не мають для суду наперед встановленої сили.

3. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності.

4. Суд надає оцінку як зібраним у справі доказам в цілому, так і кожному доказу (групі однотипних доказів), що міститься у справі, мотивує відхилення або врахування кожного доказу (групи доказів).

Зміст поняття **«внутрішнє переконання»** включає сформоване під час розгляду справи уявлення судді про те, як слід вирішити спір. При цьому внутрішнє переконання в адміністративному судочинстві стосується передусім конкретного публічно-правового спору, тоді як переконання як загальне поняття та елемент правосвідомості знаходиться за межами такої адміністративної справи та виражає погляди, ідеї, яких дотримується суддя у повсякденному житті.

Фактично внутрішнє переконання формується на психологічному рівні, коли суддя надає перевагу одній чи іншій стороні у справі виходячи з фабули такої справи та правових позицій сторін, проте не буде помилкою визначити, що на внутрішнє переконання судді впливають також життєвий досвід, громадська думка, особисте ставлення до сторін та інші фактори, які мають здебільшого суб'єктивну складову та не відносяться до обставин процесуального характеру.

З урахуванням сутнісного змісту поняття «внутрішнього переконання», яке покладено в основу процесу оцінки доказів у адміністративному судочинстві, логічним є висновок, що під оцінкою доказів належить розуміти висновки суду, який розглядає справу, про достовірність чи недостовірність одержаних фактичних даних щодо обставин кожної конкретної справи. І без перебільшення можна зазначити, що у проблемі оцінки доказів питання правового характеру переплітаються з проблемами логіки, психології та інших наук.

7. ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ. СУБ'ЄКТИ ТА ОБОВ'ЯЗОК ДОКАЗУВАННЯ

Доказування – це процес збирання та подання до суду з метою аналізу інформації про обставини справи, яку надають суб'єкти судового адміністративного процесу, чи витребування судом такої інформації за власною ініціативою для її дослідження та подальшої оцінки

Відповідно до **ст. 77 КАС**: Кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення, крім випадків, встановлених статтею 78 цього Кодексу.

В адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача. Суб'єкт владних повноважень повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі.

Ч. 4 ст. 77 КАС: Докази суду надають учасники справи. Суд може пропонувати сторонам надати докази та збирати докази з власної ініціативи, крім випадків, визначених цим Кодексом.

Ч. 5 ст. 77 КАС: Суд не може витребувати докази у позивача в адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, окрім доказів на підтвердження обставин, за яких, на думку позивача, відбулося порушення його прав, свобод чи інтересів.

Стаття 78. Підстави звільнення від доказування

1. Обставини, які визнаються учасниками справи, не підлягають доказуванню, якщо суд не має обґрунтованого сумніву щодо достовірності цих обставин або добровільності їх визнання. Обставини, які визнаються учасниками справи, зазначаються в заявах по суті справи, поясненнях учасників справи, їх представників.

2. Відмова від визнання обставин приймається судом, якщо сторона, яка відмовляється, доведе, що вона визнала ці обставини внаслідок помилки, що має істотне значення, обману, насильства, погрози, тяжкої обставини або обставини, визнаної у результаті зловмисної домовленості її представника з іншою стороною. Про прийняття відмови сторони від визнання обставин суд постановляє ухвалу. У разі прийняття судом відмови сторони від визнання обставин вони доводяться в загальному порядку.

3. **Обставини, визнані судом загальновідомими, не потребують доказування.**

4. Обставини, встановлені рішенням суду у господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді іншої

справи, у якій беруть участь ті самі особи або особа, стосовно якої встановлено ці обставини, якщо інше не встановлено законом.

5. Обставини, встановлені стосовно певної особи рішенням суду у господарській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, можуть бути у загальному порядку спростовані особою, яка не брала участі у справі, в якій такі обставини були встановлені.

6. Вирок суду в кримінальному провадженні, ухвала про закриття кримінального провадження і звільнення особи від кримінальної відповідальності або постанова суду у справі про адміністративне правопорушення, які набрали законної сили, є обов'язковими для адміністративного суду, що розглядає справу про правові наслідки дій чи бездіяльності особи, стосовно якої ухвалений вирок, ухвала або постанова суду, лише в питанні, чи мали місце ці дії (бездіяльність) та чи вчинені вони цією особою.

7. Правова оцінка, надана судом певному факту при розгляді іншої справи, не є обов'язковою для суду.

8. Обставини, встановлені рішенням третейського суду або міжнародного комерційного арбітражу, підлягають доказуванню в загальному порядку при розгляді справи судом.

Судове доказування складається із послідовних стадій:

- 1) визначення кола обставин, що підлягають доказуванню;
- 2) виявлення і збирання доказів у справі;
- 3) дослідження доказів;
- 4) оцінка доказів;
- 5) перевірка правильного судового доказування під час перегляду судових рішень.

Сукупність усіх зазначених стадій і визначає процес доказування в адміністративному судочинстві.

Отже, спочатку повинні бути встановлені обставини, що підлягають доказуванню в цілому у справі (предмет доказування), а потім обставини, що підлягають доказуванню кожною стороною (обов'язок доказування).

У теорії АП наявне поняття «предмет доказування», який неоднозначно трактується в теорії і на практиці. Суд повинен визначити, які фактичні дані мають значення для справи, тим самим він формує предмет доказування у справі в цілому. Слід зазначити, що КАСУ не містить дефінітивної норми, яка б могла визначити предмет доказування.

У законодавстві встановлено правило, згідно з яким деякі факти не повинні доказуватися. Це загальновідомі, преюдиціальні факти і факти, визнані стороною.

Загальновизнані факти	Адміністративний суд визнає загальновизнаними факти, які відомі широкому колу осіб, зокрема і суддям.
Преюдиціальні факти	<u>Преюдиціальні факти</u> – це факти, встановлені рішенням суду, що набули законної сили і не підлягають повторному доказуванню. Особливістю преюдиційності факту є законна сила судового рішення. Адміністративний суд, не доказуючи встановлені в цих актах факти, обмежується витребуваною копією відповідного судового

	акту, а сторони не мають право передоказувати преюдиційні факти.
Факти, визнані стороною.	Це визнання стороною фактів, на яких інша сторона обґрунтовує свої вимоги або заперечення, звільняє останню від доказування. Обставини, які включені в предмет доказування, повинні бути встановлені для того, щоб вирішити справу по суті. Ці обставини визначає суд. Більше того, суд обговорює навіть ті обставини, на які сторони в адміністративному судочинстві не посилалися.

8. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ДОКАЗУВАННЯ НА ОКРЕМИХ СТАДІЯХ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ.

Доказуванню притаманний поетапний характер дій і поступальність руху.

На першому етапі відбувається встановлення окремих обставин у справі, вирішення взаємозалежних та конкретних взаємозумовлених завдань, встановлення всіх обставин адміністративного правопорушення і винності особи, щодо якої ведеться провадження у справі. Завершується цей етап складанням адміністративного протоколу.

Збирання доказів можна визначити як «сукупність дій із виявлення, фіксації, вилучення та збереження різних доказів» Збирання доказів включає їх пошук, виявлення, звернення уваги на ті чи інші фактичні дані. Не зважаючи на те, що таку практичну і розумову діяльність ми відносимо до збирання доказів, самими доказами вони можуть стати лише згідно з припущенням суб'єкта доказування, будучи на етапі збору всього лише фактичними даними.

На другому етапі (під час розгляду справи) докази перевіряються та оцінюються. Вони можуть бути оцінені як позитивно, так і негативно. Іншими словами, перший етап забезпечує збирання доказів, а другий – їх перевірку.

На третьому, заключному етапі, відбувається використання доказів. Використання доказів у процесуальному аспекті здійснюється за такими трьома напрямками:

- ✚ по-перше, з метою прийняття різних проміжних процесуальних рішень, включаючи рішення про провадження окремих процесуальних дій;
- ✚ по-друге, як елемент процесуального порядку проведення процесуальних дій, здійснення яких зумовлено необхідністю дослідження раніше зібраних у справі доказів;
- ✚ по-третє, для прийняття та обґрунтування підсумкових процесуальних рішень у справі.

**ТЕМА 5. ПИСЬМОВІ ЗАЯВИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ:
ВИМОГИ ДО ФОРМИ ТА ЗМІСТУ**
1. ПРАВО НА ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ.

Кожна особа має право в порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або законні інтереси, і просити про їхній захист.

Відповідно до **ч. 1 ст. 5 КАС України** захист порушених прав особи забезпечується через:

- визнання протиправним та нечинним нормативно-правового акта чи окремих його положень;
- визнання протиправним та скасування індивідуального акта чи окремих його положень;
- визнання дій суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від вчинення певних дій;
- визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити певні дії;
- встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень;
- прийняття судом одного з рішень, зазначених у пунктах 1-4 цієї частини та стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, заподіяної його протиправними рішеннями, дією або бездіяльністю.

Важливим є те, що захист порушених прав, свобод чи інтересів особи, яка звернулася до суду, може здійснюватися судом також в інший спосіб, який не суперечить закону і забезпечує ефективний захист прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень (**ч. 2 ст. 5 КАС**)

Також до суду можуть звертатися в інтересах інших осіб органи та особи, яким законом надано таке право. (**ч. 3 ст. 5 КАС**)

Варто зауважити, що суб'єкти владних повноважень мають право звернутися до адміністративного суду виключно у випадках, визначених Конституцією та законами України. (**ч. 4 ст. 5 КАС**)

Ніхто не може бути позбавлений права на участь у розгляді своєї справи у визначеному КАС України порядку, а відмова від права на звернення до суду вважається недійсною. (**ч. 5 ст. 5 КАС**)

Відмова від права на звернення до суду є недійсною. (**ч. 6 ст. 5 КАС**)

При цьому іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи користуються в Україні таким самим правом на судовий захист, що й громадяни та юридичні особи України. (**ч. 7 ст. 5 КАС**)

У вирішенні справ суди керуються принципом верховенства права, відповідно до якого, зокрема, людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави, застосовуючи при цьому принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини.

У свою чергу, відмова в розгляді та вирішенні адміністративної справи з мотивів неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює спірні відносини перебуває під заборонаю.

Відповідно до **ст. 8 КАС України** усі учасники судового процесу є рівними перед законом і судом.

Не може бути привілеїв чи обмежень прав учасників судового процесу за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Згідно з положеннями, визначеними статтею **9 КАС України**, розгляд і вирішення справ в адміністративних судах здійснюються на засадах змагальності сторін та свободи в наданні ними до суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

Суд розглядає адміністративні справи не інакше як за позовною заявою, поданою відповідно до КАС України, у межах позовних вимог.

Однак, можливий вихід за межі позовних вимог, якщо це необхідно для ефективного захисту прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Кожна особа, яка звернулася за судовим захистом, розпоряджається своїми вимогами на свій розсуд, крім випадків, встановлених КАС України. Таким правом користуються й особи, в інтересах яких подано позовну заяву, за винятком тих, які не мають адміністративної процесуальної дієздатності.

2. ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПОЗОВУ. СТРУКТУРА, ФОРМА, І ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПОЗОВУ, ВИМОГИ ДО ПОЗОВНОЇ ЗАЯВИ

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОЗОВ – виражена у процесуальній формі вимога позивача до відповідача, звернена через адміністративний суд, з метою вирішення адміністративно-правового спору, який виникає у зв'язку з необхідністю визнання неправомірним рішення, дій чи бездіяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб.

Стаття 160. Позовна заява

1. У позовній заяві позивач викладає свої вимоги щодо предмета спору та їх обґрунтування.

2. Позовна заява подається **в письмовій формі позивачем** або особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

3. Позовна заява може бути складена шляхом заповнення бланка позову, наданого судом.

4. На прохання позивача службовцем апарату адміністративного суду може бути надана допомога в оформленні позовної заяви.

5. В позовній заяві зазначаються:

1) найменування суду першої інстанції, до якого подається заява;

2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) сторін та інших учасників справи, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), поштовий індекс, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України (для юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України), реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб - громадян України (якщо такі відомості відомі позивачу), відомі номери засобів зв'язку, адреса електронної пошти, відомості про наявність або відсутність електронного кабінету;

3) зазначення ціни позову, обґрунтований розрахунок суми, що стягується, - якщо у позовній заяві містяться вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної оскаржуваним рішенням, діями, бездіяльністю суб'єкта владних повноважень;

4) зміст позовних вимог і виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, а в разі подання позову до декількох відповідачів - зміст позовних вимог щодо кожного з відповідачів;

5) виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги; зазначення доказів, що підтверджують вказані обставини;

6) відомості про вжиття заходів досудового врегулювання спору - у випадку, якщо законом встановлений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору;

7) відомості про вжиття заходів забезпечення доказів або позову до подання позовної заяви, якщо такі здійснювалися;

8) перелік документів та інших доказів, що додаються до заяви; зазначення доказів, які не можуть бути подані разом із позовною заявою (за наявності), зазначення щодо наявності у позивача або іншої особи оригіналів письмових або електронних доказів, копії яких додано до заяви;

9) у справах щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єкта владних повноважень - обґрунтування порушення оскаржуваними рішеннями, діями чи бездіяльністю прав, свобод, інтересів позивача;

10) у справах щодо оскарження нормативно-правових актів - відомості про застосування оскаржуваного нормативно-правового акта до позивача або належність позивача до суб'єктів правовідносин, у яких застосовується або буде застосовано цей акт;

11) власне письмове підтвердження позивача про те, що ним не подано іншого позову (позовів) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав.

6. Якщо позовна заява подається представником, то у ній додатково зазначаються відомості, визначені у пункті 2 частини п'ятої цієї статті стосовно представника.

7. У разі пред'явлення позову особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, в заяві повинні бути зазначені підстави такого звернення.

8. Якщо позовна заява подається особою, звільненою від сплати судового збору відповідно до закону, у ній зазначаються підстави звільнення позивача від сплати судового збору.

9. У позовній заяві можуть бути вказані й інші відомості, необхідні для правильного вирішення спору.

Стаття 161. Документи, що додаються до позовної заяви

1. До позовної заяви додаються її копії, а також копії доданих до позовної заяви документів відповідно до кількості учасників справи, крім випадків, визначених частиною другою цієї статті.

2. У разі подання позовної заяви та доданих до неї документів в електронній формі через електронний кабінет до позовної заяви додаються докази надсилання її копії та копій доданих документів іншим учасникам справи з урахуванням положень статті 44 цього Кодексу.

Суб'єкт владних повноважень при поданні адміністративного позову в паперовій формі зобов'язаний додати до позовної заяви доказ надіслання листом з описом вкладення іншим учасникам справи копій позовної заяви та доданих до неї документів. Таке надсилання може здійснюватися в електронній формі через електронний кабінет з урахуванням положень статті 44 цього Кодексу.

У разі подання до суду суб'єктом владних повноважень позову про заборону політичної партії направлення копії позовної заяви та копій доданих до неї документів здійснюється відповідно до абзацу другого частини третьої статті 289³ цього Кодексу.

3. До позовної заяви додається **документ про сплату судового збору** у встановлених порядку і розмірі або документи, які підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону.

4. Позивач зобов'язаний додати до позовної заяви **всі наявні в нього докази**, що підтверджують обставини, на яких ґрунтуються позовні вимоги (якщо подаються письмові чи електронні докази - позивач може додати до позовної заяви копії відповідних доказів).

5. У разі необхідності до позовної заяви додаються клопотання та заяви позивача про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження, участь у судовому засіданні щодо розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження, звільнення (відстрочення, розстрочення, зменшення) від сплати судового збору, про призначення експертизи, витребування доказів, про забезпечення надання безоплатної правничої допомоги, якщо відповідний орган відмовив у її наданні, тощо.

6. У разі пропуску строку звернення до адміністративного суду позивач зобов'язаний додати до позову заяву про поновлення цього строку та докази поважності причин його пропуску.

7. До заяви про визнання індивідуального акту протиправним чи адміністративного договору недійсним додається також оригінал або копія оспорюваного акту чи договору або засвідчений витяг з нього, а у разі відсутності акту чи договору у позивача – клопотання про його витребування.

4. ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОЗОВІВ

Так, в залежності від предмета адміністративного позову, а саме від характеру позовних вимог можна розрізняти такі види адміністративних позовів:

- ✓ адміністративний позов про скасування або визнання нечинним рішення відповідача — суб'єкта владних повноважень повністю чи окремих його положень;
- ✓ адміністративний позов про зобов'язання відповідача — суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії;
- ✓ адміністративний позов про зобов'язання відповідача — суб'єкта владних повноважень утриматися від вчинення певних дій;
- ✓ адміністративний позов про стягнення з відповідача — суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;
- ✓ адміністративний позов про виконання зупиненої чи невчиненої дії; адміністративний позов про встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень;
- ✓ адміністративний позов про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності

За способом процесуального захисту адміністративні позови можна класифікувати таким чином:

- ✓ зобов'язуючі позови, які спрямовані на примусове здійснення вимог позивача;
- ✓ установчі позови, спрямовані на підтвердження судом наявності чи відсутності легітимності нормативних актів чи повноважень осіб, які беруть участь у справі;

- ✓ застосовчі позови, спрямовані на примусове забезпечення виконання вимог законодавства за зверненням до суду суб'єкта владних повноважень.

Усі адміністративні позови класифікуються на:

- **позови про присудження (виконавчі)** – позов про присудження має на меті поновлення порушеного права і усунення наслідків такого порушення. Це, наприклад, адміністративні позови про відшкодування шкоди, завданої незаконним рішенням, дією або бездіяльністю суб'єкта владних повноважень.
- **позови про визнання (установчі)** – позови, що спрямовані на отримання від суду підтвердження наявності або відсутності прав і обов'язків або компетенції зацікавлених суб'єктів. Це, наприклад, адміністративні позови про визнання нечинним рішення відповідача — суб'єкта владних повноважень повністю чи окремих його положень та відшкодування шкоди, завданої незаконним рішенням, дією або бездіяльністю суб'єкта владних повноважень
- **перетворювальні позови** – позови, спрямовані на зміну чи припинення правовідносин. До таких позовів, з нашої точки зору, можуть бути віднесені адміністративні позови про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності.

5. ПРАВО НА АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОЗОВ.

Згідно з положеннями, визначеними статтею **9 КАС України**, розгляд і вирішення справ в адміністративних судах здійснюються на засадах змагальності сторін та свободи в наданні ними до суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

Суд розглядає адміністративні справи не інакше як за позовною заявою, поданою відповідно до КАС України, у межах позовних вимог.

Однак, можливий вихід за межі позовних вимог, якщо це необхідно для ефективного захисту прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Кожна особа, яка звернулася за судовим захистом, розпоряджається своїми вимогами на свій розсуд, крім випадків, встановлених КАС України. Таким правом користуються й особи, в інтересах яких подано позовну заяву, за винятком тих, які не мають адміністративної процесуальної дієздатності.

Суд вживає визначені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи.

6. ОБ'ЄДНАННЯ І РОЗ'ЄДНАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОЗОВІВ.

Стаття 172. Об'єднання і роз'єднання позовів

1. В одній позовній заяві може бути об'єднано декілька вимог, пов'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами, основні та похідні позовні вимоги.

2. Суд з урахуванням положень частини першої цієї статті може за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи об'єднати в одне провадження декілька справ за позовами:

- 1) одного й того самого позивача до одного й того самого відповідача;
- 2) одного й того самого позивача до різних відповідачів;
- 3) різних позивачів до одного й того самого відповідача.

3. Об'єднання справ в одне провадження допускається до початку підготовчого засідання, а у спрощеному позовному провадженні - до початку розгляду справи по суті у кожній із справ.

4. Не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, якщо інше не встановлено законом.

5. Не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, щодо яких законом визначена виключна підсудність різним судам.

6. Суд за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи вправі до початку розгляду справи по суті роз'єднати позовні вимоги, виділивши одну або декілька об'єднаних вимог в самостійне провадження, якщо це сприятиме виконанню завдання адміністративного судочинства.

Розгляд позовних вимог, виділених у самостійне провадження, здійснює суддя, який прийняв рішення про роз'єднання позовних вимог.

7. Про об'єднання справ в одне провадження або роз'єднання позовних вимог, про відмову в об'єднанні справ в одне провадження, роз'єднанні позовних вимог суд постановляє ухвалу.

8. Справи, що перебувають у провадженні адміністративного суду, в разі об'єднання їх в одне провадження, передаються на розгляд судді, який раніше за інших суддів відкрив провадження у справі.

9. Якщо провадження у справах було відкрито в один день, справи в разі об'єднання їх в одне провадження передаються на розгляд судді, який першим прийняв рішення про їх об'єднання.

10. Справи, об'єднані в одне провадження, роз'єднанню не підлягають.

7. ЗУСТРІЧНИЙ ПОЗОВ

Відповідно до **ч. 1 ст. 177 КАС України** відповідач, який не є суб'єктом владних повноважень, має право пред'явити зустрічну позовну заяву у строк для подання відзиву.

Зустрічний позов є одним із ефективних інструментів захисту відповідача, який надає можливість відповідачу не лише захиститися проти пред'явленого позову, а й відновити власне право у разі його порушення позивачем.

Зустрічний позов — це самостійна вимога відповідача до позивача, що подається для одночасного розгляду у справі за позовом позивача і виступає одним із способів захисту інтересів відповідача проти позову.

Згідно з **ч. 2 ст. 177 КАС України**, зустрічний позов приймається до спільного розгляду з первісним позовом, якщо обидва позови взаємопов'язані і спільний їх розгляд є доцільним, зокрема, коли вони виникають з одних правовідносин або коли задоволення зустрічного позову може виключити повністю або частково задоволення первісного позову.

Вимоги за зустрічним позовом ухвалою суду об'єднуються в одне провадження з первісним позовом. (**ч. 3 ст. 177 КАС**)

Як зазначає **ч.1 ст. 178 КАС України**, зустрічна позовна заява подається з додержанням загальних правил пред'явлення позову і повинна відповідати вимогам статей 160, 161, 172 КАС України, тобто, тим же умовам, що і позовна заява.

Таким чином, в зустрічній позовній заяві зазначаються:

1) найменування суду першої інстанції, до якого подається заява;

2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові - для фізичних осіб) сторін та інших учасників справи, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб); поштовий індекс; ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України (для юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України); реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб - громадян України (якщо такі відомості відомі позивачу), відомі номери засобів зв'язку, адреса електронної пошти;

3) зазначення ціни позову;

4) зміст позовних вимог і виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, а в разі подання позову до декількох відповідачів - зміст позовних вимог щодо кожного з відповідачів;

5) виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги та зазначення доказів, що підтверджують вказані обставини;

6) відомості про вжиття заходів досудового врегулювання спору;

7) відомості про вжиття заходів забезпечення доказів;

8) перелік документів та інших доказів, що додаються до заяви;

9) власне письмове підтвердження позивача про те, що ним не подано іншого зустрічного позову до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав;

10) інші відомості.

Окрім загальних вимог, у зустрічній позовній заяві доцільно зазначати, що вона подається саме як зустрічна, хто є первісним позивачем, коротко викладати суть первісного позову, а також обґрунтовувати взаємопов'язаність з первісним позовом.

Зустрічна позовна заява подається до того суду, який розглядає первісний позов у письмовій формі. До зустрічної позовної заяви додаються її копії, а також копії доданих документів відповідно до кількості учасників справи.

За подання зустрічної позовної заяви сплачується судовий збір у розмірі, визначеному Законом України «Про судовий збір» у залежності від категорії відповідача та характеру позову.

8. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ

Забезпечення позову – це сукупність процесуальних дій, які гарантують виконання рішення суду в разі задоволення позовних вимог.

Стаття 150. Підстави забезпечення позову

1. Суд за *заявою учасника справи* або з *власної ініціативи* має право вжити визначені цією статтею заходи забезпечення позову.

2. Забезпечення позову допускається як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи, якщо:

1) невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду; або

2) очевидними є ознаки протиправності рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, та порушення прав, свобод або інтересів особи, яка звернулася до суду, таким рішенням, дією або бездіяльністю.

3. Ухвалу про забезпечення позову постановляє суд першої інстанції, а якщо розпочато апеляційне провадження, то таку ухвалу може постановити суд апеляційної інстанції.

4. Подання позову, а також відкриття провадження в адміністративній справі не зупиняють дію оскаржуваного рішення суб'єкта владних повноважень, якщо суд не застосував відповідні заходи забезпечення позову.

Відповідно до **ст. 151 КАС України**: видами забезпечення позову є:

1. Позов може бути забезпечено:

- 1) зупиненням дії індивідуального акту або нормативно-правового акту;
- 2) заборорою відповідачу вчиняти певні дії;
- 4) заборорою іншим особам вчиняти дії, що стосуються предмета спору;
- 5) зупиненням стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку.

2. Суд може застосувати кілька заходів забезпечення позову. Заходи забезпечення позову мають бути співмірними із заявленими позивачем вимогами. Суд також повинен враховувати співвідношення прав (інтересу), про захист яких просить заявник, із наслідками вжиття заходів забезпечення позову для заінтересованих осіб.

3. Не допускається забезпечення позову шляхом:

1) зупинення актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо прокурорів, та встановлення для них заборони або обов'язку вчиняти певні дії;

2) зупинення рішень Фонду гарантування вкладів фізичних осіб щодо призначення уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та щодо здійснення тимчасової адміністрації або ліквідації банку, встановлення заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб або Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, його посадовим особам при здійсненні тимчасової адміністрації або ліквідації банку, а також іншим особам під час реалізації Фондом гарантування вкладів фізичних осіб майна банку, віднесеного до категорії неплатоспроможних, та банку, що ліквідується відповідно до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»;

3) зупинення рішень уповноваженого центрального органу з питань цивільної авіації щодо призупинення дії або анулювання сертифікатів, схвалень, допусків;

4) зупинення рішень Національного банку України, актів Національного банку України, а також встановлення для Національного банку України, його посадових та службових осіб заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій;

5) зупинення дії рішення суб'єкта владних повноважень, яке не є предметом оскарження в адміністративній справі, або встановлення заборони або обов'язку вчиняти дії, що випливають з такого рішення;

6) зупинення рішення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, щодо встановлення державних регульованих цін (тарифів) на ринку електричної енергії та природного газу, затвердження методик (порядків) їх встановлення (формування, розрахунку);

7) зупинення рішення Конкурсної комісії з добору кандидатів на посади членів Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, встановлення заборони Кабінету Міністрів України призначати на посаду члена (членів) Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та

комунальних послуг, відповідно до Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг»;

8) зупинення дії індивідуальних актів Міністерства фінансів України, прийнятих на виконання рішень Кабінету Міністрів України про участь держави у виведенні неплатоспроможного банку з ринку, а також встановлення для Міністерства фінансів України, його посадових та службових осіб заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій, що впливають з такого індивідуального акту;

9) зупинення дії індивідуальних актів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, прийнятих у процесі виведення неплатоспроможного банку з ринку, а також встановлення для Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, її посадових та службових осіб заборони або обов'язку вчиняти певні дії, обов'язку утримуватися від вчинення певних дій, що впливають з такого індивідуального акту;

10) зупинення наказу або розпорядження командира (начальника), відданого військовослужбовцю в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці.

4. Заходи забезпечення позову, які застосовує суд, не можуть зупиняти, унеможлилювати або в інший спосіб порушувати безперервність процесу призначення, підготовки і проведення виборів, всеукраїнського референдуму.

5. Зупинення дії нормативно-правового акта як захід забезпечення позову допускається лише у разі очевидних ознак протиправності такого акта та порушення прав, свобод або інтересів особи, яка звернулася до суду з позовом щодо такого акта.

6. Не допускається вжиття заходів забезпечення позову, які полягають в (або мають наслідком) припиненні, відкладенні, зупиненні чи іншому втручанні у проведення конкурсу, аукціону, торгів, тендера чи інших публічних конкурсних процедур, що проводяться від імені держави (державного органу), територіальної громади (органу місцевого самоврядування) або за участю призначеного державним органом суб'єкта у складі комісії, що проводить конкурс, аукціон, торги, тендер чи іншу публічну конкурсну процедуру.

7. Не допускається вжиття заходів забезпечення позову, які полягають в (або мають наслідком) припиненні, відкладенні, зупиненні чи іншому втручанні у процедуру проведення добору кандидатів на посаду судді, конкурсу на посаду судді чи призначення на посаду судді відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Стаття 153. Порядок подання заяви про забезпечення позову

1. Заява про забезпечення позову подається:

1) до подання позовної заяви - до суду, до якого має бути подано позов за правилами підсудності, встановленими цим Кодексом;

2) одночасно з пред'явленням позову - до суду, до якого подається позов за правилами підсудності, встановленими цим Кодексом;

3) після відкриття провадження у справі - до суду, у провадженні якого перебуває справа.

2. У разі подання заяви про забезпечення позову до подання позовної заяви заявник повинен подати відповідну позовну заяву протягом десяти днів з дня постановлення ухвали про забезпечення позову.

Стаття 154. Порядок розгляду заяви про забезпечення позову

1. Заява про забезпечення позову розглядається судом, у провадженні якого перебуває справа або до якого має бути поданий позов, не пізніше двох днів з дня її надходження, без повідомлення учасників справи.

2. Суд, розглядаючи заяву про забезпечення позову, може викликати особу, яка подала заяву про забезпечення позову, для надання пояснень або додаткових доказів, що підтверджують необхідність забезпечення позову.

3. У виняткових випадках, коли наданих заявником пояснень та доказів недостатньо для розгляду заяви про забезпечення позову, суд може призначити її розгляд у судовому засіданні з повідомленням заінтересованих сторін у встановлений судом строк.

4. ***Залежно від обставин справи суд може забезпечити позов повністю або частково.***

5. Про забезпечення позову або про відмову у забезпеченні позову суд постановляє **ухвалу**.

6. В ухвалі про забезпечення позову суд зазначає вид забезпечення позову та підстави його обрання. Суд може також зазначити порядок виконання ухвали про забезпечення позову.

7. Суд, встановивши, що заяву про забезпечення позову подано без додержання вимог статті 152 цього Кодексу або подано особою, яка відповідно до частини шостої статті 18 цього Кодексу зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його, повертає її заявнику без розгляду, про що постановляє ухвалу.

8. Ухвалу про забезпечення позову або про відмову у забезпеченні позову може бути оскаржено. Оскарження ухвали про забезпечення позову не зупиняє її виконання, а також не перешкоджає подальшому розгляду справи.

9. Оскарження ухвали про скасування забезпечення позову або про заміну одного заходу забезпечення позову іншим зупиняє виконання цієї ухвали.

Крім того, згідно зі ***ст. 155 КАС***: За клопотанням учасника справи суд може допустити заміну одного заходу забезпечення позову іншим.

Питання про заміну одного заходу забезпечення іншим вирішується судом в судовому засіданні наступного дня після надходження до суду відповідного клопотання.

9. РІШЕННЯ СУДУ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ОЦІНКИ ПОЗОВНОЇ ЗАЯВИ

За результатом оцінки позовної заяви суд може постановити:

- ✓ Ухвалу про залишення позовної заяви без руху;
- ✓ Ухвалу про повернення позовної заяви;
- ✓ Ухвалу відмову у відкритті провадження в адміністративній справі;
- ✓ Ухвалу про відкриття провадження в адміністративній справі.

Стаття 169. Залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви

1. ***Суддя, встановивши, що позовну заяву подано без додержання вимог, встановлених статтями 160, 161 цього Кодексу, протягом п'яти днів з дня подання позовної заяви постановляє ухвалу про залишення позовної заяви без руху.***

Суд постановляє ухвалу про залишення позовної заяви без руху також у разі, якщо позовну заяву подано особою, яка відповідно до частини шостої статті 18 цього Кодексу зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його.

У разі надходження до суду справи, що підлягає вирішенню в порядку адміністративного судочинства, після закриття провадження Верховним Судом чи судом апеляційної інстанції в порядку господарського чи цивільного судочинства, суд перевіряє наявність підстав для залишення позовної заяви без руху відповідно до вимог адміністративного процесуального закону, чинного на дату подання позовної заяви.

2. В ухвалі про залишення позовної заяви без руху зазначаються недоліки позовної заяви, спосіб і строк їх усунення, який не може перевищувати десяти днів з дня вручення ухвали про залишення позовної заяви без руху. Якщо ухвала про залишення позовної заяви без руху постановляється з підстави несплати судового збору у встановленому законом розмірі, суд в такій ухвалі повинен зазначити точну суму судового збору, яку необхідно сплатити (доплатити).

Якщо ухвала про залишення позовної заяви без руху постановляється з підстави, визначеної абзацом другим частини першої цієї статті, суд у такій ухвалі зазначає про обов'язок такої особи зареєструвати електронний кабінет відповідно до статті 18 цього Кодексу.

3. Якщо позивач усунув недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом, вона вважається поданою у день первинного її подання до адміністративного суду та приймається до розгляду, про що суд постановляє ухвалу в порядку, встановленому статтею 171 цього Кодексу.

4. Позовна заява повертається позивачеві, якщо:

1) позивач не усунув недоліки позовної заяви, яку залишено без руху, у встановлений судом строк;

2) позивач до відкриття провадження в адміністративній справі подав заяву про її відкликання;

3) позов подано особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності, не підписано або підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не вказано;

4) позивач не надав доказів звернення до відповідача для досудового врегулювання спору у випадках, в яких законом визначено обов'язковість досудового врегулювання, або на момент звернення позивача із позовом не сплив визначений законом строк для досудового врегулювання спору;

5) позивачем подано до цього самого суду інший позов (позови) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з однакових підстав і щодо такого позову (позовів) на час вирішення питання про відкриття провадження у справі, що розглядається, не постановлена ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі, повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду;

6) порушено правила об'єднання позовних вимог (крім випадків, в яких є підстави для застосування положень статті 172 цього Кодексу);

7) відсутні підстави для звернення прокурора до суду в інтересах держави або для звернення до суду особи, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи;

8) якщо позовну заяву із вимогою стягнення грошових коштів, яка ґрунтується на підставі рішення суб'єкта владних повноважень, подано суб'єктом владних повноважень до закінчення строку, визначеного частиною другою статті 122 цього Кодексу;

9) у випадках, передбачених частиною другою статті 123 цього Кодексу.

5. Суддя повертає позовну заяву і додані до неї документи без розгляду не пізніше п'яти днів з дня її надходження або з дня закінчення строку на усунення недоліків.

6. Про повернення позовної заяви суд постановляє ухвалу. Копія ухвали про залишення позовної заяви без руху або про повернення позовної заяви надсилається особі, яка подала позовну заяву, не пізніше наступного дня після її постановлення. Копія позовної заяви залишається в суді.

7. Ухвалу про повернення позовної заяви може бути оскаржено. У разі скасування ухвали про повернення позовної заяви за результатами її перегляду та направлення справи для продовження розгляду суд не має права повторно повертати позовну заяву.

8. Повернення позовної заяви не позбавляє права повторного звернення до адміністративного суду в порядку, встановленому законом.

9. У разі повернення позовної заяви з підстави, визначеної пунктом 5 частини четвертої цієї статті, судовий збір, сплачений за подання позову, не повертається.

10. Заяви, скарги, клопотання, визначені цим Кодексом, за подання яких передбачено сплату судового збору, залишаються судом без руху також у випадку, якщо на момент відкриття провадження за відповідною заявою, скаргою, клопотанням суд виявить, що відповідна сума судового збору не зарахована до спеціального фонду Державного бюджету України. Правила цієї частини не застосовуються до заяв про забезпечення доказів або позову.

Стаття 170. Відмова у відкритті провадження в адміністративній справі

1. Суддя відмовляє у відкритті провадження в адміністративній справі, якщо:

- 1) позов не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства;
- 2) у спорі між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав є такі, що набрали законної сили, рішення або постанова суду, ухвала про закриття провадження в адміністративній справі;
- 3) настала смерть фізичної особи чи припинено юридичну особу, яка не є суб'єктом владних повноважень, які звернулися із позовною заявою або до яких пред'явлено позовну заяву, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва;
- 4) у провадженні цього або іншого суду є справа про спір між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав.

2. Про відмову у відкритті провадження у справі суддя постановляє ухвалу не пізніше п'яти днів з дня надходження позовної заяви.

3. Копія ухвали про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі надсилається особі, яка подала позовну заяву, разом із позовною заявою та усіма доданими до неї матеріалами не пізніше наступного дня після її постановлення. Копія позовної заяви залишається в суді.

4. Ухвалу про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі може бути оскаржено. У разі скасування ухвали про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі позовна заява вважається поданою в день першого звернення до суду.

5. Повторне звернення тієї самої особи до адміністративного суду з адміністративним позовом з тих самих предмета і підстав та до того самого відповідача, як той, щодо якого постановлено ухвалу про відмову у відкритті провадження, не допускається.

6. У разі відмови у відкритті провадження в адміністративній справі з підстави, встановленої пунктом 1 частини першої цієї статті, суд повинен роз'яснити заявнику, до юрисдикції якого суду віднесено розгляд такої справи.

Стаття 171. Відкриття провадження в адміністративній справі

1. Суддя після одержання позовної заяви з'ясовує, чи:

- 1) подана позовна заява особою, яка має адміністративну процесуальну дієздатність;
- 2) має представник належні повноваження (якщо позовну заяву подано представником);

3) відповідає позовна заява вимогам, встановленим статтями 160, 161, 172 цього Кодексу;

4) належить позовну заяву розглядати за правилами адміністративного судочинства і чи подано позовну заяву з дотриманням правил підсудності;

5) позов подано у строк, установлений законом (якщо позов подано з пропущенням встановленого законом строку звернення до суду, то чи достатньо підстав для визнання причин пропуску строку звернення до суду поважними);

6) немає інших підстав для залишення позовної заяви без руху, повернення позовної заяви або відмови у відкритті провадження в адміністративній справі, встановлених цим Кодексом.

2. Суддя відкриває провадження в адміністративній справі на підставі позовної заяви, якщо відсутні підстави для залишення позовної заяви без руху, її повернення чи відмови у відкритті провадження у справі.

3. Якщо відповідачем у позовній заяві, щодо якої відсутні підстави для залишення її без руху, повернення чи відмови у відкритті провадження у справі, вказана фізична особа, яка не є підприємцем, суддя не пізніше двох днів з дня надходження позовної заяви до суду звертається до відповідного органу реєстрації місця перебування та місця проживання особи щодо надання інформації про зареєстроване місце проживання (перебування) такої фізичної особи.

4. Інформація про місце проживання (перебування) фізичної особи має бути надана протягом трьох днів з дня отримання відповідним органом реєстрації місця проживання та перебування особи відповідного звернення суду.

5. Якщо за результатами отриманої судом інформації буде встановлено, що справа не підсудна цьому суду, суд надсилає справу за підсудністю в порядку, встановленому статтею 29 цього Кодексу.

6. Суддя з метою визначення підсудності може також користуватися даними Єдиного державного демографічного реєстру.

7. Якщо отримана судом інформація не дає можливості встановити зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання (перебування) фізичної особи, суд вирішує питання про відкриття провадження у справі. Виклик такої особи як відповідача у справі здійснюється у порядку, визначеному статтею 130 цього Кодексу.

8. Питання про відкриття провадження в адміністративній справі суддя вирішує протягом п'яти днів з дня надходження до адміністративного суду позовної заяви, заяви про усунення недоліків позовної заяви у разі залишення позовної заяви без руху, або отримання судом у порядку, визначеному частинами третьою - шостою цієї статті, інформації про місце проживання (перебування) фізичної особи.

9. Про прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі суд постановляє ухвалу, в якій зазначаються:

1) найменування адміністративного суду, прізвище та ініціали судді, який відкрив провадження в адміністративній справі, номер справи;

2) найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові за його наявності для фізичних осіб) сторін, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання (для фізичних осіб);

3) предмет та підстави позову;

4) за якими правилами позовного провадження (загального чи спрощеного) буде розглядатися справа;

5) дата, час і місце підготовчого засідання, якщо справа буде розглядатися за правилами загального позовного провадження;

6) дата, час і місце проведення судового засідання для розгляду справи по суті, якщо справа буде розглядатися за правилами спрощеного позовного провадження з повідомленням (викликом) сторін;

7) результат вирішення заяв і клопотань позивача, що надійшли разом із позовною заявою, якщо їх вирішення не потребує виклику (повідомлення) сторін;

8) строк для подання відповідачем відзиву на позов;

9) строки для подання відповіді на відзив та заперечення, якщо справа буде розглядатися за правилами спрощеного позовного провадження;

10) строк подання пояснень третіми особами, яких було залучено при відкритті провадження у справі;

11) веб-адреса сторінки на офіційному веб-порталі судової влади України в мережі Інтернет, за якою учасники справи можуть отримати інформацію по справі, що розглядається;

12) у разі розгляду справи за місцезнаходженням суб'єкта владних повноважень - повідомлення про наявні в суді матеріали, які підлягають врученню суб'єкту владних повноважень як стороні, та про можливість їх отримання лише безпосередньо у суді.

10. Ухвала про відкриття провадження у справі постановляється з додержанням вимог статті 126 цього Кодексу.

11. Якщо при відкритті провадження у справі було вирішено питання про залучення третіх осіб, позивач не пізніше двох днів з дня вручення копії ухвали про відкриття провадження у справі повинен направити таким третім особам копії позовної заяви з додатками, а докази такого направлення надати суду до початку підготовчого засідання або до початку розгляду справи по суті, якщо справа розглядається за правилами спрощеного позовного провадження.

12. Якщо суд в ухвалі про відкриття провадження у справі за результатами розгляду відповідного клопотання позивача вирішує розглядати справу за правилами спрощеного позовного провадження, суд визначає строк відповідачу для подання заперечень проти розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження, який не може бути меншим п'яти днів з дня вручення ухвали.

13. Суддя, встановивши після відкриття провадження у справі, що позовну заяву подано без додержання вимог, викладених у статтях 160, 161 цього Кодексу, постановляє ухвалу не пізніше наступного дня, в якій зазначаються підстави залишення заяви без руху, про що повідомляє позивача і надає йому строк для усунення недоліків, який не може перевищувати п'яти днів з дня вручення позивачу ухвали.

14. Якщо позивач усунув недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом, суд продовжує розгляд справи, про що постановляє ухвалу не пізніше наступного дня з дня отримання інформації про усунення недоліків.

15. Якщо позивач не усунув недоліки позовної заяви у строк, встановлений судом, позовна заява залишається без розгляду.

10. ЕЛЕКТРОННИЙ СУД

Електронне правосуддя – це сукупність різних автоматизованих інформаційних систем (сервісів), які дають змогу суду та іншим учасникам судового процесу здійснювати передбачувані нормативно-правовими актами дії, що опосередковуються електронною формою вираження процесуальної інформації та взаємодії учасників судочинства.

Стаття 18. Єдина судова інформаційно-комунікаційна система

1. У судах функціонує Єдина судова інформаційно-комунікаційна система.

2. Позовні та інші заяви, скарги та інші визначені законом процесуальні документи, що подаються до суду і можуть бути предметом судового розгляду, в порядку їх надходження підлягають обов'язковій реєстрації в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі в день надходження документів.

3. Визначення судді або колегії суддів (судді-доповідача) для розгляду конкретної справи здійснюється Єдиною судовою інформаційно-комунікаційною системою у порядку, визначеному цим Кодексом (автоматизований розподіл справ).

4. Єдина судова інформаційно-комунікаційна система відповідно до закону забезпечує обмін документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, а також фіксування судового процесу і участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

5. Суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу до їхніх електронних кабінетів, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи або її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами, у порядку, визначеному цим Кодексом, Положенням про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Електронний кабінет – це персональний кабінет (веб-сервіс чи інший користувацький інтерфейс) у підсистемі (модулі) Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи, за допомогою якого особі, яка пройшла електронну ідентифікацію, надається доступ до інформації та сервісів Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи або її окремих підсистем (модулів), у тому числі можливість обміну (надсилання та отримання) документами (в тому числі процесуальними документами, письмовими та електронними доказами тощо) між судом та учасниками судового процесу, а також між учасниками судового процесу. Електронна ідентифікація особи здійснюється з використанням кваліфікованого електронного підпису чи інших засобів електронної ідентифікації, які дають змогу однозначно встановити особу.

6. Адвокати, нотаріуси, державні та приватні виконавці, судові експерти, органи державної влади та інші державні органи, зареєстровані за законодавством України як юридичні особи, їх територіальні органи, органи місцевого самоврядування, інші юридичні особи, зареєстровані за законодавством України, реєструють свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в добровільному порядку.

Процесуальні наслідки, передбачені цим Кодексом у разі звернення до суду з документом особи, яка відповідно до цієї частини зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не зареєструвала його, застосовуються судом також у випадках, якщо інтереси такої особи у справі представляє адвокат.

Якщо реєстрація електронного кабінету в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, суперечить релігійним переконанням особи, яка зобов'язана його зареєструвати відповідно до цієї частини, передбачені цим Кодексом процесуальні наслідки звернення до суду такою особою без реєстрації електронного кабінету у вигляді залишення її документа без руху, його повернення або залишення без розгляду не застосовуються за умови, що особа заявила про такі обставини одночасно із поданням відповідного документа шляхом подання окремої обґрунтованої письмової заяви.

7. Особі, яка зареєструвала електронний кабінет в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, суд вручає будь-які документи у справах, в яких така особа бере участь, виключно в електронній формі шляхом їх направлення до електронного кабінету такої особи, що не позбавляє її права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

В умовах воєнного чи надзвичайного стану у разі знеструмлення електромережі суду чи настання інших обставин, які унеможливають функціонування Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи або її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами, суд може вручати особі, яка зареєструвала електронний кабінет, будь-які документи у справах, в яких така особа бере участь, у паперовій формі.

8. Реєстрація в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, не позбавляє права на подання документів до суду в паперовій формі в порядку, визначеному цим Кодексом.

Особа, яка зареєструвала електронний кабінет в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, подає процесуальні та інші документи, письмові та електронні докази, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи або її окремої підсистеми (модуля), що забезпечує обмін документами, з використанням кваліфікованого електронного підпису або засобів електронної ідентифікації, що мають високий рівень довіри, відповідно до вимог законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», якщо інше не визначено цим Кодексом.

Особливості використання електронного підпису або засобу електронної ідентифікації в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, визначаються Положенням про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Якщо цим Кодексом встановлено вимогу зазначення у змісті процесуального документа відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету, особа, яка подає до суду відповідний процесуальний документ в електронній формі через електронний кабінет, звільняється від обов'язку зазначення відповідних відомостей.

9. Суд проводить розгляд судової справи за матеріалами у формах, визначених Положенням про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

10. Процесуальні та інші документи і докази в паперовій формі зберігаються в додатку до справи в суді першої інстанції та у разі необхідності можуть бути оглянуті учасниками справи чи судом першої інстанції або витребувані судом апеляційної чи касаційної інстанції після надходження до них відповідної апеляційної чи касаційної скарги.

11. Несанкціоноване втручання в роботу Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи та в автоматизований розподіл справ між судьями тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

12. Єдина судова інформаційно-комунікаційна система підлягає захисту із застосуванням комплексної системи захисту інформації з підтвердженою відповідністю.

13. Положення про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положення, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів), розробляються Державною судовою адміністрацією України та затверджуються Вищою радою правосуддя після консультацій з Радою суддів України.

ТЕМА 6. ЗМІСТ І ФОРМИ ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ. ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

1. СТАДІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Стадії адміністративного процесу – послідовно взаємозалежні операції, що логічно пов'язанні між собою та спрямовані на забезпечення здійснення адміністративної процедури.

Адміністративний процес як різновид юридичного процесу, складається з проваджень та стадій.

Розгляд та вирішення публічно-правових спорів у адміністративних судах здійснюється за правилами таких проваджень:

- 1) провадження у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень;
- 2) провадження у справах, пов'язаних із виборчим процесом чи процесом референдуму;
- 3) провадження у справах за зверненнями суб'єкта владних повноважень у випадках, встановлених законом.

Провадження адміністративного процесу послідовно здійснюються через сукупність стадій, які залежно від волевиявлення сторін адміністративної справи та процесуальних дій, що виконуються у межах кожної із них, поділяються на **два основні види: обов'язкові** (конститутивні) та **необов'язкові** (факультативні) стадії.

Обов'язкові (конститутивні) стадії адміністративного процесу є неодмінними частинами такого процесу, без них його виникнення, існування та розвиток взагалі неможливий. Сутність цієї групи стадій адміністративного процесу полягає у тому, що вони здійснюються по кожній адміністративній справі, яка закінчується остаточним юридичним вирішенням і тому мають розглядатись як обов'язкові, за винятком випадків, коли справа припиняється в попередній стадії.

Необов'язкові (факультативні) стадії адміністративного процесу, на відміну від обов'язкових, виникають виключно за волевиявленням учасників такого процесу й за відсутності такого волевиявлення взагалі можуть і не виникнути. Такі стадії здійснюються лише у випадках необхідності, обумовленої обставинами конкретної адміністративної справи.

Отже, стадіями адміністративного процесу є:

- 1) порушення адміністративної справи в адміністративному суді (звернення до адміністративного суду та ***відкриття провадження в адміністративній справі***);
- 2) підготовка адміністративної справи до судового розгляду (***підготовче провадження***);
- 3) ***судовий розгляд адміністративної справи***.

Наведені три стадії адміністративного процесу є обов'язковими (конститутивними), оскільки після звернення фізичної або юридичної особи до адміністративного суду адміністративна справа неминує проходити усі ці стадії. Їх виникнення після подання адміністративного позову, з якого власне і розпочинається адміністративний процес, вже не залежить від волі заявника чи інших учасників такого процесу.

Наступні п'ять стадій адміністративного процесу прийнято іменувати необов'язковими (факультативними), оскільки їх виникнення в адміністративному процесі повною мірою залежить від волевиявлення учасників цього процесу.

У разі ж, якщо ці особи не порушили питання про необхідність перегляду адміністративної справи чи про примусове виконання рішення адміністративного суду, адміністративний процес завершується судовим розглядом адміністративної справи.

До **необов'язкових (факультативних) стадій** адміністративного процесу належать:

4) **апеляційне оскарження рішень адміністративних судів першої інстанції** (апеляційне провадження).

5) **касаційне оскарження рішень адміністративних судів першої та апеляційної інстанції**.

6) **провадження за винятковими обставинами**.

7) **провадження за нововиявленими обставинами**.

8) **виконавче провадження** (виконання судових рішень в адміністративних справах).

Кожна стадія здійснюється виключно однією відповідною судовою інстанцією або органом державної влади.

Так, *перші три стадії* адміністративного процесу реалізуються, як правило, у суді першої інстанції — окружному адміністративному суді.

Стадії апеляційного оскарження рішень адміністративних судів першої інстанції відповідає суд апеляційної (другої) інстанції — апеляційний адміністративний суд.

Стадія касаційного оскарження рішень адміністративних судів першої та апеляційної інстанції здійснюється відповідно Вищим адміністративним судом України.

Судові **рішення за винятковими обставинами** переглядає Верховний Суд України; **провадження за нововиявленими обставинами** здійснюється судом тієї інстанції, який першим допустив помилку при вирішенні справи внаслідок незнання про існування цієї обставини. **Виконавче провадження** здійснюється виключно Державною виконавчою службою Міністерства юстиції України.

2. ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ: МАЛОЗНАЧНА, СКЛАДНА, ТЕРМІНОВА, ТИПОВА, ЗРАЗКОВА.

Адміністративна справа в процесуальному праві України — переданий на вирішення адміністративного суду публічно-правовий спір, у якому хоча б однією зі сторін є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

Особливістю адміністративних справ є наявність у складі їх учасників приватного елемента (громадянин, юридична особа приватного права тощо) і публічного елемента (суб'єкт владних повноважень). Вони порушуються, як правило, за ініціативою приватної сторони. Якщо у спорі між приватним і публічним елементом останній здійснює не управлінські, а, наприклад, господарські функції, така справа не є адміністративною.

Види адміністративних справ:

До числа адміністративних справ належать, у тому числі:

1. спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності;

2. з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби;
3. спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень (компетенційні справи);
4. що виникають з адміністративних договорів;
5. за зверненням суб'єкта владних повноважень в окремих випадках;
6. щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму;
7. щодо доступу публічної інформації тощо.

За своїм правовим характером адміністративні справи можна поділити на такі:

- + малозначні
- + складні
- + термінові
- + типові
- + зразкові адміністративні справи

Відповідно до **п. 20 ч. 1 ст. 4 КАС**: **адміністративна справа незначної складності (малозначна справа)** – адміністративна справа, у якій характер спірних правовідносин, предмет доказування та склад учасників тощо не вимагають проведення підготовчого провадження та (або) судового засідання для повного та всебічного встановлення її обставин.

Відповідно до **ч. 6 ст. 12 КАС**: **справами незначної складності є справи щодо:**

- 1) прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби, окрім справ, в яких позивачами є службові особи, які у значенні Закону України «Про запобігання корупції» займають відповідальне та особливо відповідальне становище;
- 2) оскарження бездіяльності суб'єкта владних повноважень або розпорядника інформації щодо розгляду звернення або запиту на інформацію;
- 3) оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг;
- 4) припинення за зверненням суб'єкта владних повноважень юридичних осіб чи підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців у випадках, визначених законом, чи відміни державної реєстрації припинення юридичних осіб або підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців;
- 5) оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію;
- 6) оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів у сумі, що не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;
- 7) стягнення грошових сум, що ґрунтуються на рішеннях суб'єкта владних повноважень, щодо яких завершився встановлений цим Кодексом строк оскарження;
- 8) типові справи;
- 9) оскарження нормативно-правових актів, які відтворюють зміст або прийняті на виконання нормативно-правового акта, визнаного судом протиправним і нечинним повністю або в окремій його частині;
- 10) інші справи, у яких суд дійде висновку про їх незначну складність, за винятком справ, які не можуть бути розглянуті за правилами спрощеного позовного провадження;

11) перебування іноземців або осіб без громадянства на території України.

Відповідно до **п. 21 ч. 1 ст. 4 КАС: типові адміністративні справи** – адміністративні справи, відповідачем у яких є один і той самий суб'єкт владних повноважень (його відокремлені структурні підрозділи), спір у яких виник з аналогічних підстав, у відносинах, що регулюються одними нормами права, та у яких позивачами заявлено аналогічні вимоги.

Відповідно до **п. 22 ч. 1 ст. 4 КАС: зразкова адміністративна справа** – типова адміністративна справа, прийнята до провадження Верховним Судом як судом першої інстанції для постановлення зразкового рішення.

Складні адміністративні справи – справи, які не належать до категорії «малозначних» або «незначної складності». Вони характеризуються такими ознаками:

- ✚ Стосуються оскарження нормативно-правових актів органів виконавчої влади, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевого самоврядування та інших суб'єктів владних повноважень (ст. 264, 265 КАСУ)
- ✚ Розглядаються колегією у складі трьох суддів апеляційних адміністративних судів як судів першої інстанції (ст. 33 КАСУ)

Термінові адміністративні справи – це справи, які підлягають якнайшвидшому розгляду без зайвих зволікань, але при цьому без шкоди для встановлення усіх обставин справи

Наприклад, справи щодо:

- ✓ Зупинення видаткових операцій платника податків на рахунках
- ✓ Підтвердження обґрунтованості адміністративного арешту майна платника податків
- ✓ Примусового видворення іноземців або осіб без громадянства за межі України
- ✓ Оскарження рішень, дій чи бездіяльності щодо притягнення до адміністративної відповідальності

Такі справи розглядаються колегією у складі трьох суддів апеляційних адміністративних судів як судів першої інстанції (ст. 33 КАСУ)

3. ФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ.

Форма судочинства в адміністративному процесі – це встановлена законом сукупність правил, що регламентують поведінку суду і учасників процесу під час розгляду адміністративних справ, та реалізуються в межах адміністративно-процесуальних правовідносин.

СТАТТЯ 12. ФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

1. Адміністративне судочинство здійснюється за правилами, передбаченими цим Кодексом, у порядку позовного провадження (**загального або спрощеного**).

2. Спрощене позовне провадження призначене для розгляду справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи.

3. Загальне позовне провадження призначене для розгляду справ, які через складність або інші обставини недоцільно розглядати у спрощеному позовному провадженні.

4. **Виключно за правилами загального позовного провадження розглядаються справи у спорах:**

1) щодо оскарження нормативно-правових актів, за винятком випадків, визначених цим Кодексом;

2) щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єкта владних повноважень, якщо позивачем також заявлено вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної такими рішеннями,

діями чи бездіяльністю, у сумі, що перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

3) про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності;

4) щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів у сумі, що перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

5) щодо оскарження рішень Національної комісії з реабілітації у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років»;

6) щодо оскарження індивідуальних актів Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, рішень Кабінету Міністрів України, визначених ч.1 ст. 266⁻¹ цього Кодексу.

5. Умови, за яких суд має право розглядати справи у загальному або спрощеному позовному провадженні, визначаються цим Кодексом.

6. Для цілей цього Кодексу справами незначної складності є справи щодо:

1) прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби, окрім справ, в яких позивачами є службові особи, які у значенні Закону України «Про запобігання корупції» займають відповідальне та особливо відповідальне становище;

2) оскарження бездіяльності суб'єкта владних повноважень або розпорядника інформації щодо розгляду звернення або запиту на інформацію;

3) оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг;

4) припинення за зверненням суб'єкта владних повноважень юридичних осіб чи підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців у випадках, визначених законом, чи відміни державної реєстрації припинення юридичних осіб або підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців;

5) оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію;

6) оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів у сумі, що не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

7) стягнення грошових сум, що ґрунтуються на рішеннях суб'єкта владних повноважень, щодо яких завершився встановлений цим Кодексом строк оскарження;

8) типові справи;

9) оскарження нормативно-правових актів, які відтворюють зміст або прийняті на виконання нормативно-правового акта, визнаного судом протиправним і нечинним повністю або в окремії його частині;

10) інші справи, у яких суд дійде висновку про їх незначну складність, за винятком справ, які не можуть бути розглянуті за правилами спрощеного позовного провадження;

11) перебування іноземців або осіб без громадянства на території України.

4. ЗАГАЛЬНЕ ПОЗОВНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

ЗАГАЛЬНЕ	СПРОЩЕНЕ
 призначене для розгляду складних справ; проводиться з обов'язковим проведенням підготовчого судового засідання; по суті (з урахуванням деяких змін) є формою провадження за попередньо діючим КАСУ; загальний строк провадження - до 120 днів	 стосується в основному справ незначної складності; проводиться для більш швидкого розгляду справи; запроваджене для підвищення ефективності судочинства; загальний строк провадження – до 60 днів

Відповідно до **ч. 3 ст. 12 КАС**: Загальне позовне провадження призначене для розгляду справ, які через складність або інші обставини недоцільно розглядати у спрощеному позовному провадженні.

Відповідно до **ч. 4 ст. 12 КАС**: Виключно за правилами загального позовного провадження розглядаються справи у спорах:

1) щодо оскарження нормативно-правових актів, за винятком випадків, визначених цим Кодексом;

2) щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єкта владних повноважень, якщо позивачем також заявлено вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної такими рішеннями, діями чи бездіяльністю, у сумі, що перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

3) про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності;

4) щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів у сумі, що перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

5) щодо оскарження рішень Національної комісії з реабілітації у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років»;

6) щодо оскарження індивідуальних актів Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, рішень Кабінету Міністрів України, визначених ч. 1 ст. 266¹ цього Кодексу.

5. ПІДГОТОВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ. ПІДГОТОВКА СПРАВИ ДО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ. ПОПЕРЕДНЄ СУДОВЕ ЗАСІДАННЯ

Підготовче провадження – це стадія судового процесу в кожній судовій справі, яка розглядається за правилами загального позовного провадження, в якій **остаточно визначається предмет спору та характер спірних правовідносин, позовні вимоги та склад учасників судового процесу.**

Після прийняття позовної заяви до провадження господарського суду процес переходить в нову стадію — стадію підготовки справи до судового розгляду. Підготовка будь-якої справи до розгляду є обов'язковою стадією господарського процесу, причому стадією

самостійною, в процесі якої закладаються засади для виконання господарським судом головних задач судочинства.

Метою підготовки справи до судового розгляду в господарському суді є створення умов, спрямованих на забезпечення правильного і своєчасного вирішення спору.

Підготовка справи до судового розгляду є самостійним та обов'язковим етапом в адміністративному судочинстві. Відповідно до **ч. 1 ст. 173 КАС**: підготовку справи до судового розгляду здійснює суддя адміністративного суду, який відкрив провадження в адміністративній справі, що є цілком логічним і слушним. Адже суддя, який розглядав позовну заяву та надані до неї документи, вже ознайомився з обставинами справи, певною мірою вже попередньо вивчив цю справу і має зробити власне визначення щодо повноти матеріалів до справи, залучення інших осіб до справи, прийняття рішення про проведення попереднього судового засідання тощо.

Відповідно до **ст. 173 КАС**:

Завданням підготовчого провадження є:

- 1) остаточне визначення предмета спору та характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників судового процесу;
- 2) з'ясування заперечень проти позовних вимог;
- 3) визначення обставин справи, які підлягають встановленню, та зібрання відповідних доказів;
- 4) вирішення відводів;
- 5) визначення порядку розгляду справи;
- 6) вчинення інших дій з метою забезпечення правильного, своєчасного і безперешкодного розгляду справи по суті.

Підготовче провадження починається відкриттям провадження у справі і закінчується закриттям підготовчого засідання.

Підготовче провадження має бути проведене протягом шістдесяти днів з дня відкриття провадження у справі. У виняткових випадках для належної підготовки справи для розгляду по суті цей строк може бути продовжений не більше ніж на тридцять днів за клопотанням однієї із сторін або з ініціативи суду.

Відповідно до **ст. 179 КАС**: Для виконання завдання підготовчого провадження в кожній судовій справі, яка розглядається за правилами загального позовного провадження, проводиться підготовче засідання.

Дата і час підготовчого засідання призначається судом з урахуванням обставин справи і необхідності вчинення відповідних процесуальних дій. Підготовче засідання має бути розпочате не пізніше ніж через тридцять днів з дня відкриття провадження у справі.

Попереднє судове засідання – судове засідання, що відбувається в межах підготовчого провадження.

Стаття 180. Підготовче засідання

1. Підготовче засідання проводиться судом з повідомленням учасників справи.

2. У підготовчому засіданні суд:

- 1) оголошує склад суду, а також прізвища секретаря судового засідання, перекладача, спеціаліста, з'ясовує наявність підстав для відводів;
- 2) з'ясовує, чи бажають сторони вирішити спір шляхом примирення, провести позасудове врегулювання спору шляхом медіації або звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді;

3) у разі необхідності заслуховує уточнення позовних вимог та заперечень проти них та розглядає відповідні заяви;

4) вирішує питання про вступ у справу інших осіб, заміну неналежного відповідача, заміну позивача, залучення співвідповідача, об'єднання справ і роз'єднання позовних вимог, прийняття зустрічного позову, якщо ці питання не були вирішені раніше;

5) роз'яснює учасникам справи, які обставини входять до предмета доказування, які докази мають бути подані тим чи іншим учасником справи;

6) з'ясовує, чи повідомили сторони про всі обставини справи, які їм відомі;

7) з'ясовує, чи надали сторони докази, на які вони посилаються у позові і відзиві, а також докази, витребувані судом, чи причини їх неподання; пропонує учасникам справи надати суду додаткові докази або пояснення; вирішує питання про проведення огляду письмових, речових та електронних доказів за їх місцезнаходженням; вирішує питання про витребування додаткових доказів та визначає строки їх подання; вирішує питання про забезпечення доказів, якщо ці питання не були вирішені раніше;

8) вирішує питання про призначення експертизи, виклик у судові засідання експертів, свідків, залучення перекладача, спеціаліста;

9) за клопотанням учасників справи вирішує питання про забезпечення позову;

10) вирішує заяви та клопотання учасників справи;

11) направляє судові доручення;

12) встановлює строки для подання відповіді на відзив та заперечення;

13) встановлює строк для подання пояснень третіми особами;

14) встановлює строки та порядок врегулювання спору за участю судді за наявності згоди сторін на його проведення;

15) призначає справу до розгляду по суті, визначає дату, час і місце проведення судового засідання (засідань) для розгляду справи по суті;

16) встановлює порядок з'ясування обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, та порядок дослідження доказів, якими вони обґрунтовуються, під час розгляду справи по суті, про що зазначається в протоколі судового засідання;

17) вирішує питання про колегіальний розгляд справи;

18) здійснює інші дії, необхідні для забезпечення правильного і своєчасного розгляду справи по суті.

3. Якщо доданий до справи або наданий суду учасником справи для ознайомлення документ або інший доказ викликає обґрунтований сумнів у його достовірності, учасник справи може просити суд виключити його з числа доказів і вирішувати справу на підставі інших доказів або вимагати проведення експертизи.

4. Клопотання та заяви учасника справи з питань, визначених у частині третій цієї статті, подані після закриття підготовчого засідання, залишаються без розгляду, за винятком випадків, коли вони стосуються доказів, поданих після закриття підготовчого засідання.

6. ПРИМИРЕННЯ СТОРІН ПІД ЧАС ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ.

Відповідно до **ч. 5 ст. 47 КАС**: Сторони можуть досягнути примирення, у тому числі шляхом медіації, на будь-якій стадії судового процесу, що є **підставою для закриття провадження в адміністративній справі.**

Відповідно до **ч. 4 ст. 183 КАС**: ухвалення в підготовчому засіданні судового рішення у разі відмови від позову, визнання позову, примирення сторін проводиться в порядку, встановленому статтями 189, 190 цього Кодексу.

Стаття 190. Примирення сторін

1. Сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на підставі взаємних поступок. Примирення сторін може стосуватися лише прав та обов'язків сторін. Сторони можуть примиритися на умовах, які виходять за межі предмета спору, якщо такі умови примирення не порушують прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб. **Умови примирення не можуть суперечити закону або виходити за межі компетенції суб'єкта владних повноважень.**

2. За клопотанням сторін суд зупиняє провадження у справі на час, необхідний їм для примирення.

3. Умови примирення сторони викладають у заяві про примирення сторін. Заява про примирення сторін може бути викладена у формі єдиного документа, підписаного сторонами, або у формі окремих документів: заяви однієї сторони про умови примирення та письмової згоди іншої сторони з умовами примирення.

4. До ухвалення судового рішення у зв'язку з примиренням сторін суд роз'яснює сторонам наслідки такого рішення, перевіряє, чи не обмежені представники сторін у праві вчинити відповідні дії.

5. Умови примирення сторін затверджуються ухвалою суду. Затверджуючи умови примирення сторін, суд цією самою ухвалою одночасно закриває провадження у справі.

6. Суд постановляє ухвалу про відмову у затвердженні умов примирення і продовжує судовий розгляд, якщо:

1) умови примирення суперечать закону чи порушують права чи охоронювані законом інтереси інших осіб або є невиконуваними; або

2) одну зі сторін примирення представляє її законний представник, дії якого суперечать інтересам особи, яку він представляє.

Стаття 191. Виконання умов примирення

1. Ухвала про затвердження умов примирення виконується сторонами в порядку і строки, які нею визначені.

2. Ухвала про затвердження умов примирення є виконавчим документом та має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим законом.

3. У разі невиконання ухвали суду про затвердження умов примирення вона може бути подана для її примусового виконання в порядку, визначеному законодавством для виконання судових рішень.

7. СУДОВІ РІШЕННЯ ЗА НАСЛІДКАМИ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Стаття 183. Судові рішення у підготовчому засіданні

1. У підготовчому засіданні суд постановляє ухвалу (ухвали) про процесуальні дії, що необхідно вчинити до закінчення підготовчого провадження та початку судового розгляду справи по суті.

2. За результатами підготовчого засідання суд постановляє ухвалу про:

1) залишення позовної заяви без розгляду;

2) закриття провадження у справі;

3) закриття підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду по суті.

3. За результатами підготовчого провадження суд ухвалює рішення суду у випадку визнання позову відповідачем.

4. Ухвалення в підготовчому засіданні судового рішення у разі відмови від позову, визнання позову, примирення сторін проводиться в порядку, встановленому статтями 189, 190 цього Кодексу.

5. Суд з'ясовує думку сторін щодо дати призначення судового засідання для розгляду справи по суті.

8. РОЗГЛЯД АДМІНІСТРАТИВНОЇ СПРАВИ У СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ

Завданням розгляду справи по суті є розгляд та вирішення спору на підставі зібраних у підготовчому провадженні матеріалів, а також розподіл судових витрат. (*ч. 1 ст. 192 КАС*)

Відповідно до *ст. 13 КАС*:

Суд має розпочати розгляд справи по суті не пізніше ніж через шістдесят днів з дня відкриття провадження у справі, а у випадку продовження строку підготовчого провадження - не пізніше наступного дня з дня закінчення такого строку.

Суд розглядає справу по суті протягом тридцяти днів з дня початку розгляду справи по суті.

Провадження у справі на стадії її розгляду по суті зупиняється тільки з підстав, встановлених пунктами 1-6 частини першої та пунктами 1-3 частини другої статті 236 цього Кодексу.

Стаття 194. Судове засідання

1. Розгляд справи відбувається в судовому засіданні.

2. Про місце, дату і час судового засідання суд повідомляє учасників справи.

3. Учасник справи має право заявити клопотання про розгляд справи за його відсутності. Якщо таке клопотання заявили всі учасники справи, судовий розгляд справи здійснюється в порядку письмового провадження на підставі наявних у суду матеріалів.

4. Судове засідання проводиться у спеціально обладнаному приміщенні - залі судових засідань. Окремі процесуальні дії в разі необхідності можуть вчинятися за межами приміщення суду.

5. Під час розгляду справи по суті суд сприяє примиренню сторін.

6. У судовому засіданні можуть бути оголошені перерви в межах встановлених цим Кодексом строків розгляду справи, тривалість яких визначається відповідно до обставин, що їх викликали.

7. Перерва у зв'язку із неявкою учасника справи або його представника може бути оголошена тільки з підстав, визначених пунктами 1, 2, 5 частини другої статті 205 цього Кодексу.

У призначений для розгляду справи час головуючий відкриває судове засідання та оголошує, яка справа розглядається. (*ст. 199 КАС*)

Секретар судового засідання доповідає суду, хто з викликаних у справі осіб з'явився в судове засідання, хто з учасників справи бере участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, чи повідомлено тих учасників справи, хто не з'явився, про дату, час і місце судового засідання в порядку, визначеному цим Кодексом.

З оголошенням головуючим судового засідання відкритим розпочинається розгляд справи по суті.

Свідки видаляються із зали судового засідання у відведені для цього приміщення без можливості ознайомлення з ходом судового засідання. (*ст. 201 КАС*)

Головуючий у судовому засіданні встановлює особи тих, хто прибув у судове засідання, а також перевіряє повноваження посадових і службових осіб, їхніх представників. (ст. 202 КАС)

Головуючий з'ясовує, чи мають учасники справи заяви чи клопотання, пов'язані з розглядом справи, які не були заявлені з поважних причин у підготовчому провадженні або в інший строк, визначений судом, та вирішує їх після заслуховування думки інших присутніх у судовому засіданні учасників справи. (ст. 204 КАС).

Відповідно до **ст. 209 КАС**: Суд заслуховує вступне слово позивача та третьої особи, яка бере участь на його стороні, відповідача та третьої особи, яка бере участь на його стороні, а також інших учасників справи. У вступному слові учасники справи в усній формі стисло викладають зміст та підстави своїх вимог і заперечень щодо предмета позову, дають необхідні пояснення щодо них.

Суд, заслухавши вступне слово учасників справи, з'ясовує обставини, на які учасники справи посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, та досліджує в порядку, визначеному в підготовчому засіданні у справі, докази, якими вони обґрунтовуються. (ст. 210 КАС).

Стаття 211. Дослідження доказів

1. Суд під час розгляду справи повинен безпосередньо дослідити докази у справі: ознайомитися з письмовими та електронними доказами, висновками експертів, поясненнями учасників справи, викладеними в заявах по суті справи, показаннями свідків, оглянути речові докази.

2. Докази, що не були предметом дослідження в судовому засіданні, не можуть бути покладені судом в основу ухваленого судового рішення.

3. Речові, письмові та електронні докази оглядаються у судовому засіданні, за винятком випадків, визначених цим Кодексом, і пред'являються учасникам справи за їхнім клопотанням, а в разі необхідності - також свідкам, експертам, спеціалістам.

4. Відтворення аудіо- і відеозапису проводиться в судовому засіданні або в іншому приміщенні, спеціально обладнаному для цього.

5. Учасники справи можуть давати свої пояснення з приводу письмових, речових і електронних доказів або протоколів їх огляду, ставити питання експертам. Першою ставить питання особа, за клопотанням якої було викликано експерта.

Стаття 224. Закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами

1. Після з'ясування всіх обставин у справі та перевірки їх доказами головуєчий у судовому засіданні надає сторонам та іншим учасникам справи можливість дати додаткові пояснення.

2. У зв'язку з додатковими поясненнями учасників справи суд може ставити питання іншим учасникам справи, свідкам, експертам, спеціалістам.

3. Вислухавши додаткові пояснення, суд постановляє ухвалу про закінчення з'ясування обставин у справі та перевірки їх доказами і переходить до судових дебатів.

9. СУДОВІ ДЕБАТИ

Судові дебати – частина судового розгляду, в якій сторони та інші особи, що беруть участь у справі, виступають з промовами з метою переконати суд у тому, яке рішення він повинен постановити.

Стаття 225. Судові дебати

1. У судових дебатах виступають з промовами (заключним словом) учасники справи. У цих промовах можна посилатися лише на обставини і докази, які досліджені в судовому засіданні.

2. Кожному учаснику справи надається однаковий час для виступу з промовою в судових дебатах.

3. У дебатах першим надається слово позивачеві, його представнику, а потім - відповідачеві, його представнику.

4. Третя особа, яка заявила самостійні вимоги щодо предмета спору, її представник виступають після сторін у справі.

5. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, їхні представники виступають у дебатах після особи, на стороні якої вони беруть участь.

6. За клопотанням сторін чи третіх осіб у дебатах можуть виступати лише їхні представники.

7. Тривалість судових дебатів визначається головуючим з урахуванням думки учасників справи, виходячи з розумного часу для викладення учасниками справи їх позиції по справі. Головуючий може зупинити промовця лише тоді, коли він виходить за межі справи, що розглядається судом, або повторюється, або істотно виходить за визначені судом межі часу для викладення промов у судових дебатах. З дозволу суду промовці можуть обмінюватися репліками. Право останньої репліки завжди належить відповідачеві та його представникові.

Відповідно до **ст. 226 КАС**: Якщо під час судових дебатів виникає необхідність з'ясування нових обставин, що мають значення для справи, або дослідження нових доказів, суд постановляє ухвалу про повернення до з'ясування обставин у справі. Після закінчення з'ясування обставин у справі та перевірки їх доказами судові дебати проводяться у загальному порядку.

Стаття 227. Вихід суду для ухвалення рішення

1. Після судових дебатів суд виходить до нарадчої кімнати (приміщення, спеціально призначеного для ухвалення судових рішень) для ухвалення рішення у справі, оголосивши орієнтовний час його проголошення.

2. Якщо під час ухвалення рішення виявиться потреба з'ясувати будь-яку обставину через повторний допит свідків або через іншу процесуальну дію, суд постановляє ухвалу про поновлення судового розгляду. Розгляд справи у цьому разі проводиться в межах, необхідних для з'ясування обставин, що потребують додаткової перевірки.

3. Після закінчення поновленого розгляду справи суд залежно від його результатів відкриває судові дебати з приводу додатково досліджених обставин і виходить до нарадчої кімнати для ухвалення рішення або, якщо вчинення необхідних процесуальних дій у даному судовому засіданні виявилось неможливим, оголошує перерву.

10. СПРОЩЕНЕ ПОЗОВНЕ ПРОВАДЖЕННЯ. РОЗГЛЯД І ВИРІШЕННЯ СПРАВИ У СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ.

Відповідно до **ч. 2 ст. 12 КАС**: Спрошене позовне провадження призначене для розгляду справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи.

Справами незначної складності є справи щодо: (ч. 6 ст. 12 КАС)

- 1) прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби, окрім справ, в яких позивачами є службові особи, які у значенні Закону України «Про запобігання корупції» займають відповідальне та особливо відповідальне становище;
- 2) оскарження бездіяльності суб'єкта владних повноважень або розпорядника інформації щодо розгляду звернення або запиту на інформацію;
- 3) оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг;
- 4) припинення за зверненням суб'єкта владних повноважень юридичних осіб чи підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців у випадках, визначених законом, чи відміни державної реєстрації припинення юридичних осіб або підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців;
- 5) оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію;
- 6) оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів у сумі, що не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;
- 7) стягнення грошових сум, що ґрунтуються на рішеннях суб'єкта владних повноважень, щодо яких завершився встановлений цим Кодексом строк оскарження;
- 8) типові справи;
- 9) оскарження нормативно-правових актів, які відтворюють зміст або прийняті на виконання нормативно-правового акта, визнаного судом протиправним і нечинним повністю або в окремії його частині;
- 10) інші справи, у яких суд дійде висновку про їх незначну складність, за винятком справ, які не можуть бути розглянуті за правилами спрощеного позовного провадження;
- 11) перебування іноземців або осіб без громадянства на території України.

Стаття 257. Справи, що розглядаються за правилами спрощеного позовного провадження

1. За правилами спрощеного позовного провадження розглядаються справи незначної складності.
2. За правилами спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка справа, віднесена до юрисдикції адміністративного суду, за винятком справ, зазначених у частині четвертій цієї статті.
3. **При вирішенні питання про розгляд справи за правилами спрощеного або загального позовного провадження суд враховує:**
 - 1) значення справи для сторін;
 - 2) обраний позивачем спосіб захисту;
 - 3) категорію та складність справи;
 - 4) обсяг та характер доказів у справі, в тому числі чи потрібно у справі призначати експертизу, викликати свідків тощо;
 - 5) кількість сторін та інших учасників справи;
 - 6) чи становить розгляд справи значний суспільний інтерес;
 - 7) думку сторін щодо необхідності розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження.

4. За правилами спрощеного позовного провадження не можуть бути розглянуті справи у спорах:

1) щодо оскарження нормативно-правових актів, за винятком випадків, визначених цим Кодексом;

2) щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єкта владних повноважень, якщо позивачем також заявлено вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної такими рішеннями, діями чи бездіяльністю, у сумі, що перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

3) про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності;

4) щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів у сумі, що перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

5. Суд має відмовити у розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження або постановити ухвалу про розгляд справи за правилами загального позовного провадження, якщо після прийняття судом до розгляду заяви позивача про збільшення розміру позовних вимог або зміну предмета позову справа підпадає під дію частини четвертої цієї статті.

Суд розглядає справи за правилами спрощеного позовного провадження протягом розумного строку, але *не більше шістдесяти днів* із дня відкриття провадження у справі. (**ч. 1 ст. 258 КАС**).

Питання про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження суд вирішує в ухвалі про відкриття провадження у справі.

Стаття 262. Особливості розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження

1. Розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження здійснюється судом за правилами, встановленими цим Кодексом для розгляду справи за правилами загального позовного провадження, з особливостями, визначеними у цій главі.

2. **Розгляд справи по суті за правилами спрощеного позовного провадження починається з відкриття першого судового засідання.** Якщо судове засідання не проводиться, розгляд справи по суті розпочинається через тридцять днів, а у випадках, визначених статтею 263 цього Кодексу, - через п'ятнадцять днів з дня відкриття провадження у справі.

3. **Підготовче засідання при розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження не проводиться.** Якщо для розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження відповідно до цього Кодексу судове засідання не проводиться, процесуальні дії, строк вчинення яких відповідно до цього Кодексу обмежений першим судовим засіданням у справі, можуть вчинятися протягом тридцяти днів, а у випадках, визначених статтею 263 цього Кодексу, - протягом п'ятнадцяти днів з дня відкриття провадження у справі.

4. **Перше судове засідання у справі проводиться не пізніше тридцяти днів із дня відкриття провадження у справі.** За клопотанням сторони суд може відкласти розгляд справи з метою надання додаткового часу для подання відповіді на відзив та (або) заперечення, якщо вони не подані до першого судового засідання з поважних причин.

5. Суд розглядає справу в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами, за відсутності клопотання

будь-якої зі сторін про інше. За клопотанням однієї із сторін або з власної ініціативи суду розгляд справи проводиться в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін.

6. Суд може відмовити в задоволенні клопотання сторони про розгляд справи в судовому засіданні з повідомленням сторін:

1) у випадках, визначених статтею 263 цього Кодексу;

2) якщо характер спірних правовідносин та предмет доказування у справі незначної складності не вимагають проведення судового засідання з повідомленням сторін для повного та всебічного встановлення обставин справи.

7. Клопотання про розгляд справи у судовому засіданні з повідомленням сторін відповідач має подати в строк для подання відзиву, а позивач - разом з позовом або не пізніше п'яти днів з дня отримання відзиву.

8. При розгляді справи за правилами спрощеного позовного провадження суд досліджує докази і письмові пояснення, викладені у заявах по суті справи, а у випадку розгляду справи з повідомленням (викликом) учасників справи - також заслуховує їхні усні пояснення.

Судові дебати не проводяться.

Стаття 263. Особливості розгляду окремих категорій справ незначної складності

1. Суд розглядає за правилами спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи (у письмовому провадженні) справи щодо:

1) оскарження бездіяльності суб'єкта владних повноважень або розпорядника інформації щодо розгляду звернення або запиту на інформацію;

2) оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг;

3) припинення за зверненням суб'єкта владних повноважень юридичних осіб чи підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців у випадках, визначених законом, чи відміни державної реєстрації припинення юридичних осіб або підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців;

4) стягнення грошових сум, що ґрунтуються на рішеннях суб'єкта владних повноважень, щодо яких завершився встановлений цим Кодексом строк оскарження та сума яких не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

5) оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію.

2. Справи, визначені частиною першою цієї статті, суд розглядає у строк не більше тридцяти днів з дня відкриття провадження у справі.

3. У справах, визначених частиною першою цієї статті, заявами по суті справи є позов та відзив.

11. ПИСЬМОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Письмове провадження – розгляд і вирішення адміністративної справи або окремого процесуального питання в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції без повідомлення та (або) виклику учасників справи та проведення судового засідання на підставі матеріалів справи у випадках, встановлених цим Кодексом. **(п. 10 ч. 1 ст. 4 КАС)**

Аналізуючи вказану норму, можна зробити висновок, що за своєю сутністю письмова форма провадження адміністративного судочинства полягає у дослідженні судом наявних у справі матеріалів та ухваленні на їх основі судового рішення по справі **без проведення судового засідання**.

Вирішення справ у порядку письмового провадження є правом сторін, який вони реалізують, заявляючи клопотання про розгляд справ за їх відсутності (*ч. 3 ст. 194 КАС України*). Відповідно до *статті 194 КАС* України учасник справи має право заявити клопотання про розгляд справи за його відсутності. Якщо таке клопотання заявили всі учасники справи, судовий розгляд справи здійснюється у порядку письмового провадження на підставі наявних у суду матеріалів.

Окрім цього, *стаття 263 КАС* України передбачає, що у строк не більше тридцяти днів з дня відкриття провадження у справі суд розглядає у письмовому провадженні справи щодо:

1) оскарження бездіяльності суб'єкта владних повноважень або розпорядника інформації щодо розгляду звернення або запиту на інформацію;

2) оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг;

3) припинення за зверненням суб'єкта владних повноважень юридичних осіб чи підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців у випадках, визначених законом, чи відміни державної реєстрації припинення юридичних осіб або підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців;

4) стягнення грошових сум, що ґрунтуються на рішеннях суб'єкта владних повноважень, щодо яких завершився встановлений цим Кодексом строк оскарження та сума яких не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

5) оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію.

Як правило, письмове провадження дозволяє скоротити терміни розгляду справ, при цьому за сторонами зберігаються права надати будь-які письмові пояснення по суті справи та обґрунтувати їх належними доказами, які також додаються до таких пояснень та досліджуються судом у межах процесуальних норм.

Окрім скорочення строку розгляду справи, переваги застосування письмового провадження є очевидними:

1) письмовий виклад обставин справи носить більш точний характер, ніж заяви, зроблені в усній формі – суд має змогу глибше проникнути у суть та детальніше дослідити аргументи та заперечення, викладені на папері, аніж усно проголошені;

2) письмове провадження надає більше зручностей сторонам (замість того, щоб з'являтися в судові засідання, який знаходиться далеко від їх постійного місця проживання, або наймати представників, які здійснювали представницькі функції в суді, сторони можуть обмежитися надісланням поштою письмових заяв і пояснень. Завдяки цьому зберігаються як часові, так і фінансові ресурси);

3) якщо сторони змагаються між собою в письмовій формі, то вони мають можливість перебуваючи у зручній атмосфері та у будь-який час обмірковувати свою позицію, дослідити доводи опонента та викласти свої аргументи та обґрунтування. Усе це набагато зручніше робити у письмовій формі, аніж у судовому засіданні, коли сторона вперше чує доводи іншої

сторони і повинна одразу відреагувати на них, оскільки участь у судовому засіданні вимагає від сторін вміння чітко і точно викладати своїх думки, швидко орієнтуватися у обставинах справи, матеріальних та процесуальних нормах.

4) письмове провадження виключає можливість відкладення судового засідання у зв'язку із неявкою сторони у судове засідання або затягування судового розгляду справи внаслідок зловживання сторонами своїми процесуальними правами;

5) для більшості юридичних осіб, права чи інтереси яких порушені рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень, участь у судовому засіданні має наслідком витрати великої кількості часу та вчинення додаткових дій (оформлення відрядження, видача довіреності тощо).

12. УЧАСТЬ У СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ В РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ

Стаття 195. Участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції

1. Учасники справи мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за умови наявності у суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі, крім випадків, коли явка цього учасника справи в судове засідання визнана судом обов'язковою.

2. **Учасник справи подає заяву про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду не пізніше ніж за п'ять днів до судового засідання.** Копія заяви в той самий строк надсилається іншим учасникам справи.

3. Учасники справи беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів та засобів електронної ідентифікації, що мають високий рівень довіри, відповідно до вимог законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», у порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

4. Під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України відповідно до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», учасники справи можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів. Підтвердження особи учасника справи здійснюється з використанням засобів електронної ідентифікації, що мають високий рівень довіри, відповідно до вимог законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», а в разі їх відсутності - у порядку, визначеному Законом України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» або Державною судовою адміністрацією України.

5. Ризики технічної неможливості участі у відеоконференції поза межами приміщення суду, переривання зв'язку тощо несе учасник справи, який подав відповідну заяву.

6. Суд може постановити ухвалу про участь учасника справи у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду, визначеному судом.

7. **Свідок, перекладач, спеціаліст, експерт можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції виключно в приміщенні суду.**

8. У клопотанні про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду в обов'язковому порядку зазначається суд, в якому необхідно забезпечити

її проведення. Таке клопотання може бути подано не пізніше як за п'ять днів до відповідного судового засідання.

9. Копія ухвали про участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду негайно надсилається до суду, який зобов'язаний організувати її виконання, та особі, яка братиме участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

10. Суд, який забезпечує проведення відеоконференції, перевіряє явку і встановлює особи тих, хто з'явився, а також перевіряє повноваження представників.

11. Використовувані судом і учасниками судового процесу технічні засоби і технології мають забезпечувати належну якість зображення та звуку, а також інформаційну безпеку. Учасникам судового процесу має бути забезпечена можливість чути та бачити хід судового засідання, ставити запитання і отримувати відповіді, здійснювати інші процесуальні права та обов'язки.

12. Відеоконференція, у якій беруть участь учасники справи, фіксується судом, який розглядає справу, за допомогою технічних засобів відео- та звукозапису. Відео- та звукозапис відеоконференції долучаються до матеріалів справи в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

ТЕМА 7. СУДОВІ РІШЕННЯ ТА ПОРЯДОК ЇХ ОСКАРЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ. ОСОБЛИВОСТІ АПЕЛЯЦІЙНОГО І КАСАЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ

1. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ

Відповідно до *п. 12 ч. 1 ст. 4 КАС*: судові рішення – рішення, постанова, ухвала суду будь-якої інстанції.

Стаття 241. Види судових рішень

1. Судовими рішеннями є:

- 1) ухвали;
- 2) рішення;
- 3) постанови.

2. Процедурні питання, пов'язані з рухом справи в суді першої інстанції, клопотання та заяви осіб, які беруть участь у справі, питання про відкладення розгляду справи, оголошення перерви, зупинення або закриття провадження у справі, залишення заяви без розгляду, а також в інших випадках, передбачених цим Кодексом, вирішуються судом шляхом постановлення **ухвал**.

3. **Судовий розгляд в суді першої інстанції закінчується ухваленням рішення суду.**

4. **Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядку закінчується прийняттям постанови.**

5. У випадках, визначених цим Кодексом, судовий розгляд закінчується постановленням ухвали.

2. ЗАКОННІСТЬ І ОБГРУНТОВАНІСТЬ СУДОВОГО РІШЕННЯ.

Стаття 242. Законність і обгрунтованість судового рішення

1. **Рішення суду повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і обгрунтованим.**

2. Законним є рішення, ухвалене судом відповідно до норм матеріального права при дотриманні норм процесуального права.

3. Обгрунтованим є рішення, ухвалене судом на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин в адміністративній справі, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні, з наданням оцінки всім аргументам учасників справи.

4. Судове рішення має відповідати завданню адміністративного судочинства, визначеному цим Кодексом.

5. При виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування норм права, викладені в постановах Верховного Суду.

6. Якщо одна із сторін визнала пред'явлену до неї позовну вимогу під час судового розгляду повністю або частково, рішення щодо цієї сторони ухвалюється судом згідно з таким визнанням, якщо це не суперечить вимогам статті 189 цього Кодексу.

3. ПОРЯДОК УХВАЛЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ, ЇХ ФОРМА.

Стаття 243. Порядок ухвалення судових рішень

1. Суди ухвалюють рішення іменем України негайно після закінчення судового розгляду.

2. **Рішення та постанови приймаються, складаються і підписуються в нарадчій кімнаті складом суду, який розглянув справу.**

3. У виняткових випадках залежно від складності справи складення рішення, постанови у повному обсязі може бути відкладено на строк не більш як десять, а якщо справа розглянута у порядку спрощеного провадження - п'ять днів з дня закінчення розгляду справи.

Складання повного тексту ухвали, залежно від складності справи, може бути відкладено на строк не більш як п'ять днів з дня оголошення вступної та резолютивної частин ухвали.

Судове рішення, що містить вступну та резолютивну частини, має бути підписане всім складом суду і приєднане до справи.

4. Судове рішення, постановлене у письмовому провадженні, повинно бути складено у повному обсязі не пізніше закінчення встановлених цим Кодексом строків розгляду відповідної справи, заяви або клопотання.

5. Окремим документом викладаються ухвали з питань:

- 1) залишення позовної заяви без руху;
- 2) повернення позовної заяви;
- 3) відкриття провадження в адміністративній справі;
- 4) об'єднання справ та роз'єднання позовних вимог;
- 5) забезпечення доказів;
- 6) визначення розміру судових витрат;
- 7) продовження та поновлення процесуальних строків;
- 8) передачі адміністративної справи до іншого адміністративного суду;
- 9) забезпечення позову;
- 10) призначення експертизи;
- 11) виправлення описок і очевидних арифметичних помилок;
- 12) відмови в ухваленні додаткового судового рішення;
- 13) роз'яснення судового рішення;
- 14) зупинення провадження у справі;
- 15) закриття провадження у справі;
- 16) залишення позовної заяви без розгляду.

Окремим документом можуть викладатися також ухвали з інших питань, які вирішуються під час судового розгляду.

6. Ухвали, які під час судового засідання викладаються окремим документом, постановляються в нарадчій кімнаті та підписуються складом суду, який розглядає справу.

7. Ухвали, постановлені без виходу до нарадчої кімнати, заносяться секретарем судового засідання до протоколу судового засідання.

8. Ухвали, постановлені в судовому засіданні, проголошуються негайно після їх постановлення.

9. Виправлення в судовому рішенні мають бути застережені перед підписом (підписами) складом суду, який його ухвалив.

10. Усі судові рішення викладаються письмово у паперовій та електронній формах.

Судові рішення викладаються в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи, шляхом заповнення відповідних форм процесуальних документів, у порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів), та оприлюднюються в порядку,

визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-комунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів). На судові рішення, викладене в електронній формі, накладається кваліфікований електронний підпис судді (у разі колегіального розгляду - кваліфіковані електронні підписи всіх суддів, що входять до складу колегії).

4. ПОВНОВАЖЕННЯ СУДУ ПРИ ВИРІШЕННІ СПРАВИ

СТАТТЯ 245. ПОВНОВАЖЕННЯ СУДУ ПРИ ВИРІШЕННІ СПРАВИ

1. При вирішенні справи по суті суд може **задовольнити позов повністю або частково** чи **відмовити в його задоволенні повністю або частково**.

2. У разі задоволення позову суд може прийняти рішення про:

1) визнання протиправним та нечинним нормативно-правового акта чи окремих його положень;

2) визнання протиправним та скасування індивідуального акта чи окремих його положень;

3) визнання дій суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від вчинення певних дій;

4) визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити певні дії;

5) встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень;

6) прийняття судом одного з рішень, зазначених у пунктах 1-4 цієї частини, та стягнення з відповідача - суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, заподіяної його протиправними рішеннями, дією або бездіяльністю;

7) тимчасову заборону (зупинення) окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян;

8) примусовий розпуск (ліквідацію) об'єднання громадян;

8¹) заборону політичної партії та передачу майна, коштів та інших активів політичної партії, її обласних, міських, районних організацій, первинних осередків та інших структурних утворень у власність держави;

10) інший спосіб захисту прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, який не суперечить закону і забезпечує ефективний захист таких прав, свобод та інтересів;

11) затримання іноземця або особи без громадянства з метою ідентифікації та (або) забезпечення примусового видворення за межі території України або про продовження строку такого затримання;

12) затримання іноземця або особи без громадянства до вирішення питання про визнання її біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту в Україні, або особою без громадянства;

13) затримання іноземця або особи без громадянства з метою забезпечення її передачі відповідно до міжнародних договорів України про реадмісію;

14) звільнення іноземця або особи без громадянства на поруки підприємства, установи чи організації;

15) зобов'язання іноземця або особи без громадянства внести заставу.

3. У разі скасування нормативно-правового або індивідуального акта суд може зобов'язати суб'єкта владних повноважень вчинити необхідні дії з метою відновлення прав, свобод чи інтересів позивача, за захистом яких він звернувся до суду.

4. У випадку, визначеному пунктом 4 частини другої цієї статті, суд може зобов'язати відповідача - суб'єкта владних повноважень прийняти рішення на користь позивача, якщо для його прийняття виконано всі умови, визначені законом, і прийняття такого рішення не передбачає права суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд.

У випадку, якщо прийняття рішення на користь позивача передбачає право суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд, суд зобов'язує суб'єкта владних повноважень вирішити питання, щодо якого звернувся позивач, з урахуванням його правової оцінки, наданої судом у рішенні.

5. Якщо судом визнано нормативно-правовий акт протиправним і нечинним повністю або в окремій частині і при цьому виявлено недостатню правову врегульованість відповідних публічно-правових відносин, яка може потягнути за собою порушення прав, свобод та інтересів невизначеного кола осіб, суд має право зобов'язати суб'єкта владних повноважень прийняти новий нормативно-правовий акт на заміну нормативно-правового акта, визнаного незаконним повністю або у відповідній частині.

6. У випадках, визначених у частинах третій - п'ятій цієї статті, суд може визначити відповідачу - суб'єкту владних повноважень розумний строк виконання рішення суду.

5. ЗАЛИШЕННЯ ПОЗОВНОЇ ЗАЯВИ БЕЗ РОЗГЛЯДУ

Відповідно до **ч. 2 ст. 183 КАС**: За результатами підготовчого засідання суд постановляє ухвалу про:

- 1) залишення позовної заяви без розгляду;
- 2) закриття провадження у справі;
- 3) закриття підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду по суті.

СТАТТЯ 240. ЗАЛИШЕННЯ ПОЗОВУ БЕЗ РОЗГЛЯДУ

1. Суд своєю ухвалою залишає позов без розгляду, якщо:

- 1) позов подано особою, яка не має адміністративної процесуальної дієздатності;
- 2) позовну заяву не підписано або підписано особою, яка не має права підписувати її, або особою, посадове становище якої не вказано;

3) у провадженні цього або іншого суду є справа про спір між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;

4) позивач не прибув (повторно не прибув, якщо він не є суб'єктом владних повноважень) у підготовче засідання чи у судове засідання без поважних причин або не повідомив про причини неявки, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності;

5) надійшла заява позивача про залишення позову без розгляду;

6) особа, яка має адміністративну процесуальну дієздатність і за захистом прав, свобод чи інтересів якої у випадках, встановлених законом, звернувся орган або інша особа, заперечує проти позову і від неї надійшла відповідна заява;

7) провадження в адміністративній справі було відкрито за позовною заявою, яка не відповідає вимогам статей 160, 161, 172 цього Кодексу, і позивач не усунув цих недоліків у строк, встановлений судом.

8) з підстав, визначених частинами третьою та четвертою статті 123 цього Кодексу;

9) позивач у визначений судом строк без поважних причин не подав витребувані судом докази, необхідні для вирішення спору;

10) після відкриття провадження судом встановлено, що позивачем подано до цього самого суду інший позов (позови) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з однакових підстав і щодо такого позову (позовів) на час вирішення питання про відкриття провадження у справі, що розглядається, не постановлена ухвала про відкриття або відмову у відкритті провадження у справі, повернення позовної заяви або залишення позову без розгляду.

2. Заява про залишення позову без розгляду може бути подана лише до початку розгляду справи по суті.

3. **Про залишення позову без розгляду суд постановляє ухвалу.** Ухвала суду про залишення позову без розгляду може бути оскаржена.

4. Особа, позов якої залишено без розгляду, після усунення підстав, з яких позов було залишено без розгляду, має право звернутися до адміністративного суду в загальному порядку.

5. В ухвалі про залишення позову без розгляду можуть бути вирішені питання про розподіл між сторонами судових витрат, про повернення судового збору з бюджету.

6. ЗУПИНЕННЯ ТА ПОНОВЛЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

СТАТТЯ 236. ЗУПИНЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

1. Суд зупиняє провадження у справі в разі:

1) смерті або оголошення в установленому законом порядку померлою фізичної особи, ліквідації суб'єкта владних повноважень, іншого органу, а також злиття, приєднання, поділу, перетворення юридичної особи, які були стороною у справі, якщо спірні правовідносини допускають правонаступництво, - до встановлення правонаступника;

2) необхідності призначення або заміни законного представника сторони чи третьої особи - до вступу у справу законного представника;

3) об'єктивної неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного провадження, адміністративного, цивільного, господарського чи кримінального судочинства, - до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі; суд не може посилається на об'єктивну неможливість розгляду справи у випадку, коли зібрані докази дозволяють встановити та оцінити обставини (факти), які є предметом судового розгляду;

4) звернення обох сторін з клопотанням про надання їм часу для примирення, у тому числі шляхом медіації, - до закінчення строку, про який сторони заявили у клопотанні;

5) перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції, - до припинення перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції;

6) прийняття рішення про врегулювання спору за участю судді - до припинення врегулювання спору за участю судді.

2. Суд має право зупинити провадження у справі в разі:

1) захворювання учасника справи, підтвердженого медичною довідкою, що перешкоджає прибуттю до суду, якщо його особиста участь буде визнана судом обов'язковою, - до одужання;

2) знаходження учасника справи у довгостроковому відрядженні, якщо його особиста участь буде визнана судом обов'язковою, - до повернення з відрядження;

3) перебування учасника справи на альтернативній (невійськовій) службі не за місцем проживання або на строковій військовій службі - до припинення перебування на альтернативній (невійськовій) службі не за місцем проживання або на строковій військовій службі;

4) призначення судом експертизи - до одержання її результатів;

5) перегляду судового рішення у подібних правовідносинах (в іншій справі) у касаційному порядку палатою, об'єднаною палатою, Великою Палатою Верховного Суду - до набрання законної сили судовим рішенням касаційної інстанції;

6) направлення судового доручення щодо збирання доказів - до надходження ухвали суду, який виконував доручення, про виконання доручення або неможливість виконання доручення;

7) звернення із судовим дорученням про надання правової допомоги, вручення виклику до суду чи інших документів до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави - до надходження відповіді від іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави на судові доручення про надання правової допомоги, вручення виклику до суду чи інших документів;

9) розгляду типової справи і оприлюднення повідомлення Верховного Суду про відкриття провадження у зразковій справі - до набрання чинності рішенням Верховного Суду у зразковій справі;

10) постановлення ухвали про тимчасове вилучення доказів державним виконавцем для дослідження судом - до закінчення виконавчого провадження з вилучення доказів для дослідження судом.

3. Суд не зупиняє провадження у справі:

1) у випадках, встановлених пунктами 1-3 частини другої цієї статті, якщо учасник справи веде справу через свого представника;

2) за клопотанням учасника справи, поданим після закінчення підготовчого провадження, якщо зазначені у клопотанні підстави для зупинення провадження виникли до закінчення підготовчого провадження і такий учасник справи знав або повинен був про них знати.

4. Про зупинення провадження у справі суд постановляє ухвалу. Ухвала суду про зупинення провадження у справі може бути оскаржена.

СТАТТЯ 237. ПОНОВЛЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

1. Провадження у справі поновлюється за клопотанням учасників справи або за ініціативою суду не пізніше десяти днів з дня отримання судом повідомлення про усунення обставин, що викликали його зупинення. **Про поновлення провадження у справі суд постановляє ухвалу.**

2. З дня поновлення провадження у справі перебіг процесуальних строків продовжується.

3. Провадження у справі продовжується зі стадії, на якій його було зупинено.

7. ЗАКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

СТАТТЯ 238. ЗАКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

1. Суд закриває провадження у справі:

1) якщо справу не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства;

2) якщо позивач відмовився від позову і відмову прийнято судом;

3) якщо сторони досягли примирення;

4) якщо є такі, що набрали законної сили, постанова чи ухвала суду про закриття провадження у справі між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав;

5) у разі смерті або оголошення в установленому законом порядку померлою фізичної особи або припинення юридичної особи, за винятком суб'єкта владних повноважень, які були однією із сторін у справі, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва;

6) щодо оскарження нормативно-правових актів суб'єктів владних повноважень чи окремих їх положень, якщо оскаржуваний нормативно-правовий акт або відповідні його положення визнано протиправними і нечинними рішенням суду, яке набрало законної сили;

7) щодо оскарження індивідуальних актів та дій суб'єкта владних повноважень, якщо оскаржувані акти та дії суб'єкта владних повноважень було змінено або скасовано рішенням суду, яке набрало законної сили;

8) щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єкта владних повноважень, якщо оскаржувані порушення були виправлені суб'єктом владних повноважень і при цьому відсутні підстави вважати, що повне відновлення законних прав та інтересів позивача неможливе без визнання рішень, дій або бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправними після такого виправлення.

2. Про закриття провадження у справі суд постановляє ухвалу, а також вирішує питання про розподіл між сторонами судових витрат, повернення судового збору з бюджету. Ухвала суду про закриття провадження у справі може бути оскаржена.

СТАТТЯ 239. НАСЛІДКИ ЗАКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ

1. Якщо провадження у справі закривається з підстави, встановленої пунктом 1 частини першої статті 238 цього Кодексу, суд повинен роз'яснити позивачеві, до юрисдикції якого суду віднесено розгляд справи. Суд апеляційної або касаційної інстанції повинен також роз'яснити позивачеві про наявність у нього права протягом десяти днів з дня отримання ним відповідної постанови звернутися до суду із заявою про направлення справи за встановленою юрисдикцією, крім випадків об'єднання в одне провадження кількох вимог, які підлягають розгляду в порядку різного судочинства. Заява подається до суду, який прийняв постанову про закриття провадження у справі.

У разі надходження до суду справи, що підлягає вирішенню в порядку адміністративного судочинства, після закриття провадження Верховним Судом чи судом апеляційної інстанції в порядку цивільного чи господарського судочинства, провадження у справі не може бути закрите з підстави, встановленої пунктом 1 частини першої статті 238 цього Кодексу.

2. У разі закриття провадження у справі повторне звернення до суду зі спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав не допускається. Наявність ухвали про закриття провадження у зв'язку з прийняттям відмови позивача від позову не позбавляє відповідача в цій справі права на звернення до суду за вирішенням цього спору.

8. ЗМІСТ РІШЕННЯ І УХВАЛИ

СТАТТЯ 246. ЗМІСТ РІШЕННЯ

1. Рішення суду складається з вступної, описової, мотивувальної і резолютивної частин.

2. У вступній частині рішення зазначаються:

- 1) дата і місце його ухвалення;
- 2) найменування суду;
- 3) прізвище та ініціали судді або склад колегії суддів;
- 4) прізвище та ініціали секретаря судового засідання;
- 5) номер справи;
- 6) ім'я (найменування) сторін та інших учасників справи;
- 7) вимоги позивача;
- 8) прізвища та ініціали представників учасників справи та прокурора.

3. В описовій частині рішення зазначаються:

- 1) стислий виклад позиції позивача та заперечень відповідача;
- 2) заяви, клопотання учасників справи;
- 3) інші процесуальні дії у справі (забезпечення доказів, вжиття заходів забезпечення позову, зупинення і поновлення провадження тощо).

4. У мотивувальній частині рішення зазначаються:

- 1) обставини, встановлені судом, та зміст спірних правовідносин, з посиланням на докази, на підставі яких встановлені відповідні обставини;
- 2) докази, відхилені судом, та мотиви їх відхилення;
- 3) мотивована оцінка кожного аргументу, наведеного учасниками справи, щодо наявності чи відсутності підстав для задоволення позову;
- 4) чи були і ким порушені, не визнані або оспорені права чи інтереси, за захистом яких мало місце звернення до суду, та мотиви такого висновку;
- 5) норми права, які застосував суд, та мотиви їх застосування;
- 6) норми права, на які посилалися сторони, які суд не застосував, та мотиви їх незастосування;
- 7) мотиви, з яких у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень суд, відмовляючи у позові, дійшов висновку, що оскаржуване рішення, дія чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень визнано судом таким, що вчинено відповідно до вимог частини другої статті 2 цього Кодексу.

5. У резолютивній частині рішення зазначаються:

- 1) висновок суду про задоволення позову чи про відмову в позові повністю або частково щодо кожної із заявлених вимог;
- 2) розподіл судових витрат;
- 3) строк і порядок набрання рішенням суду законної сили та його оскарження;
- 4) повне найменування (для юридичних осіб) або прізвище, ім'я та по батькові (для фізичних осіб) сторін та інших учасників справи, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, реєстраційний номер облікової картки платника податків сторін (для фізичних осіб), за його наявності, або номер і серія паспорта для фізичних осіб - громадян України.

6. У разі необхідності у резолютивній частині також вказується про:

- 1) порядок і строк виконання рішення;
- 2) надання відстрочення чи розстрочення виконання рішення;

- 3) повернення судового збору;
- 4) призначення судового засідання для вирішення питання про судові витрати, дату, час і місце його проведення; строк для подання стороною, за клопотанням якої таке судове засідання проводиться, доказів щодо розміру понесених нею судових витрат;
- 5) дату складення повного рішення суду.

7. Висновок суду про задоволення позову чи про відмову в позові повністю або частково щодо кожної із заявлених вимог не може залежати від настання або ненастання певних обставин (умовне рішення).

8. При розгляді первісного і зустрічного позовів та при розгляді позову третьої особи з самостійними вимогами у рішенні вказуються результати розгляду кожного з позовів.

9. У спорі, що виник при укладанні або зміні адміністративного договору, в резолютивній частині вказується рішення суду щодо кожної спірної умови адміністративного договору.

Відповідно до **ст. 255 КАС**: рішення суду набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги всіма учасниками справи, якщо апеляційну скаргу не було подано.

У разі подання апеляційної скарги рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті чи закритті апеляційного провадження або прийняття постанови судом апеляційної інстанції за наслідками апеляційного перегляду.

СТАТТЯ 248. ЗМІСТ УХВАЛИ

1. Ухвала, що викладається окремим документом, складається з:

1) вступної частини із зазначенням:

дати і місця її постановлення;

найменування адміністративного суду, прізвища та ініціалів судді (суддів);

імен (найменувань) учасників справи;

2) описової частини із зазначенням суті клопотання та імені (найменування) особи, яка його заявила, чи іншого питання, що вирішується ухвалою;

3) мотивувальної частини із зазначенням мотивів, з яких суд дійшов висновків, і закону, яким керувався суд, постановляючи ухвалу;

4) резолютивної частини із зазначенням:

висновків суду;

строку і порядку набрання ухвалою законної сили та її оскарження.

2. В ухвалі, яку суд постановляє без виходу до нарадчої кімнати, оголошуються висновок суду та мотиви, з яких суд дійшов такого висновку.

9. ОКРЕМІ УХВАЛИ СУДУ

СТАТТЯ 249. ОКРЕМІ УХВАЛИ СУДУ:

1. Суд, виявивши під час розгляду справи порушення закону, може постановити окрему ухвалу і направити її відповідним суб'єктам владних повноважень для вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли порушенню закону.

2. У разі необхідності суд може постановити окрему ухвалу про наявність підстав для розгляду питання щодо притягнення до відповідальності осіб, рішення, дії чи бездіяльність яких визнаються протиправними.

3. Суд може постановити окрему ухвалу у випадку зловживання процесуальними правами, порушення процесуальних обов'язків, неналежного виконання професійних обов'язків (в тому числі якщо підписана адвокатом чи прокурором позовна заява містить суттєві недоліки) або іншого порушення законодавства адвокатом або прокурором. Окрема ухвала щодо прокурора або адвоката надсилається органу, до повноважень якого належить притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурора або адвоката відповідно.

4. В окремій ухвалі суд має зазначити закон чи інший нормативно-правовий акт (у тому числі його статтю, пункт тощо), вимоги яких порушено, і в чому саме полягає порушення.

5. З метою забезпечення виконання вказівок, що містяться в окремій ухвалі, суд встановлює у ній строк для надання відповіді залежно від змісту вказівок та терміну, необхідного для їх виконання.

6. Окрему ухвалу може бути винесено судом першої інстанції, судами апеляційної чи касаційної інстанцій.

7. Окрема ухвала може бути оскаржена особами, яких вона стосується. Окрема ухвала Верховного Суду є остаточною і оскарженню не підлягає.

8. Суд вищої інстанції може постановити окрему ухвалу в разі допущення судом нижчої інстанції неправильного застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права, незалежно від того, чи є такі порушення підставою для скасування або зміни судового рішення. Такі самі повноваження має Велика Палата Верховного Суду щодо питань передачі справ на розгляд Великої Палати.

9. Окрема ухвала стосовно порушення законодавства, яке містить ознаки кримінального правопорушення, надсилається прокурору або органу досудового розслідування, які повинні надати суду відповідь про вжиті ними заходи у визначений в окремій ухвалі строк. За відповідним клопотанням прокурора або органу досудового розслідування вказаний строк може бути продовжено.

10. ДОДАТКОВЕ СУДОВЕ РІШЕННЯ

СТАТТЯ 252. ДОДАТКОВЕ СУДОВЕ РІШЕННЯ

1. Суд, що ухвалив судове рішення, може за заявою учасника справи чи з власної ініціативи ухвалити додаткове рішення, якщо:

1) щодо однієї із позовних вимог, з приводу якої досліджувалися докази, чи одного з клопотань не ухвалено рішення;

2) суд, вирішивши питання про право, не визначив способу виконання судового рішення;

3) судом не вирішено питання про судові витрати.

2. Заяву про ухвалення додаткового судового рішення може бути подано до закінчення строку на виконання судового рішення.

3. Суд, що ухвалив рішення, ухвалює додаткове судове рішення в тому самому складі протягом десяти днів з дня надходження відповідної заяви. Додаткове судове рішення ухвалюється в тому самому порядку, що й судове рішення. У разі необхідності суд може розглянути питання ухвалення додаткового судового рішення в судовому засіданні з повідомленням учасників справи. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним

чином повідомлені про дату, час та місце судового засідання, не перешкоджає розгляду заяви.

4. Про відмову в ухваленні додаткового рішення суд постановляє ухвалу.

5. Додаткове рішення або ухвала про відмову у прийнятті додаткового рішення можуть бути оскаржені.

10. РОЗ'ЯСНЕННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ

СТАТТЯ 254. РОЗ'ЯСНЕННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ:

1. За заявою учасника справи, державного виконавця суд роз'яснює ухвалене ним судове рішення, яке набрало законної сили, не змінюючи змісту судового рішення, шляхом постановлення ухвали.

2. Подання заяви про роз'яснення судового рішення допускається, якщо воно ще не виконано або не закінчився строк, протягом якого судове рішення може бути подане для примусового виконання.

3. Суд розглядає заяву про роз'яснення судового рішення у порядку, в якому було ухвалено відповідне судове рішення, протягом десяти днів з дня її надходження. У разі необхідності суд може розглянути питання роз'яснення судового рішення в судовому засіданні з повідомленням учасників справи та державного виконавця. Неприбуття у судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені про дату, час та місце судового засідання, не перешкоджає розгляду заяви.

4. Подання заяви про роз'яснення судового рішення зупиняє перебіг строку, встановленого судом для виконання судового рішення, а так само строку, протягом якого судове рішення може бути подане для примусового виконання.

5. Ухвалу про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні може бути оскаржено.

11. ПРАВО НА АПЕЛЯЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ

СТАТТЯ 293. ПРАВО НА АПЕЛЯЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ

1. Учасники справи, особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, **мають право подати апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції.**

2. Учасники справи, особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право оскаржити в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції окремо від рішення суду лише у випадках, передбачених статтею 294 цього Кодексу. Оскарження ухвал суду, які не передбачені статтею 294 цього Кодексу, окремо від рішення суду не допускається.

3. Заперечення на ухвали, що не підлягають оскарженню окремо від рішення суду, включаються до апеляційної скарги на рішення суду. У разі подання апеляційної скарги на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду, суд апеляційної інстанції повертає її заявнику, про що постановляє ухвалу, яка не підлягає оскарженню.

4. Після відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою особи, яка не брала участі у справі, але суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, така особа користується процесуальними правами і несе процесуальні обов'язки учасника справи.

Відповідно до **ст. 294 КАС**: **до ухвал, на які можуть бути подані апеляційні скарги окремо від рішень суду належать:**

- ✓ забезпечення доказів, відмови в забезпеченні доказів, скасування ухвали про забезпечення доказів;
- ✓ забезпечення позову, заміни заходу забезпечення позову, скасування забезпечення позову, відмови у забезпеченні позову, відмови у заміні заходу забезпечення позову або скасуванні забезпечення позову;
- ✓ повернення заяви позивачеві (заявникові);
- ✓ відмови у відкритті провадження у справі;
- ✓ передачі справи на розгляд іншого суду;
- ✓ відмови поновити або продовжити пропущений процесуальний строк;
- ✓ затвердження умов примирення сторін;
- ✓ призначення експертизи;
- ✓ визначення розміру судових витрат;
- ✓ зупинення провадження у справі;
- ✓ залишення позову (заяви) без розгляду;
- ✓ закриття провадження у справі;
- ✓ внесення або відмови у внесенні виправлень у рішення;
- ✓ відмови ухвалити додаткове рішення;
- ✓ роз'яснення або відмови у роз'ясненні судового рішення;
- ✓ відмови у відкритті провадження про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, відмови в задоволенні заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами;
- ✓ відмови у поновленні пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання;
- ✓ відстрочення і розстрочення, зміни або встановлення способу і порядку виконання судового рішення;
- ✓ заміни сторони у справі (процесуальне правонаступництво) або сторони виконавчого провадження;
- ✓ повороту виконання рішення суду або відмови у повороті виконання рішення;
- ✓ внесення чи відмови у внесенні виправлень до виконавчого документа, визнання чи відмови у визнанні виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню;
- ✓ окрема ухвала;
- ✓ стягнення штрафу в порядку процесуального примусу;
- ✓ накладення штрафу та інших питань судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративних справах, постановлених судом відповідно до статті 382 цього Кодексу;
- ✓ відмови у відкритті провадження за заявою про відновлення втраченого судового провадження;
- ✓ відновлення або відмови у відновленні повністю або частково втраченого судового провадження.

12. ПОРЯДОК І СТРОКИ АПЕЛЯЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ

Відповідно до **ст. 297 КАС**: Апеляційна скарга подається безпосередньо до суду апеляційної інстанції.

СТАТТЯ 295. СТРОК НА АПЕЛЯЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ

1. Апеляційна скарга на рішення суду подається протягом тридцяти днів, а на ухвалу суду - протягом п'ятнадцяти днів з дня його (її) проголошення.

Якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини рішення (ухвали) суду, або розгляду справи в порядку письмового провадження, зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення.

2. Учасник справи, якому повне рішення або ухвала суду не були вручені у день його (її) проголошення або складення, має право на поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження:

1) на рішення суду - якщо апеляційна скарга подана протягом тридцяти днів з дня вручення йому повного рішення суду;

2) на ухвалу суду - якщо апеляційна скарга подана протягом п'ятнадцяти днів з дня вручення йому відповідної ухвали суду.

3. Строк на апеляційне оскарження також може бути поновлений в разі його пропуску з інших поважних причин, крім випадків, визначених частиною другою статті 299 цього Кодексу.

13. ПОВНОВАЖЕННЯ СУДУ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ ЗА НАСЛІДКАМИ РОЗГЛЯДУ АПЕЛЯЦІЙНОЇ СКАРГИ НА СУДОВЕ РІШЕННЯ

СТАТТЯ 315. ПОВНОВАЖЕННЯ СУДУ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ ЗА НАСЛІДКАМИ РОЗГЛЯДУ АПЕЛЯЦІЙНОЇ СКАРГИ НА СУДОВЕ РІШЕННЯ

1. За наслідками розгляду апеляційної скарги на судові рішення суду першої інстанції суд апеляційної інстанції має право:

1) залишити апеляційну скаргу без задоволення, а судові рішення - без змін;

2) скасувати судові рішення повністю або частково і ухвалити нове судові рішення у відповідній частині або змінити судові рішення;

3) скасувати судові рішення повністю або частково і у відповідній частині закрити провадження у справі повністю або частково або залишити позовну заяву без розгляду повністю або частково;

4) визнати нечинним судові рішення суду першої інстанції повністю або частково у визначених цим Кодексом випадках і закрити провадження у справі у відповідній частині;

5) скасувати судові рішення і направити справу для розгляду до іншого суду першої інстанції за встановленою підсудністю;

6) у визначених цим Кодексом випадках скасувати свою постанову (повністю або частково) і прийняти одне з рішень, зазначених у пунктах 1-5 частини першої цієї статті.

14. ПРАВО НА КАСАЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ

СТАТТЯ 328. ПРАВО НА КАСАЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ

1. Учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право оскаржити в касаційному порядку рішення суду першої інстанції після апеляційного перегляду справи, а також постанову суду апеляційної інстанції повністю або частково у випадках, визначених цим Кодексом.

2. У касаційному порядку можуть бути оскаржені ухвали суду першої інстанції про забезпечення позову, заміну заходу забезпечення позову, ухвали, зазначені у пунктах

3, 4, 12, 13, 17, 20 частини першої статті 294 цього Кодексу, після їх перегляду в апеляційному порядку.

3. У касаційному порядку можуть бути оскаржені ухвали суду апеляційної інстанції про відмову у відкритті або закритті апеляційного провадження, про повернення апеляційної скарги, про зупинення провадження, щодо забезпечення позову та заміни заходу забезпечення позову, про відмову ухвалити додаткове рішення, про роз'яснення рішення чи відмову у роз'ясненні рішення, про внесення або відмову у внесенні виправлень у рішення, про повернення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, про відмову у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами, про відмову в задоволенні заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, про заміну сторони у справі, про накладення штрафу в порядку процесуального примусу, окремі ухвали.

4. Підставами касаційного оскарження судових рішень, зазначених у частині першій цієї статті, є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права виключно в таких випадках:

1) якщо суд апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду, крім випадку наявності постанови Верховного Суду про відступлення від такого висновку;

2) якщо скажник вмотивовано обґрунтував необхідність відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду та застосованого судом апеляційної інстанції в оскаржуваному судовому рішенні;

3) якщо відсутній висновок Верховного Суду щодо питання застосування норми права у подібних правовідносинах;

4) якщо судові рішення оскаржується з підстав, передбачених частинами другою і третьою статті 353 цього Кодексу.

Підставами касаційного оскарження судових рішень, зазначених у частинах другій і третій цієї статті, є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

5. Не підлягають касаційному оскарженню:

1) рішення, ухвали суду першої інстанції та постанови, ухвали суду апеляційної інстанції у справах, рішення у яких підлягають перегляду в апеляційному порядку Верховним Судом;

2) судові рішення у справах незначної складності та інших справах, розглянутих за правилами спрощеного позовного провадження (крім справ, які відповідно до цього Кодексу розглядаються за правилами загального позовного провадження), крім випадків, якщо:

а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики;

б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженням судовим рішенням, при розгляді іншої справи;

в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;

г) суд першої інстанції відніс справу до категорії справ незначної складності помилково.

6. Особа, яка не брала участі у справі, якщо суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, має право подати касаційну скаргу на судові рішення лише після його перегляду в апеляційному порядку за її апеляційною скаргою, крім випадку, коли

судове рішення про права, свободи, інтереси та (або) обов'язки такої особи було ухвалено безпосередньо судом апеляційної інстанції. У разі відкриття касаційного провадження за касаційною скаргою особи, яка не брала участі у справі, але суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, така особа користується процесуальними правами і несе процесуальні обов'язки учасника справи.

15. ПОРЯДОК І СТРОКИ КАСАЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ

Відповідно **ст. 331 КАС**: Касаційна скарга подається безпосередньо до суду касаційної інстанції.

Стаття 329. Строк на касаційне оскарження

1. Касаційна скарга на судове рішення подається протягом тридцяти днів з дня його проголошення.

У разі якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини судового рішення або розгляду справи (вирішення питання) без повідомлення (виклику) учасників справи, зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення.

2. Учасник справи, якому повне судове рішення не було вручено у день його проголошення або складення, має право на поновлення пропущеного строку на касаційне оскарження, якщо касаційна скарга подана протягом тридцяти днів з дня вручення йому такого судового рішення.

3. Строк на подання касаційної скарги також може бути поновлений у разі його пропуску з інших поважних причин, крім випадків, визначених частиною п'ятою статті 333 цього Кодексу.

16. ПОВНОВАЖЕННЯ СУДУ КАСАЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ ЗА НАСЛІДКАМИ РОЗГЛЯДУ АПЕЛЯЦІЙНОЇ СКАРГИ НА СУДОВЕ РІШЕННЯ.

Стаття 349. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги

1. Суд касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги має право:

1) залишити судові рішення судів першої та (або) апеляційної інстанцій без змін, а скаргу без задоволення;

2) скасувати судові рішення судів першої та (або) апеляційної інстанцій повністю або частково і передати справу повністю або частково на новий розгляд, зокрема за встановленою підсудністю або для продовження розгляду;

3) скасувати судові рішення судів першої та (або) апеляційної інстанцій повністю або частково і ухвалити нове рішення у відповідній частині або змінити рішення, не передаючи справи на новий розгляд;

4) скасувати постанову суду апеляційної інстанції повністю або частково і залишити в силі рішення суду першої інстанції у відповідній частині;

5) скасувати судові рішення судів першої та (або) апеляційної інстанцій повністю або частково і закрити провадження у справі чи залишити позов без розгляду у відповідній частині;

6) у визначених цим Кодексом випадках визнати нечинними судові рішення судів першої та (або) апеляційної інстанцій повністю або частково і закрити провадження у справі у відповідній частині;

7) у визначених цим Кодексом випадках скасувати свою постанову (повністю або частково) і прийняти одне з рішень, визначених пунктами 1-6 частини першої цієї статті.

17. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

СТАТТЯ 372. ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ

1. У разі необхідності спосіб, строки і порядок виконання можуть бути визначені у самому судовому рішенні. Так само на відповідних суб'єктів владних повноважень можуть бути покладені обов'язки щодо забезпечення виконання рішення.

2. Судове рішення, яке набрало законної сили або яке належить виконати негайно, є підставою для його виконання.

3. Виконання судового рішення може бути зупинене у випадках, визначених цим Кодексом.

4. Примусове виконання судових рішень в адміністративних справах здійснюється в порядку, встановленому законом.

5. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень в адміністративних справах, вирішує суддя адміністративного суду одноособово, якщо інше не встановлено цим Кодексом.

18. СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВЕ РІШЕННЯ

СТАТТЯ 382. СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ

1. Суд, який ухвалив судове рішення в адміністративній справі, може зобов'язати суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалене судове рішення, подати у встановлений судом строк звіт про виконання судового рішення.

2. За наслідками розгляду звіту суб'єкта владних повноважень про виконання рішення суду або в разі неподання такого звіту суддя своєю ухвалою може встановити новий строк подання звіту, накласти на керівника суб'єкта владних повноважень, відповідального за виконання рішення, штраф у сумі від двадцяти до сорока розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

3. Половина суми штрафу стягується на користь позивача, інша половина - до Державного бюджету України.

4. Питання про накладення штрафу вирішується за клопотанням позивача або за ініціативою судді у судовому засіданні з повідомленням сторін. Неприбуття у судове засідання сторін, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду цього питання.

5. Суддя за клопотанням органу чи посадової особи, відповідальних за виконання рішення, на підставі відповідних доказів зменшує розмір штрафу, який стягується на користь Державного бюджету України за невиконання або неналежне виконання рішення, на суму штрафу, який було накладено за ці самі дії державним виконавцем відповідно до законодавства про виконавче провадження.

6. Ухвала суду про накладення штрафу, що набрала законної сили, направляється для виконання до державної виконавчої служби. З наступного дня після набрання ухвалою

законної сили на суму заборгованості без додаткового рішення суду нараховується пеня у розмірі трьох відсотків річних з урахуванням індексу інфляції.

7. Сплата штрафу не звільняє від обов'язку виконати рішення суду і подати звіт про його виконання. Повторне невиконання цього обов'язку тягне за собою застосування наслідків, установлених частинами першою і другою цієї статті, але розмір нового штрафу при цьому збільшується на суму штрафу, який було або мало бути сплачено за попередньою ухвалою.

8. Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах здійснюється також у порядку, встановленому статтею 287 цього Кодексу.